

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

2020

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՇԻՎՆԵՐ

ԶԵԿՈՒՅՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՇԻՎՆԵՐ 2020

ԵՐԵՎԱՆ 2020

ՀՏԴ 614.2:330.534 (042.3)

ԳՄԴ 51.1+65.051

Հ 247

Հ 247 Առողջապահության ազգային հաշիվներ: Հայաստան, 2020/ Ն.
Դավթյան,

Ա. Բազարյան (բ.գ.թ., դրոցենտ), Ա. Աղազարյան (տ.գ.թ, դրոցենտ), Լ.
Հովհաննիսյան:

ՀՀ ԱՆ Ս.Ավդալբեկյանի անվան առողջապահության ազգային
ինստիտուտ, 2020թ., 106էջ:

ՀՏԴ 614.2:330.534 (042.3)

ԳՄԴ 51.1+65.051

ISBN 978-9939-9156-1-6

© ՀՀ ԱՆ Ս. Ավդալբեկյանի անվան առողջապահության
ազգային ինստիտուտ. 2020թ.

Առողջապահության ազգային հաշիվները (ԱԱՀ) ներկայացնում են երկրի առողջապահության ոլորտի ծախսերի հոսքն ինչպես պետական, այնպես էլ մասնավոր հատվածներում՝ ներկայացնելով առողջապահության բնագավառում ֆինանսական միջոցների աղբյուրները, օգտագործումն ու հոսքը:

Հայաստանում առողջապահական ծառայությունները ֆինանսավորվում են հետևյալ աղբյուրներից՝ Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջե, տեղական համայնքների բյուջեներ, արտաքին դոնոր կազմակերպություններ (միջազգային կազմակերպություններ), մարդասիրական օգնության միջոցներ, մասնավոր կազմակերպություններ, տնային տնտեսությունների միջոցներ և այլ աղբյուրներ: Այս ֆոնդերն ուղղակի կամ անուղղակի ձևով անցնում են ֆինանսական գործակալներին, դրանցից էլ՝ դեպի վերջնական առողջապահական ծառայություններ մատակարարողներին:

Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպությունը (ԱՀԿ)՝ հիմք ընդունելով առողջապահական ծախսերի հաշվառման միջազգային ստանդարտացման անհրաժեշտությունը, Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ), Եվրոպական վիճակագրական ծառայության (Եվրոստատ) հետ համատեղ, մշակել է ԱԱՀ կազմման մեթոդական ուղեցույցը: Հիմնվելով վերոնշյալ մեթոդաբանության վրա՝ Հայաստանում 2005 թվականից կազմվում են Առողջապահության ազգային հաշիվները:

Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության, Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության, Եվրամիության վիճակագրական ծառայության համատեղ ուժերով մշակվել է Առողջապահության հաշիվների համակարգի նոր մեթոդաբանություն՝ Առողջապահության հաշիվների համակարգ - 2011 (A System of Health Accounts, 2011 Edition)՝ որպես առողջապահական համակարգի ծախսերի գնահատման միջազգայնորեն ստանդարտացված մեթոդաբանություն:

ՀՀ առողջապահության նախարարությունը և Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության կենտրոնական գրասենյակը (ք. Ժնև, Շվեյցարիա) 2015 թվականին ստորագրել են Առողջապահության հաշիվների համակարգի նոր մեթոդաբանության ներդրման աջակցության Հուշագիր: 2014 թվականից Հայաստանում Առողջապահության ազգային հաշիվները կազմվում են արդեն այս նոր չափորոշիչի պահանջներին համապատասխան:

Սույն զեկույցը նախատեսված է առողջապահական համակարգի կազմակերպիչների, առողջապահության ոլորտի փորձագետների, առողջապահական համակարգի հարցերով զբաղվող և հետաքրքրվող այլ մասնագետների համար:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՄԱՌՈՏ ԱՄՓՈՓՈՒՄ 8

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ 10

ԳԼՈՒԽ 1. ԱԱՀ-Ի ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 11

1.1. Առողջապահության ազգային հաշիվները Հայաստանում 11

1.2. Առողջապահության ազգային հաշիվների նպատակային նշանակությունը 11

1.3. Առողջապահության ազգային հաշիվների մեթոդաբանությունը 11

1.4. Առողջապահության ազգային ծախսերի սահմանումը 12

1.5. Առողջապահության ազգային հաշիվների կառուցվածքը և դասակարգումը 12

1.6. Առողջապահության ազգային հաշիվները կազմելու գործընթացը 14

ԳԼՈՒԽ 2. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ 18

2.1 Առողջապահական համակարգի ընդհանուր նկարագիրը, կազմը, կառուցվածքը 15

2.1.1 Առողջապահության ոլորտի նկարագրությունը և կառավարումը 15

2.2. Առողջապահության ֆինանսավորումը 15

ԳԼՈՒԽ 3. ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՀԱՎԱՔԱԳՐՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ ԵՎ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ 16

3.1 Ընտրանքային հետազոտություններ և տնային տնտեսությունների կողմից կատարված ծախսերի գնահատման մեթոդաբանություն 16

ԳԼՈՒԽ 4. 2019 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱԱՀ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ 22

4.1 ԱԱՀ ամփոփ արդյունքներ 22

4.2 Առողջապահական ծախսերի համեմատական ցուցանիշների վերլուծություն 23

4.3 ԱԱՀ արդյունքների վերլուծություն 24

4.3.1 FS առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների և HF ֆինանսավորման սխեմաների հաշիվը 24

4.3.2 FA ֆինանսավորման գործակալների և HF ֆինանսավորման սխեմաների հաշիվը 27

4.3.3 HF ֆինանսավորման սխեմաների և HP առողջապահական ծառայության մատակարարների հաշիվը 28

4.3.4 HF ֆինանսավորման սխեմաների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը 29

4.3.5 FA ֆինանսավորման գործակալների և DIS հիվանդությունների հաշիվը 30

4.3.6 Ֆինանսավորման ծավալներն ըստ հիվանդությունների տեսակների և հիվանդների տարիքի 31

4.3.7 Ֆինանսավորման ծավալներն ըստ հիվանդությունների տեսակների և հիվանդների սեռի 31

4.4. ԱԱՀ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԱՇՒՎՆԵՐ 2019 34

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. ԳՆԵՐԸ ԵՎ ԻՆՖԼՅԱՑԻԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 68

ԳԼՈՒԽ 5. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՀԱՇՒՎՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳ 2011 69

5.1. Ներածություն 69

5.2. Առողջապահության հաշիվների համակարգ 2011-ի նպատակները և սկզբունքները	69
5.3. Հաշվապահական հասկացությունները և ԱՀՀ-ի ագրեգատները	70
5.4. Առողջապահության գլոբալ սահմանները	73
5.5. Առողջապահության գործառույթների դասակարգումը (ICHA-HC).....	76
5.6. Առողջապահական ծառայությունների մատակարարների դասակարգումը (ICHA-HP).....	81
5.7. Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների դասակարգումը (ICHA-HF)	83
5.8. Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների դասակարգումը (ICHA-FS).....	86
5.9. Առողջապահական ծառայությունների մատակարարման գործոնների դասակարգումը (ICHA-FP)	90
5.10. Առողջապահական ծախսերն ըստ շահառուների բնութագրերի.....	92
5.11. Կապիտալի կուտակումն առողջապահական համակարգում	92
5.12. Առևտուրն առողջապահության մեջ	96
5.13. Արդյունքների, աղյուսակների և հիմնական ցուցանիշների ներկայացումը	96
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. Առողջապահության օժանդակ (սատելիտային) հաշիվներ	98
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.....	106

ԱՂՅՈՒՍԱԿՆԵՐ

Աղյուսակ 1. 2015-2019 թվականների առողջապահության ազգային հաշիվների ընթացիկ ծախսերը.....	8
Աղյուսակ 3.1.1 Տնային տնտեսությունների անվանական սպառողական ծախսերի կառուցվածքը, մեկ շնչի հաշվով միջին ամսականը, ըստ նպատակների խմբավորված. 2017-2019թթ. (դրամ)	18
Աղյուսակ 3.1.2 Տնային տնտեսությունների անվանական սպառողական ծախսերի կառուցվածքը, մեկ շնչի հաշվով միջին ամսականը տոկոսներով, ըստ նպատակների խմբավորված. 2017-2019թթ. (տոկոս)	19
Աղյուսակ 3.1.3 Տնային տնտեսությունների կողմից բուժօժանդակությունների համար կատարված ընթացիկ ծախսերի հաշվարկը. 2017-2019 թթ. (միլիոն դրամ).....	20
Աղյուսակ 3.1.4 Տնային տնտեսությունների առողջապահական ընթացիկ ծախսերի կառուցվածքը. 2017-2019 թթ.	21
Աղյուսակ 4.1.1 Առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման ծավալն ըստ աղբյուրների. 2015-2019թթ. (միլիոն դրամ).....	22
Աղյուսակ 4.2.1 Առողջապահական ընթացիկ ծախսերի համադրելի ցուցանիշներ.....	24
Աղյուսակ 4.3.1 Առողջապահական ծախսերն ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների. 2019թ.	26
Աղյուսակ 4.3.2 Ֆինանսավորման բաշխումն ըստ ֆինանսական գործակալների կատեգորիաների. 2014-2019թթ.....	27
Աղյուսակ 4.3.3 Ֆինանսական միջոցների բաշխումն ըստ բժշկական ծառայության մատակարարների. 2014-2019թթ.....	28

Աղյուսակ 4.3.4 Ֆինանսական միջոցների բաշխումն ըստ առողջապահական գործառույթների. 2014-2019թթ. 29

Աղյուսակ 4.3.5 Ֆինանսական միջոցների բաշխումն ըստ հիվանդությունների հիմնական խմբերի. 2014-2019թթ. 30

Աղյուսակ 4.3.6 Ֆինանսական միջոցների բաշխումն ըստ հիվանդությունների և հիվանդների տարիքի. 2018-2019թթ. (միլիոն դրամ)..... 31

Աղյուսակ 4.3.7 Ֆինանսական միջոցների բաշխումն ըստ հիվանդությունների և հիվանդների սեռի. 2018-2019թթ. (միլիոն դրամ) 32

Աղյուսակ 4.4.1 FS առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների և HF ֆինանսավորման սխեմաների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)..... 34

Աղյուսակ 4.4.2 FA ֆինանսավորման գործակալների և HF ֆինանսավորման սխեմաների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)..... 36

Աղյուսակ 4.4.3 HF ֆինանսավորման սխեմաների և HP առողջապահական ծառայության մատակարարների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)..... 38

Աղյուսակ 4.4.4 FS ֆինանսավորման աղբյուրների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ) 40

Աղյուսակ 4.4.5 HF ֆինանսավորման սխեմաների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ) 42

Աղյուսակ 4.4.6 HP առողջապահական ծառայության մատակարարների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ) 50

Աղյուսակ 4.4.7 FS ֆինանսավորման աղբյուրների և DIS հիվանդությունների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)..... 54

Աղյուսակ 4.4.8 FA ֆինանսավորման գործակալների և DIS հիվանդություններ հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ) 56

Աղյուսակ 4.4.9 FP առողջապահական ծառայությունների մատակարարման գործոնների և HP առողջապահական ծառայության մատակարարների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)..... 58

Աղյուսակ 4.4.10 HK կապիտալի հետ գործառնությունների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ) 60

Աղյուսակ 4.4.10 HK կապիտալի հետ գործառնությունների հաշիվն ըստ ֆինանսական գործակալների. 2019թ. (միլիոն դրամ) 60

Աղյուսակ 4.4.11 Ֆինանսավորման ծավալներն ըստ հիվանդությունների տեսակների և հիվանդների տարիքի. 2019թ. (միլիոն դրամ) 62

Աղյուսակ 4.4.12 Ֆինանսավորման ծավալներն ըստ հիվանդությունների տեսակների և հիվանդների սեռի. 2019թ. (միլիոն դրամ)..... 65

Աղյուսակ 5.5.1. Առողջապահական գործառույթների դասակարգումը (ամբողջական)..... 77

Աղյուսակ 5.6.1. ICHA-HP առողջապահական ծառայությունների մատակարարների դասակարգումը..... 82

Աղյուսակ 5.7.1. ICHA-HF առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների դասակարգումը 84

Աղյուսակ 5.8.1. ICHA-FS առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների դասակարգումը 87

Աղյուսակ 5.8.2. Վարկերի առաջարկվող հաշվետվությունները որպես FS դասակարգման արտահաշվեկշռային տարրեր..... 89

Աղյուսակ 5.9.1. Առողջապահական ծառայությունների մատակարարման գործոնների դասակարգումը	90
Աղյուսակ 5.11.1. Առողջապահական համակարգերում համախառն հիմնական կապիտալի կուտակման դասակարգումն ըստ ակտիվների տեսակի.....	93
Աղյուսակ 5.11.2. Կապիտալ հաշիվ.....	94
Աղյուսակ 5.12.1. Առողջապահության գծով ներմուծումների ծախսերն ըստ գործառույթների	96
Աղյուսակ 5.12.2. Առողջապահության գծով արտահանման ծախսերն ըստ գործառույթների	96

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Գծապատկեր 1. 2015-2019 թվականների առողջապահության ազգային հաշիվների ընթացիկ ծախսերը. (միլիոն դրամ)	8
Գծապատկեր 2. 2015-2019 թվականների առողջապահության ազգային հաշիվների ընթացիկ ծախսերի կառուցվածքը. (տոկոս).....	9
Գծապատկեր 3. 2015-2019 թվականների առողջապահության ազգային հաշիվների փաստացի ընթացիկ ծախսերի դինամիկան. (միլիոն դրամ).....	9
Գծապատկեր 1.1 ԱԱՀ աղյուսակների կառուցվածքը.....	12
Գծապատկեր 1.2 Առողջապահության ազգային հաշիվների մասնակիցների չորս հիմնական կատեգորիաները.....	13
Գծապատկեր 4.1.1 Ֆինանսավորման կառուցվածքն ըստ աղբյուրների. (տոկոս).....	23
Գծապատկեր 4.2.1 Ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների առողջապահական ծախսերը ՀՆԱ-ի նկատմամբ. (տոկոս).....	24
Գծապատկեր 4.3.1 Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների ծավալն ըստ կատեգորիաների. 2014-2019թթ. (միլիոն դրամ).....	25
Գծապատկեր 4.3.2 HF ֆինանսավորման սխեմաների ծավալներն ըստ կատեգորիաների. 2014-2019թթ. (միլիոն դրամ).....	25
Գծապատկեր 4.3.3 Ֆինանսավորման սխեմաների կառուցվածքն ըստ կատեգորիաների. 2015-2019 թթ. (տոկոս)	26
Գծապատկեր 1. Սպառողական գների դասիչի և առողջապահությունում գների փոփոխությունը 2010թ. նկատմամբ. %.....	68
Գծապատկեր 5.4.1 ԱՀՀ 2011-ի հիմնական առողջապահական ծախսերի հաշիվները.....	75

ՀԱՄԱՌՈՑ ԱՄՓՈՓՈՒՄ

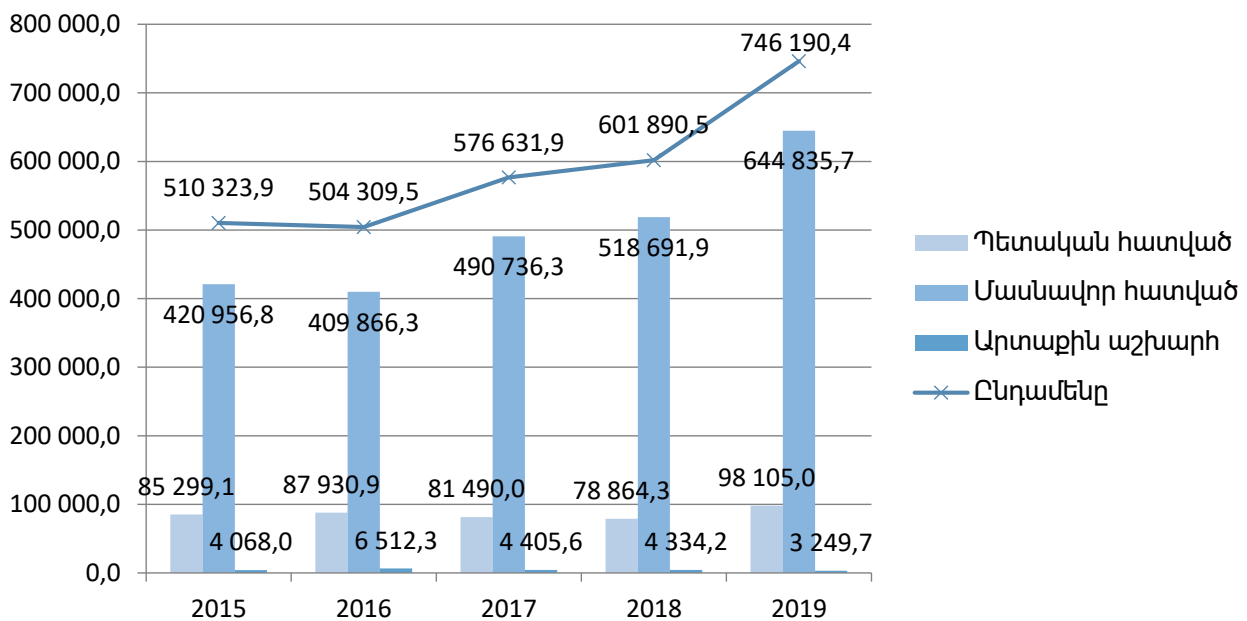
Առողջապահության ազգային հաշիվների (ԱԱՀ) զեկույցն ամփոփում է 2019 թվականի ընթացքում Հայաստանի Հանրապետության առողջապահության ոլորտի ֆինանսական հոսքերի մասին տեղեկատվությունը, որը ներառում է պետական և մասնավոր հատվածներից, ինչպես նաև միջազգային տարբեր կառույցներից ստացված ֆինանսավորման մասին հավաքագրված տվյալները, միաժամանակ, միջոցների բաշխման հիմնական ուղղությունները (գործառույթները) և դրանք տնօրինող մարմինների (ֆինանսական գործակալների) դերն այդ հոսքերում:

Ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների, 2015-2019 թվականներին առողջապահության փաստացի ընթացիկ ծախսերն ունեն հետևյալ տեսքը:

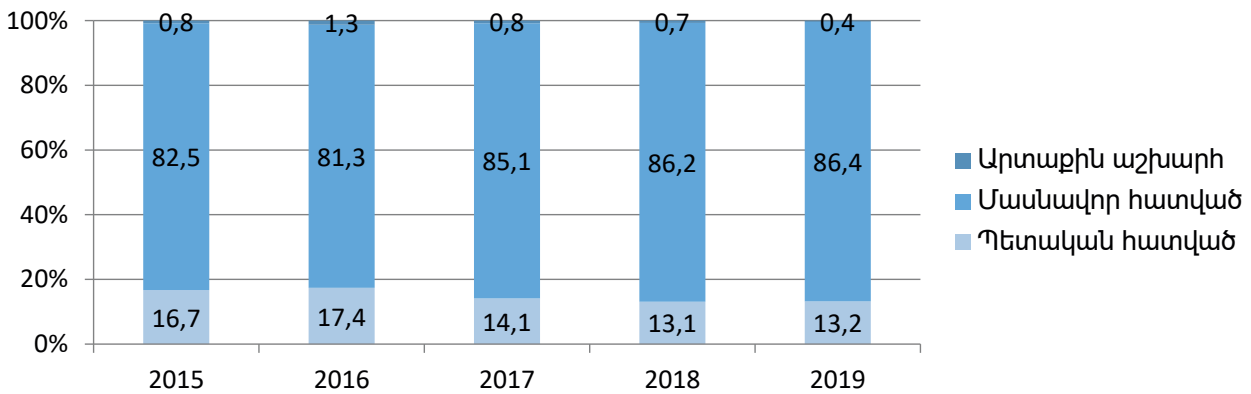
Աղյուսակ 1. 2015-2019 թվականների առողջապահության ազգային հաշիվների ընթացիկ ծախսերը

Ֆինանսավորման աղբյուր	2015		2016		2017		2018		2019	
	Գումարը (մլն դրամ)	Տեսակարար կշիռը (տոկոս)	Գումարը (մլն դրամ)	Տեսակարար կշիռը (տոկոս)	Գումարը (մլն դրամ)	Տեսակարար կշիռը (տոկոս)	Գումարը (մլն դրամ)	Տեսակարար կշիռը (տոկոս)	Գումարը (մլն դրամ)	Տեսակարար կշիռը (տոկոս)
Պետական հատված	85,299.1	16.7	87,930.9	17.4	81,490.0	14.1	78,864.3	13.1	98,105.0	13.2
Մասնավոր հատված	420,956.8	82.5	409,866.3	81.3	490,736.3	85.1	518,691.9	86.2	644,835.7	86.4
Մնացյալ աշխարհ	4,068.0	0.8	6,512.3	1.3	4,405.6	0.8	4,334.2	0.7	3,249.7	0.4
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	510,323.9	100.0	504,309.5	100.0	576,631.9	100.0	601,890.5	100.0	746,190.4	100

Գծապատկեր 1. 2015-2019 թվականների առողջապահության ազգային հաշիվների ընթացիկ ծախսերը. (միլիոն դրամ)

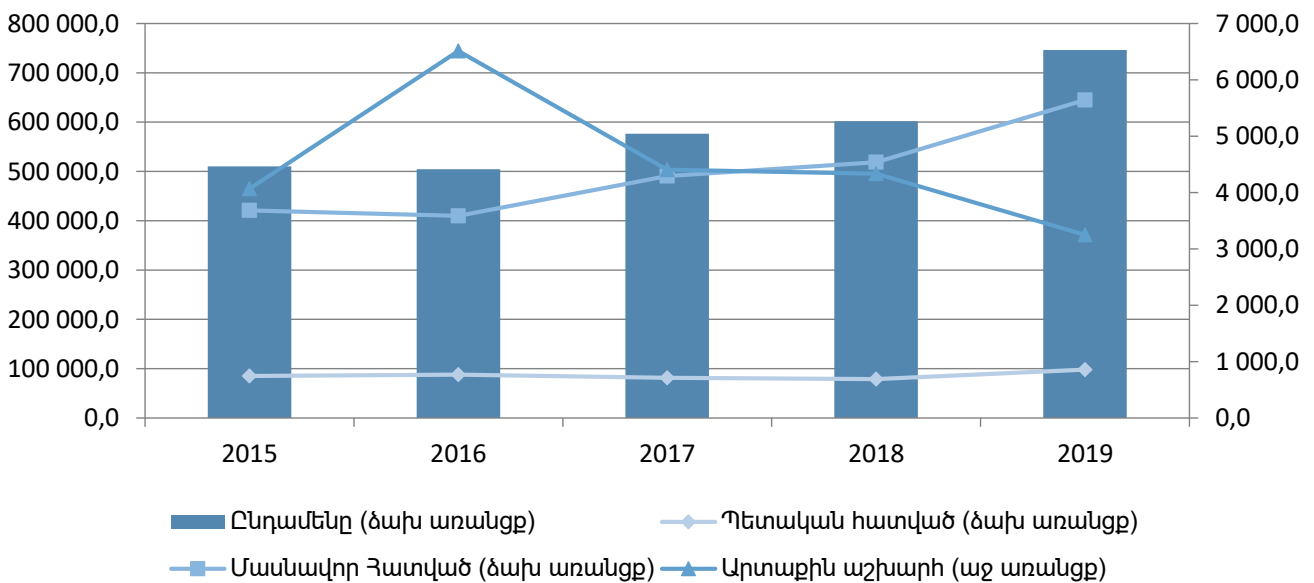

Գծապատկեր 2. 2015-2019 թվականների առողջապահության ազգային հաշիվների ընթացիկ ծախսերի կառուցվածքը. (տոկոս)

Ինչպես երևում է բերված աղյուսակից և գծապատկերներից՝ 2019 թվականին, նախորդ տարվա համեմատ, զումարային արտահայտությամբ, արձանագրվել է առողջապահական ընթացիկ ծախսերի աճ՝ 19.3%-ով: 2018 թվականին ընթացիկ ծախսերի աճը կազմել է 4.4%՝ 2017 թվականի 14.3% ցուցանիշի համեմատ, իսկ 2016 թվականին ծախսերը, նախորդ տարվա համեմատ, կրճատվել էին 1.2%-ով: Ընթացիկ ծախսերի ավելացումը պայմանավորված է եղել պետական և մասնավոր հատվածների ծախսերի աճով, համապատասխանաբար՝ 124.4% և 118.9%: Արտաքին ֆինանսավորման ծավալները, նախորդ տարվա համեմատ, կրճատվել են 25%-ով: Պետական հատվածի և արտաքին աշխարհի փաստացի ֆինանսավորման ծավալները 2018 թվականին, նախորդ տարվա ցուցանիշների համեմատ, կրճատվել էին, համապատասխանաբար՝ 3.2%-ով և 1.6%-ով, այն դեպքում, երբ 2016 թվականին, նախորդ տարվա համեմատ դրանք արձանագրել էին աճ, համապատասխանաբար՝ 3.1%-ով և 60.1%-ով:

Գծապատկեր 3. 2015-2019 թվականների առողջապահության ազգային հաշիվների փաստացի ընթացիկ ծախսերի դինամիկան. (միլիոն դրամ)

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ԱԱՀ	Առողջապահության ազգային հաշիվներ
ԱԾԻԳ	ՀՀ ԱՆ «Առողջապահական ծրագրերի իրականացման գրասենյակ» պետական հիմնարկ
ԱՀԿ	Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպություն
ԱՀՀ	Ազգային հաշիվների համակարգ
ԱՀՌԾ	Աղքատության հաղթահարման ռազմավարական ծրագիր
ԱՄՆ	Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ
ԱՄՆ ՄԶԳ	ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալություն
ԱՆ	ՀՀ առողջապահության նախարարություն
ԱՍՀՆ	ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն
ԱրդՆախ	ՀՀ արդարադատության նախարարություն
ԲԿ	բժշկական կենտրոն
ԿԳՆ	ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն
ՀԱԱՀ	Հայաստանի առողջապահության ազգային հաշիվներ
ՀԲ	Համաշխարհային բանկ
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀՀ ՎԿ	Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտե
ՀՍԲԾ	Հայաստանի սոցիալական բարեփոխումների ծրագիր
Մ	մատակարարներ կամ առողջապահական գործառույթներ իրականացնողներ
ՄԱԶԾ	Միավորված ազգերի կազմակերպության զարգացման ծրագիր
ՄԱԿ	Միավորված ազգերի կազմակերպություն
ՄՀ	Միջգերատեսչական հանձնաժողով
ՊԱԳ	ՀՀ ԱՆ Պետական առողջապահական գործակալություն
ՏՏ	տնային տնտեսություն
Ֆ	ֆունկցիա կամ առողջապահական գործառույթ
ՖԱ	ֆինանսավորման աղբյուր
ՖԳ	ֆինանսական գործակալ
ՖՆ	ՀՀ ֆինանսների նախարարություն
ՏՏԿԱՀ	տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտություն

ԳԼՈՒԽ 1.

ԱԱՀ-Ի ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

1.1. Առողջապահության ազգային հաշիվները Հայաստանում

ԱԱՀ-ի զեկույցը նախատեսված է առողջապահական համակարգի քաղաքականությունը մշակողների և ղեկավարների համար՝ առողջապահական համակարգի գործունեության և կառավարման բարելավման նպատակով: ԱԱՀ-ում ներառվող տեղեկատվությունն օգտակար է որոշումներ կայացնելու համար, քանի որ հնարավորություն է ընձեռում գնահատել առկա ռեսուրսների օգտագործումը և կարող է կիրառվել առողջապահական համակարգի և այլ երկրների համակարգերի համեմատական վերլուծության նպատակով: ԱԱՀ-ի կանոնավոր կիրառումը հնարավորություն է տալիս բացահայտել առողջապահական ծախսերի միտումները, ինչը կարևորվում է առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման մշտադիտարկման (մոնիտորինգի) և գնահատման տեսանկյունից: Բացի այդ, ԱԱՀ-ի մեթոդաբանությունը կարող է կիրառվել նաև առողջապահական համակարգի ֆինանսական կարիքները կանխատեսելու նպատակով:

ԱԱՀ-ում առկա տեղեկատվությունը ոչ ֆինանսական տվյալների, օրինակ, հիվանդացության ցուցանիշների, բժշկական ծառայություններ մատուցողների կողմից ռեսուրսների օգտագործման մակարդակի հետ համադրելով, քաղաքականություն մշակողները հնարավորություն են ստանում կայացնել հիմնավոր ռազմավարական որոշումներ և խուսափել հնարավոր անբարենպաստ զարգացումներից:

Կարևոր է նշել, որ ԱԱՀ-ն ոչ միայն գործիք է ղեկավարների համար քաղաքական որոշումների կայացման գործընթացում, այլ նաև կարևոր գործիք է հետազոտող մասնագետների և հասարակության համար՝ քաղաքական պաշտոնյաների արդեն իսկ կայացրած ռազմավարական որոշումների արդյունքները գնահատելու համար:

1.2. Առողջապահության ազգային հաշիվների նպատակային նշանակությունը

Առողջապահության ազգային հաշիվները կազմելու գլխավոր նպատակն է առողջապահական համակարգում ծախսերի և այլ ֆինանսական հոսքերի վերաբերյալ տեղեկատվության հավաքագրման կազմակերպումը, մշակումը, համակարգումը և ներկայացումը՝ տվյալ ոլորտում ծրագրավորման գործընթացը, քաղաքականության մշակումը և արդյունավետության գնահատումը դյուրացնելու նպատակով:

Ընդ որում, ներկա զեկույցը՝ ներառելով մի քանի տարիների ԱԱՀ-ի աղյուսակների տվյալների համեմատություն, թույլ է տալիս գնահատել հետևյալը.

- Ինչպե՞ս է փոխվում ֆինանսավորման աղբյուրների մասնակցության չափը՝ պետական բյուջեից հատկացումների դինամիկային զուգընթաց, նվազում է բնակչության ֆինանսական բեռը և դժբախտությունների գծով:
- Բարելավվում է բնակչության համար պետության կողմից տրվող սոցիալական երաշխիքների իրականացումը՝ պետական բյուջեից հատկացումների հաշվին, այսինքն՝ արդյո՞ք իրապես անվճար են դառնում բժշկական օգնության կամ առողջապահական ծառայությունների որոշակի տեսակները:

ԱԱՀ-ի կառուցվածքային ճկունությունը հնարավորություն է ընձեռում ստացված արդյունքները վերլուծել նաև ըստ բնակչության նպատակային խմբերի կամ ըստ միջոցառումների, որոնք կապված են կոնկրետ ծրագրերի և հիվանդությունների տեսակների հետ:

1.3. Առողջապահության ազգային հաշիվների մեթոդաբանությունը

Հիմնական սահմանումների և հասկացությունների առումով, ԱԱՀ-ի մեթոդաբանությունը հիմնվում է Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ) կողմից մշակված «Առողջապահության հաշիվների համակարգի» սահմանումների վրա: ՏՀԶԿ կողմից մշակված «Առողջապահության հաշիվների համակարգ» ձեռնարկը սահմանում է Առողջապահության հաշիվների միջազգային դասակարգումը, որտեղ առողջապահական ծախսերի բոլոր տեսակները տարանջատված են ըստ կատեգորիաների:

Չնայած, ԱԱՀ-ն հիմնվում է «Առողջապահության հաշիվների համակարգի» դասակարգման վրա, այն պարունակում է նաև ենթակատեգորիաներ, որոնք բխում են երկրի առողջապահական համակարգի առանձնահատկություններից: Նման ճկունությունն ԱԱՀ-ին հնարավորություն է ընձեռում հաշվի առնել Հայաստանի Հանրապետության առողջապահական համակարգի կառուցվածքի և գործունեության բազմաձևությունը:

1.4. Առողջապահության ազգային ծախսերի սահմանումը

Համաձայն ԱԱՀ-ի սահմանման՝ առողջապահության ազգային ծախսերը բոլոր այն ծախսերն են, որոնք առնչվում են տնտեսական գործունեության հետ և ուղղված են առողջության վերականգնմանը, պահպանմանն ու բարելավմանը, կենսագործունեության համակարգերի փոփոխությանը կամ այդպիսի գործունեությունների ֆինանսավորմանը:

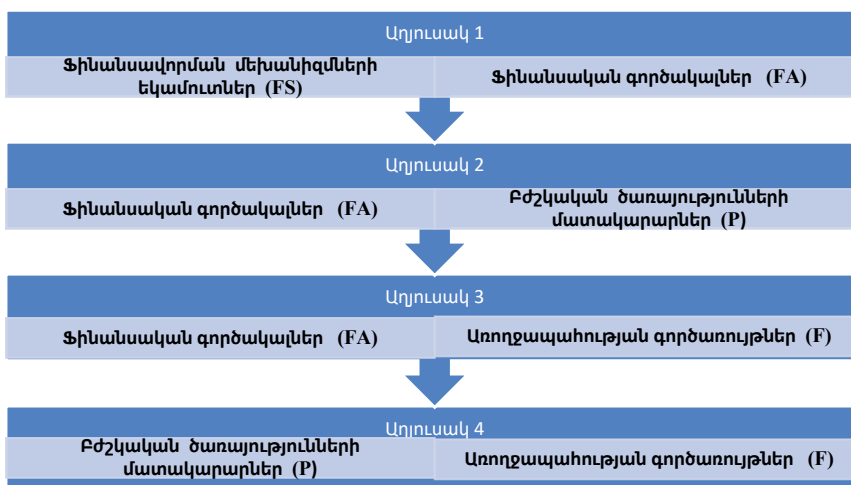
Այս սահմանումը կիրառելի է բժշկական օգնություն տրամադրող կամ ֆինանսավորող բոլոր տեսակի հաստատությունների և կազմակերպությունների համար: Օրինակ, ԱԱՀ-ն հնարավորություն է տալիս առողջապահական ծախսերի գնահատականներում ներառել նաև ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության կողմից բժշկական կադրերի պատրաստման և վերապատրաստման համար ուղղվող միջոցները: Համանման եղանակով, ՀՀ առողջապահության նախարարության կողմից իրականացվող ոչ բոլոր միջոցառումներն են, որ համապատասխանում են առողջապահական ծախսերի սահմանումներին և ներառվում են ԱԱՀ-ում: Այսպիսով, ԱԱՀ զեկույցը կազմվում է՝ հիմք ընդունելով վերը նշված տարանջատումները և բացառությունները:

ԱԱՀ-ն կազմելու ժամանակ հաշվի են առնվում ոչ թե երկրի աշխարհագրական սահմանները, այլ տվյալ երկրի քաղաքացիներին և ռեզիդենտներին առնչվող առողջապահական գործառնությունները: Այսպես օրինակ, ԱԱՀ-ն ներառում է Հայաստանի Հանրապետության մշտական բնակչության և ժամանակավորապես արտերկրում գտնվող ռեզիդենտների բժշկական օգնության վրա կատարված ծախսերը և բացառում այլ երկրների քաղաքացիների՝ երկրի ներսում կատարված բժշկական օգնության ծախսերը: Միջազգային կազմակերպությունների կողմից բժշկական օգնության վրա կատարված ծախսերը, ընդունող երկրի ռեզիդենտների համար նախատեսված բժշկական նշանակության ապրանքները և ծառայությունները նույնպես ընդգրկվել են առողջապահության ազգային ծախսերում:

1.5. Առողջապահության ազգային հաշիվների կառուցվածքը և դասակարգումը

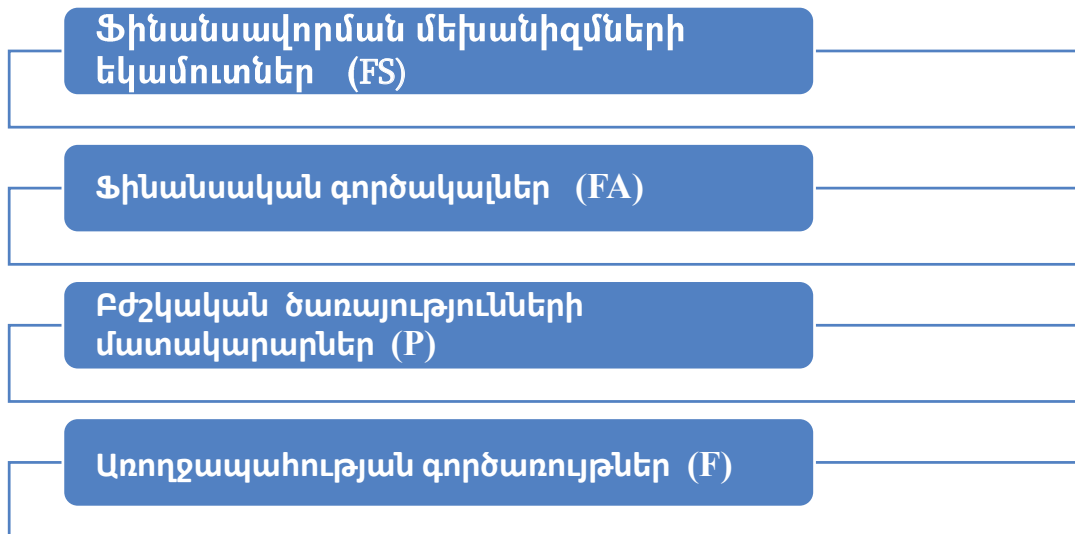
Մեր երկրում ԱԱՀ-ն իր կառուցվածքով նկարագրում է առողջապահական ծախսերը և խմբավորվում է չորս հիմնական աղյուսակներում: Բոլոր աղյուսակները երկչափ են և արտացոլում են ֆինանսական հոսքերն առողջապահության մասնակիցների մեկ կատեգորիայից մյուսը, այսինքն՝ նկարագրում են, թե որքան է ծախսվել համակարգի յուրաքանչյուր մասնակցի կողմից և ուր են ուղղորդվել այդ միջոցները: Ստորև ներկայացված է ԱԱՀ-ի աղյուսակների կառուցվածքը:

Գծապատկեր 1.1 ԱԱՀ-ի աղյուսակների կառուցվածքը

ԱԱՀ-ն տարբերակում է առողջապահության մասնակիցների չորս հիմնական կատեգորիաներ:

Գծապատկեր 1.2 Առողջապահության ազգային հաշիվների մասնակիցների չորս հիմնական կատեգորիաները

1. Ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտներ (FS). պատասխանում են հետևյալ հարցին. «Որտեղից են ստացվում միջոցները»: Օրինակ, ՀՀ պետական բյուջե, տնային տնտեսություններ, դոնոր կազմակերպություններ:

2. Ֆինանսական գործակալներ (FA) (անվանվում են նաև ֆինանսական միջնորդներ). միջոցներ են ստանում ֆինանսավորման աղբյուրներից և օգտագործում դրանք բժշկական ծառայությունների, բժշկական նշանակության ապրանքների (օրինակ, դեղամիջոցների) և միջոցառումների ֆինանսավորման համար: Այս կատեգորիան պատասխանում է հետևյալ հարցին. «Ո՞վ է վերահսկում և կազմակերպում ֆինանսական միջոցների հոսքերը»: Օրինակ, եթե ՀՀ պետական բյուջեից (ֆինանսավորման աղբյուր) ֆինանսական միջոցներ է տրամադրվում ՀՀ առողջապահության նախարարությանը, ապա վերջինս իր հերթին որոշում է, թե ինչպես բաշխել ստացված ֆինանսական միջոցները: Հետևաբար, ՀՀ առողջապահության նախարարությունը համարվում է ֆինանսական միջնորդ:

3. Բժշկական ծառայությունների մատակարարներ (P). հանդիսանում են առողջապահական համակարգի ֆինանսական միջոցների վերջնական սպառողները: Մասնակիցների այս կատեգորիան պատասխանում է հետևյալ հարցին. «Ու՞մ են հատկացվում միջոցները»: Մատակարարներն այն կազմակերպություններն են, որոնք մատուցում են բժշկական ծառայություններ: Օրինակ, մասնավոր և պետական հիվանդանոցները, պոլիկլինիկաները, գյուղական բժշկական ամբուլատորիաներն ու առողջության կենտրոնները, դեղատները և այլն:

4. Առողջապահության գործառույթները (F). այն ծառայություններն ու միջոցառումներն են, որոնք իրականացվում են մատակարարների կողմից ստացված միջոցների շրջանակներում: Այս կատեգորիան պատասխանում է հետևյալ հարցին. «Ինչպիսի՞ ծառայություն, արտադրանք կամ միջոցառում է փաստացի մատուցվել կամ իրականացվել»: Օրինակ կարող են ծառայել բուժսպասարկումը, երկարատև բուժքույրական խնամքը, բժշկական ապրանքները (օրինակ, դեղամիջոցները), կանխարգելիչ միջոցառումները և առողջապահության կառավարումը:

Աղյուսակների հիմնական համախումբը նկարագրում է առողջապահական համակարգի վերը նշված կատեգորիաների միջև ֆինանսական հոսքերի շարժը:

Ընդ որում, ֆինանսական հոսքերի շարժերը կարող են լինել շատ բարդ և ներառել մասնակիցների ու դրանց միջև փոխառնչությունների բազմաթիվ տարատեսակներ:

1.6. Առողջապահության ազգային հաշիվները կազմելու գործընթացը

ԱԱՀ-ի կազմումը բաղկացած է հետևյալ փուլերից.

1. Առողջապահական ծախսերի վերաբերյալ տվյալների հավաքագրում:
2. Բոլոր աղբյուրներից ստացված տվյալների և տեղեկատվության համադրում, գնահատում և վերլուծություն:
3. ԱՀՀ-ի ծրագրային փաթեթում տվյալների մուտքագրում և ելքային աղյուսակների ստացում:
4. ԱԱՀ-ի տվյալների վերլուծություն:
5. ԱԱՀ-ի զեկույցի շարադրում, ստացված արդյունքների տարածում:

ԳԼՈՒԽ 2. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

2.1. Առողջապահական համակարգի ընդհանուր նկարագիրը, կազմը, կառուցվածքը

2.1.1 Առողջապահության ոլորտի նկարագրությունը և կառավարումը

ՀՀ առողջապահության ոլորտն ընդգրկում է.

1. ՀՀ առողջապահության նախարարության համակարգը,
2. Առողջապահական ծառայություններ իրականացնող ՀՀ պետական կառավարման այլ մարմինների համակարգերը,
3. ՀՀ մարզպետարանների ենթակայությամբ գործող առողջապահական կազմակերպությունների համակարգը,
4. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների ենթակայությամբ գործող առողջապահական կազմակերպությունները,
5. Մասնավոր առողջապահական կազմակերպությունները,
6. Առողջապահության ոլորտում ծրագրեր իրականացնող տեղական և այլ երկրների բարեգործական կազմակերպություններն ու ոչ կառավարական կազմակերպությունները (հասարակական կազմակերպությունները),
7. Առողջապահության ոլորտում ծրագրեր իրականացնող դոնոր երկրներն ու միջազգային կազմակերպությունները:

2.2. Առողջապահության ֆինանսավորումը

Հայաստանի Հանրապետության առողջապահական համակարգը ֆինանսավորվում է հետևյալ հիմնական ներքին աղբյուրներից.

1. ՀՀ պետական և տեղական բյուջեներ,
2. Քաղաքացիների (տնային տնտեսությունների) ուղղակի վճարումներ, այդ թվում, ոչ պաշտոնական վճարներ,
3. ՀՀ առողջապահության ոլորտում գործող պաշտոնական համավճարներ,
4. Բժշկական ապահովագրություն:

Առողջապահության ֆինանսավորման արտաքին աղբյուրներն արտաքին աշխարհից ապակենտրոնացված ձևով (ՀՀ պետական բյուջեում չարտացոլվող) ՀՀ առողջապահական համակարգում կատարված հետևյալ ծախսերն են.

- ա. արտաքին աշխարհից ստացված և բարեգործական (մարդասիրական) որակում ստացած բեռների ներմուծումը և բաշխումը,
- բ. արտաքին աշխարհից ֆինանսավորվող բարեգործական որակված ծրագրերի շրջանակներում կատարված աշխատանքները և մատուցված ծառայությունները,
- գ. միջազգային դոնոր կազմակերպությունների կողմից ՀՀ առողջապահական համակարգում կատարած ծախսերը:

ԳԼՈՒԽ 3.

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՀԱՎԱՔԱԳՐՄԱՆ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ ԵՎ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԸ

Տեղեկատվության աղբյուրները տարբեր երկրներում ունեն տարբեր առանձնահատկություններ: Հայաստանի համար օգտագործվել են տեղեկատվության հետևյալ հիմնական աղբյուրները.

- Պետական հաշվետվողական համակարգում գործող տարեկան հաշվետվությունները (ՀՀ ԱԺ հաստատմանը ներկայացվող ամենամյա պետական բյուջեի կատարման հաշվետվությունը, Ազգային վիճակագրական կոմիտեի հաշվետվությունների տվյալները և այլն):
  - Պետական առողջապահական գործակալության տվյալների բազայում առկա բուժօգնություն և սպասարկում իրականացնող կազմակերպությունների պաշտոնական հաշվետվությունները:
  - ՀՀ կառավարության բարեգործական ծրագրերի համակարգման հանձնաժողովի նիստերի արձանագրությունները և տարեկան ամփոփ հաշվետվությունը:
  - ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի կողմից պարբերաբար իրականացվող կենսամակարդակի ամբողջացված հետազոտության, ինչպես նաև առողջապահական ծառայությունների ծավալի վերաբերյալ վիճակագրական տվյալները:
  - Տնային տնտեսությունների կողմից կատարված առողջապահական ծախսերի վերաբերյալ տեղեկատվություն հավաքագրելու նպատակով իրականացված հատուկ ընտրանքային հետազոտությունները (2015թ.):
  - Առողջապահական համակարգի ազգային, տարածքային և տեղական մարմինների գրանցումները:
  - Ապահովագրական ընկերությունների կողմից վարվող հաշվառումները (այդ թվում, սոցիալական փաթեթի շրջանակներում կատարված աշխատանքների վերաբերյալ), ՀՀ կենտրոնական բանկի հաշվետվությունները:
  - Բժշկական ծառայությունների մատակարարների գրանցումները:
  - Դոնոր կազմակերպությունների կողմից տրամադրվող օգնության վերաբերյալ տվյալները:
- Միաժամանակ, տվյալներ են հավաքագրվել հավելյալ անկախ աղբյուրներից, ստացվել են միանման արդյունքներ առնվազն երկու տարբեր աղբյուրներից, համադրվել են ստացված արդյունքները:

3.1. Ընտրանքային հետազոտություններ և տնային տնտեսությունների կողմից կատարված ծախսերի գնահատման մեթոդաբանություն

Հայաստանի Առողջապահության ազգային հաշիվները (ԱԱՀ) կազմելիս, հիմնական մեթոդաբանական թիրախը տնային տնտեսությունների առողջապահական ծախսերի գնահատումն է և բաշխումը՝ ըստ մատակարարների և գործառույթների: Ինչ վերաբերում է պետական աղբյուրներից առողջապահությանն ուղղվող ծախսերի գնահատմանը, ապա այն որոշակի դժվարություն չի առաջացնում, քանի որ գործող հաշվետվական համակարգերում առկա են մի շարք տեղեկատվական աղբյուրներ, ըստ որոնց կարելի է հավաքագրել տվյալներ՝ իրականացված պետական առողջապահական փաստացի ծախսերի վերաբերյալ: Միաժամանակ, պետական ծախսերն արտացոլվում են բյուջետային համակարգի ամսական և տարեկան տարբեր հաշվետվություններում, ըստ տնտեսագիտական և գործառնական դասակարգման, ինչպես նաև ըստ նպատակային ծախսերի: Բացի այդ, պետական ծախսերի կատարման հաշվետվությունները կազմվում են նաև ծրագրային բյուջետավորման ձևաչափով:

Տարիների ընթացքում տնային տնտեսությունների առողջապահական ծախսերի ամփոփ ցուցանիշների, ինչպես նաև ըստ մատակարարների ու գործառույթների կառուցվածքի վերաբերյալ տեղեկատվության աղբյուր են հանդիսացել տնային տնտեսությունների շրջանում իրականացված հատուկ ընտրանքային հետազոտությունների և ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի կողմից պարբերաբար իրականացվող տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտությունների տվյալները:

Համաձայն Հայաստանի առողջապահության հաշիվների կազմման մեթոդաբանության, տնային տնտեսությունների կողմից առողջապահական ծառայությունների դիմաց կատարված ծախսերի ամփոփ ցուցանիշների հաշվարկման համար, որպես կանոն, հիմք է հանդիսանում տնային տնտեսությունների կենսամակարդակի ամբողջացված հետազոտության արդյունքներով հաշվարկված մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական առողջապահական ծախսը և դրա կառուցվածքն ըստ բուժօգնության և բուժօժանդակությունների տեսակի, մասնագետների և վճարման նպատակների:

Մինչև ԱԱՀ -2011 չափորոշիչի ներդնումը, Հայաստանի ԱԱՀ-ն կազմելիս տնային տնտեսությունների կողմից կատարված առողջապահական ծախսերի ծավալը և կառուցվածքը բոլոր տնային տնտեսությունների հաշվով ստացվում էր «տնային տնտեսությունների օրագրի» տվյալների հիման վրա՝ հաշվարկված մեկ շնչի հաշվով ծախսի և բնակչության միջին տարեկան թվաքանակի համադրության օգնությամբ: Որպես լրացուցիչ տեղեկատվություն, օգտագործվում էին նաև առողջապահական ծառայությունների ծավալների վերաբերյալ պաշտոնական վիճակագրության այլ տվյալներ:

ԱԱՀ-2011 չափորոշիչը երաշխավորում է տնային տնտեսությունների կողմից առողջապահական ծախսերի հաշվարկման նոր մեթոդաբանություն, ինչն էլ կիրառվել է 2015-2019 թվականների Առողջապահության ազգային հաշիվները կազմելիս: Համաձայն այդ մեթոդաբանության, տնային տնտեսությունների մասնավոր ծախսերի հաշվարկման համար անհրաժեշտ տեղեկատվության աղբյուր են հանդիսանում երկրի պաշտոնական վիճակագրության տվյալները, մասնավորապես.

1. Հայաստանի ազգային հաշիվների համակարգի մեթոդաբանության համաձայն, Համախառն ներքին արդյունքի կառուցվածքում առողջապահական ծառայությունների համախառն թողարկման ցուցանիշը:
2. Հայաստանի ազգային հաշիվների համակարգի մեթոդաբանության համաձայն, Համախառն ազգային տնօրինվող եկամտի (Վերջնական սպառում) կառուցվածքում տնային տնտեսությունների վերջնական սպառման ծախսերի ցուցանիշը:
3. ՀՀ վճարային հաշվեկշռի առողջապահական ծառայությունների արտահանման և ներմուծման տվյալները:
4. Տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքներով հաշվարկված տնային տնտեսությունների մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական սպառողական ծախսերի կառուցվածքում առողջապահական ծախսի (բժշկական ծառայությունների, դեղերի և բժշկական նշանակության ապրանքների) տեսակարար կշիռը՝ հաշվարկված ըստ «Ըստ նպատակների անհատական սպառման դասակարգչի» (COICOP):

ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի կողմից 2019 թվականին իրականացված տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքներն ամփոփող «Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը» վիճակագրական-վերլուծական զեկույցում ներկայացված է տնային տնտեսությունների մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական անվանական սպառողական ծախսերի կառուցվածքը՝ ըստ նպատակների խմբավորված, դրամական արտահայտությամբ և տոկոսով: Համաձայն հետազոտության արդյունքների, միջին ամսական առողջապահական ծախսը տնային տնտեսությունների մեկ շնչի հաշվով 2019 թվականին կազմել է 5,547 դրամ, որից քաղաքային բնակավայրերում՝ 5,361 դրամ, գյուղական բնակավայրերում՝ 5,841 դրամ:

Տնային տնտեսությունների ընդամենը ծախսերի կառուցվածքում առողջապահության վրա կատարված ծախսի տեսակարար կշիռը 2019 թվականին կազմել է 11.7%, որից քաղաքային բնակավայրերում՝ 10.5%, գյուղական բնակավայրերում՝ 14.2%¹:

Աղյուսակ 3.1.1 Տնային տնտեսությունների անվանական սպառողական ծախսերի կառուցվածքը, մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական, ըստ նպատակների խմբավորված². 2017-2019թթ. (դրամ)³

Ծախսերի հոդվածները	Ընդամենը հանրապետությունում			այդ թվում.					
				քաղաքային բնակավայր			գյուղական բնակավայր		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Սպառողական ծախսեր, այդ թվում.	44413	45788	47324	48611	47535	51118	37753	42905	41184
աննդամթերք և ոչ ակոհոլային խմիչքներ	17965	18071	18254	17979	17750	19732	17944	18600	15863
ակոհոլային խմիչքներ և ծխախոտ	1970	1975	1730	2071	1800	1712	1810	2265	1759
հագուստ և կոշիկ	1593	1661	1761	1663	1339	1825	1481	2191	1657
բնակարանային ծառայություններ, ջուր, էլեկտրաէներգիա, գազ և վառելիքի այլ տեսակներ	6884	7220	9219	8384	8421	9963	4504	5238	8023
տնային գործածության առարկաներ, կենցաղային տեխնիկա և բնակարանի ընթացիկ սպասարկում	1320	1459	1913	1310	1436	2055	1336	1496	1685
առողջապահություն	4459	4770	5547	5424	5269	5361	2928	3946	5841
տրանսպորտ	3396	3630	2300	3719	3704	2482	2884	3508	2004
կապ	1894	1955	1950	2182	2208	2269	1438	1539	1433
հանգիստ և մշակույթ	1 201	1 038	232	1444	1217	286	816	743	145
կրթություն	1 047	1 254	1141	1301	1475	1391	642	888	736
հյուրանոցներ, սրճարաններ և ռեստորաններ	528	575	970	774	677	1429	139	407	228
այլ ծառայություններ	2156	2180	2306	2360	2239	2613	1831	2084	1810

Աղբյուրը. ՏՏԿԱՀ 2017- 2020թթ.

2019 թվականին, նախորդ տարվա համեմատ, երկրում տնային տնտեսությունների մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական ծախսերին զուգահեռ, աճել են նաև տնային տնտեսությունների առողջապահական ծախսերը: Ընդ որում, ծախսերի աճը պայմանավորված է եղել և՛ քաղաքային, և՛ գյուղական բնակավայրերի տնային տնտեսությունների մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական առողջապահական ծախսերի աճով: Սպառողական ծախսերի կառուցվածքում առողջապահական ծախսերի 1.3 տոկոսային կետով աճը (11.7%) արձանագրվել է գյուղական բնակավայրերում տնային տնտեսությունների մեկ շնչի հաշվով ընդամենը սպառողական ծախսերի կառուցվածքում առողջապահական ծախսի տեսակարար կշռի 5 տոկոսային կետ աճով, այն դեպքում, երբ քաղաքային բնակավայրերի տնային տնտեսությունների ծախսերի կառուցվածքում առողջապահական ծախսի մասնաբաժինը կրճատվել է 0.6 տոկոսային կետով:

1 Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը 2020, Վիճակագրական-վերլուծական զեկույց, Ըստ 2019թ-ի տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքների, ՀՀ ՎԿ, Ե. 2020, էջ 73:
 2 Համաձայն «Անհատական սպառում ըստ նպատակների» ազգային դասակարգչի, ներդաշնակեցված Եվրամիության «Անհատական սպառում ըստ նպատակների» դասակարգչի (COICOP-HBS) հետ:
 3 Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը 2020, Վիճակագրական-վերլուծական զեկույց, ՀՀ ՎԿ, Ե. 2019, էջ 73:

Աղյուսակ 3.1.2 Տնային տնտեսությունների անվանական սպառողական ծախսերի կառուցվածքը, մեկ շնչի հաշվով միջին ամսականը տոկոսներով, ըստ նպատակների խմբավորված. 2017-2019թթ. (տոկոս)⁴

Ծախսերի հոդվածները	Ընդամենը հանրապետությունում			այդ թվում.					
				քաղաքային բնակավայր			գյուղական բնակավայր		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Սպառողական ծախսեր, այդ թվում.	100	100	100	100	100	100	100	100	100
պարենային ապրանքներ և ոչ ակոհոլային խմիչքներ	40.4	39.5	38.5	37.0	37.3	38.6	47.5	43.4	38.5
ակոհոլային խմիչքներ և ծխախոտ	4.4	4.3	3.7	4.3	3.8	3.3	4.8	5.3	4.3
հագուստ և կոշիկ	3.6	3.6	3.7	3.4	2.8	3.6	3.9	5.1	4.0
բնակարանային ծառայություններ, ջուր, էլեկտրաէներգիա, գազ և վառելիքի այլ տեսակներ	15.5	15.8	19.5	17.2	17.7	19.5	11.9	12.2	19.5
տնային գործածության առարկաներ, կենցաղային տեխնիկա և բնակարանի ընթացիկ սպասարկում	3.0	3.2	4.0	2.7	3.0	4.0	3.5	3.5	4.1
առողջապահություն	10.0	10.4	11.7	11.2	11.1	10.5	7.8	9.2	14.2
տրանսպորտ	7.6	7.9	4.9	7.7	7.8	4.9	7.6	8.2	4.8
կապ	4.3	4.3	4.1	4.5	4.7	4.4	3.8	3.6	3.5
հանգիստ և մշակույթ	2.7	2.3	0.5	3.0	2.6	0.6	2.2	1.7	0.4
կրթություն	2.4	2.7	2.4	2.7	3.1	2.7	1.7	2.1	1.8
հյուրանոցներ, սրճարաններ և ռեստորաններ	1.2	1.3	2.0	1.6	1.4	2.8	0.4	0.9	0.6
այլ ծառայություններ	4.9	4.7	5.0	4.9	4.7	5.1	4.8	4.8	4.3

Աղբյուրը. ՏՏԿԱՀ 2017- 2020թթ.

Ներկայացված տեղեկատվության հիման վրա տնային տնտեսությունների կողմից առողջապահական ծախսերի ընդհանուր ծավալը, համաձայն ԱԱՀ-2011 չափորոշիչի մեթոդաբանության, կարելի է հաշվարկվել որպես երկրում տնային տնտեսությունների ամբողջական վերջնական սպառման ծախսերից առողջապահական ծախսերի տեսակարար կշռով հաշվարկված ցուցանիշ: Ըստ Հայաստանի ազգային հաշիվների, տնային տնտեսությունների վերջնական սպառման ծախսերը 2019 թվականին կազմել են **5,438,079.5 միլիոն դրամ⁵**, իսկ սպառողական զանբյուրում առողջապահական ծախսերի տեսակարար կշիռը եղել է 11.7%⁶, ըստ այդմ, տնային տնտեսությունների ամբողջ առողջապահական ծախսը հաշվելու համար հաշվարկում ենք 5.4 տրիլիոն դրամի 11.7%-ը: Այս մեթոդով հաշվարկելիս, 2019 թվականի համար տնային տնտեսությունների առողջապահական ծախսը (և բուժօգնության ծառայություններ, և դեղորայք) կազմում է **636,255.3 միլիոն դրամ:**

Այս մեթոդի գլխավոր սահմանափակությունը տնային տնտեսությունների հետազոտությամբ ստացվող առողջապահական ծախսերի գնահատականն է, որը ենթակա է ընտրանքի չափի, ընտրանքում ներառված տնային տնտեսությունների բնութագրիչների, հնարավոր ծախսերի և այլ գործոնների հավանական ազդեցությանը և շարունակաբար կարող է փոխվել:

4 Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը 2020, Վիճակագրական-վերլուծական զեկույց, ՀՀ ՎԿ, Ե. 2020, էջ 74:

5 Հայաստանի Հանրապետության ազգային հաշիվներ – 2020, <https://www.armstat.am/am/?nid=202>

6 Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը, Վիճակագրական-վերլուծական զեկույց (Ըստ 2019թ-ի տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության արդյունքների), ՀՀ ՎԿ, Ե. 2020, էջ 74:

Երկրորդ կարևոր սահմանափակումն այն է, որ ՀՀ ՎԿ-ն Հայաստանի ազգային հաշիվները կազմելիս, որևէ տեղեկություն չի ներկայացնում (չի հաշվարկում) տնային տնտեսությունների վերջնական սպառման ծախսերի կառուցվածքի վերաբերյալ, որին հղում է արվում ԱՀՀ-2011 չափորոշիչում:

Հետևաբար, դարձյալ հիմք ընդունելով ԱՀՀ-2011 չափորոշիչի մեթոդական երաշխավորությունները, տնային տնտեսությունների առողջապահական ծախսերի հաշվարկման համար օգտագործվել են Հայաստանի ազգային հաշիվներում ՀՆԱ արտադրության կառուցվածքում առողջապահական ծառայությունների համախառն թողարկման, ինչպես նաև ՀՀ Վճարային հաշվեկշռի առողջապահական ծառայությունների արտահանման և ներմուծման վերաբերյալ տվյալները:

Համաձայն Հայաստանի ազգային հաշիվների ՀՆԱ արտադրության հաշվի, Առողջապահություն և բնակչության սոցիալական սպասարկում ծառայությունների թողարկումը հիմնական գներով 2019 թվականին կազմել է՝ **429,012.8 միլիոն դրամ**, որից առողջապահական ծառայությունների թողարկումը մոտավորապես **410,977.5 միլիոն դրամ**: Յուրեղանիքը ներկայացված է հիմնական կամ արտադրողի գներով: Առողջապահական ծառայությունների ծավալը գնորդի գներով հաշվարկելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել արտադրանքի և արտադրության այլ հարկերը՝ հանած սուբսիդիաները, առևտրային վերադիրը և տրանսպորտային վերադիրը: Հաշվարկներում ներառելով նաև առողջապահական ծառայությունների ներմուծման և արտահանման ծավալները, ինչպես նաև մասնավոր առևտրային կազմակերպությունների (ոչ ապահովագրական), ապահովագրական ընկերությունների, պետական հատվածի և արտաքին աշխարհի կողմից կատարված վճարումների ծավալները՝ 2019 թվականի համար տնային տնտեսությունների կողմից բժշկական ծառայությունների դիմաց կատարված փաստացի ծախսերի ծավալը կազմել է **386,679.2 միլիոն դրամ**:⁷

Աղյուսակ 3.1.3 Տնային տնտեսությունների կողմից բուժօժանությունների համար կատարված ընթացիկ ծախսերի հաշվարկը. 2017-2019 թթ. (միլիոն դրամ)

	2017	2018	2019
Առողջապահական ծառայությունների թողարկումը հիմնական գներով, ըստ Հայաստանի ազգային հաշիվների	321,803.0	345,617.3	410,977.5
Առողջապահական ծառայությունների թողարկումը գնորդի գներով, ըստ ՀԱՀ (ներառյալ արտադրանքի հարկեր, հանած սուբսիդիաներ, առևտրային վերադիր, տրանսպորտային վերադիր)	386,163.6	408,554.2	487,295.1
Առողջապահական ծառայությունների ներմուծում	57,868.5	68,584.6	91,003.2
Առողջապահական ծառայությունների արտահանում	55,440.4	65,686.6	76,821.5
Պետական ծախսեր	81,490.0	78,864.3	98,105.0
Արտաքին աշխարհի ծախսեր	4,405.6	4,334.2	3,249.7
Կազմակերպությունների (ոչ ապահովագրական) միջոցներ	1,518.9	6,079.2	5,288.9
Ապահովագրական ընկերությունների վճարներ	4,640.6	6,965.1	8,154.0
ՀՀ ռեզիդենտ տնային տնտեսությունների առողջապահական ծախսեր բժշկական ծառայությունների դիմաց	296,536.6	315,209.3	386,679.2

Բժշկական ծառայություններից բացի, տնային տնտեսությունների առողջապահական ծախսերը ներառում են նաև դեղորայքի և բժշկական նշանակության ապրանքների վրա կատարված ծախսերը, որոնց վերաբերյալ տեղեկատվություն առկա է տնային տնտեսությունների կենսապայմանների ամբողջացված հետազոտության տվյալների շտեմարանում: Տնային տնտեսությունների «Ըստ նպատակների անհատական սպառման դասակարգչով» (COICOP) հաշվարկված մեկ շնչի հաշվով սպառողական զամբյուղում ներառված են դեղերի ու բժշկական նշանակության ապրանքների/ սարքերի 17 խումբ և առողջապահության պահպանման առաջին օղակում ու հիվանդանոցներում մատուցվող 60-ից ավել բժշկական ծառայությունների տեսակներ:⁸

⁷ Տնային տնտեսությունների ծախսեր = առողջապահական ծառայություններ գնորդի գներով + ներմուծում - արտահանում - կազմակերպությունների վճարներ - ապահովագրական ընկերությունների վճարներ - պետական հատվածի ծախսեր - արտաքին աշխարհի ծախսեր:

⁸ Ըստ նպատակների, անհատական սպառման ապրանքների և ծառայությունների անվանացանկի 2014-2019, <http://armstat.am/am/?nid=452>

2019 թվականին հետազոտված տնային տնտեսությունների ամսական մեկ շնչի հաշվով ծախսերի կառուցվածքում դեղորայքի ձեռք բերման համար կատարված ծախսերը կազմել են 4.5%:

2019 թվականին տնային տնտեսությունների վերջնական սպառման ծախսերը, ըստ Հայաստանի ազգային հաշիվների, կազմել է **5,438,079.5 միլիոն դրամ**, իսկ ծախսերի մեջ դեղորայքի և բժշկական նշանակության ապրանքների ձեռք բերման համար կատարված ծախսերը՝ մոտ 4.5%, հետևաբար, համաձայն հաշվարկների համար կիրառվող մեթոդաբանության, դեղորայքի և բժշկական նշանակության ապրանքների ամբողջական ծախսը կկազմի **244,713.6 միլիոն դրամ**:

Արդյունքում, 2019 թվականին Հայաստանի տնային տնտեսությունների առողջապահական ամբողջ ընթացիկ ծախսերը կազմել են **631,392.8 միլիոն դրամ** (ներառյալ համավճարը):

Աղյուսակ 3.1.4 Տնային տնտեսությունների առողջապահական ընթացիկ ծախսերի կառուցվածքը. 2017-2019 թթ.

Ծախսերի հոդվածներ	2017		2018		2019	
	Միլիոն դրամ	Տոկոս	Միլիոն դրամ	Տոկոս	Միլիոն դրամ	Տոկոս
Տնային տնտեսությունների ծախսերը բժշկական ծառայությունների դիմաց	296,536.6	61.2	315,209.3	62.3	386,679.2	61.2
Տնային տնտեսությունների ծախսերը դեղորայքի և բժշկական նշանակության ապրանքների դիմաց	188,040.2	38.8	190,438.3	37.7	244,713.6	38.8
Տնային տնտեսությունների առողջապահական ծախսեր, ընդամենը	484,576.8	100.0	505,647.6	100.0	631,392.8	100.0

ԳԼՈՒԽ 4.

2019 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱԱՀ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

4.1. ԱԱՀ ամփոփ արդյունքներ

2019 թվականին ֆինանսավորման բոլոր աղբյուրների՝ պետական և մասնավոր հատվածների ու արտաքին աշխարհի, ընթացիկ առողջապահական ծախսերի ծավալը կազմել է 744,601.8 միլիոն դրամ, ինչը գերազանցել է նախորդ տարվա ցուցանիշը 23.7%-ով, իսկ պետական կապիտալ ծախսերի (ներդրումներ) ծավալը կազմել է 1,994.5 միլիոն դրամ, ինչը աճել է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշի համեմատ 13.8%-ով:

Աղյուսակ 4.1.1 Առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման ծավալն ըստ աղբյուրների. 2015-2019թթ. (միլիոն դրամ)

Ֆինանսավորման աղբյուրներ		Ծախսեր տեսակ	2015	2016	2017	2018	2019
Արտաքին աշխարհի	Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ	Ընթացիկ	2,064.4	3,369.5	2,376.7	3,599.9	1,709.1
		Կապիտալ	623.0	288.8	34.6	80.7	7.3
	Ոչ առևտրային կազմակերպություններ	Ընթացիկ	2,003.6	3,142.7	2,028.8	734.4	1,540.6
		Կապիտալ	392.1	293.2	309.3	19.5	109.5
Ընդամենը		Ընթացիկ	4,068.0	6,512.3	4,405.6	4,334.2	3,249.7
		Կապիտալ	1,015.1	582.0	343.9	100.2	116.8
Ընդամենը			5,083.1	7,094.3	4,749.4	4,434.4	3,366.5
Մասնավոր հատված	Գործատուներ		1,518.9	1,518.9	1,518.9	6,079.2	5,288.9
	Ապահովագրական վճարներ	Ընթացիկ	5,151.0	3,360.3	4,640.6	6,965.1	8,154.0
	Տնային տնտեսությունների վճարներ		414,286.9	404,987.1	484,576.8	505,647.6	629,804.3
	Ընդամենը		420,956.8	409,866.3	490,736.3	518,691.9	643,247.2
Պետական հատված	Ընթացիկ		85,299.1	87,930.9	81,490.0	78,864.3	98,105.0
	Կապիտալ		4,057.8	6,673.7	3,423.5	1,653.2	1,877.8
	Ընդամենը		89,356.9	94,604.7	84,913.4	80,517.6	99,982.7
	Ընթացիկ		510,323.9	504,309.4	576,631.9	601,890.5	744,601.8
Ընդամենը	Կապիտալ		5,072.9	7,255.8	3,767.3	1,753.4	1,994.5
	Ընդամենը՝ առողջապահական ծախս		515,396.8	511,565.2	580,399.2	603,643.9	746,596.4

Ընդհանուր առողջապահական ծախսերում, ընթացիկ և կապիտալ ծախսերի տեսակարար կշիռներով պայմանավորված, ծախսերի ծավալների ներկայացված փոփոխությունների արդյունքում 2019 թվականին, նախորդ տարվա համեմատ, ընդհանուր առողջապահական ծախսերի ծավալն աճել է 23.7%-ով՝ կազմելով 746,596.4 միլիոն դրամ:

Առողջապահական ընթացիկ ծախսերի 17.7% աճը պայմանավորված է եղել ն՝ պետական, ն՝ մասնավոր հատվածների ֆինանսավորման ծավալների առաջանցիկ հավելաճով, համապատասխանաբար՝ 24.4% և 24.0%: Մասնավոր հատվածի ենթաաղբյուրներից տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումներն աճել են 24.6%-ով, ապահովագրական վճարները՝ 17.1%-ով: 2019 թվականին գործատուների կողմից կատարված առողջապահական ծախսերը գնահատվել են 5,288.9 միլիոն դրամ, ինչը պակաս է նախորդ տարվա ցուցանիշի համեմատ 13.0%-ով (առևտրային կազմակերպությունների առողջապահական ծախսերի գնահատման համար հիմք են ընդունվել ԱՀ ֆինանսական օժանդակությամբ բժշկական հաստատությունների շրջանում 2018 թվականին իրականացված ընտրանքային հետազոտության արդյունքները):

Նախորդ տարվա ցուցանիշի համեմատ, արտաքին աշխարհի կողմից ընթացիկ ծախսերի ծավալները կրճատվել են 25.2%-ով, իսկ կապիտալ ծախսերը աճել են 16.6%-ով:

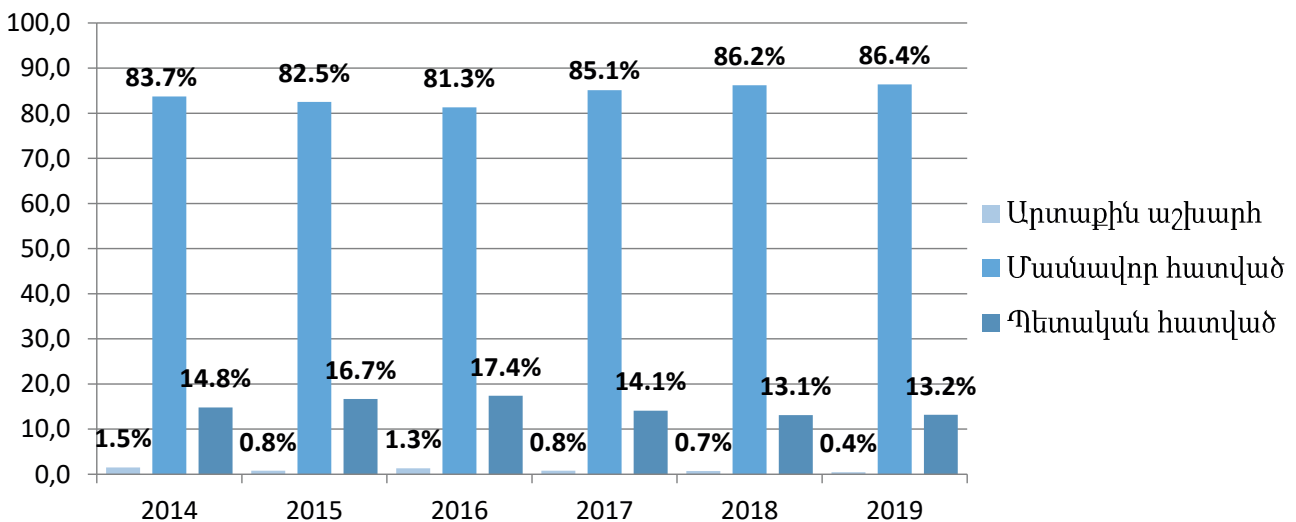
Նախորդ տարվա ցուցանիշի համեմատ, պետական հատվածի ընթացիկ և կապիտալ ծախսերը աճել են, համապատասխանաբար՝ 24.4%-ով և 13.6%-ով:

Արդյունքում, նախորդ տարվա ցուցանիշի համեմատ, առողջապահական համակարգում ընթացիկ ծախսերը 2019 թվականին աճել են 23.7%-ով, իսկ կապիտալ ծախսերը՝ 13.8%-ով:

2019 թվականի Առողջապահության ազգային հաշիվների գեկոյցում առանձին կներկայացվի մասնավոր հատվածի կողմից իրականացված կապիտալ ծախսերի կամ ներդրումների վերաբերյալ տեղեկատվությունը:

Ըստ բոլոր երեք հատվածների կողմից իրականացված ֆինանսավորման ծավալների փոփոխության, նախորդ տարվա համեմատ, փոխվել է ընդամենը ընթացիկ առողջապահական ծախսերի կառուցվածքը՝ մասնավոր հատվածի տեսակարար կշիռը կազմել է 86.4 % կամ աճել է 0.2 տոկոսային կետով, 0.1 տոկոսային կետով աճել է պետական հատվածի և 0.3 տոկոսային կետով կրճատվել է արտաքին աշխարհի մասնաբաժինը, կազմելով համապատասխանաբար՝ 13.2% և 0.4%:

Գծապատկեր 4.1.1 Ֆինանսավորման կառուցվածքն ըստ աղբյուրների. (տոկոս)

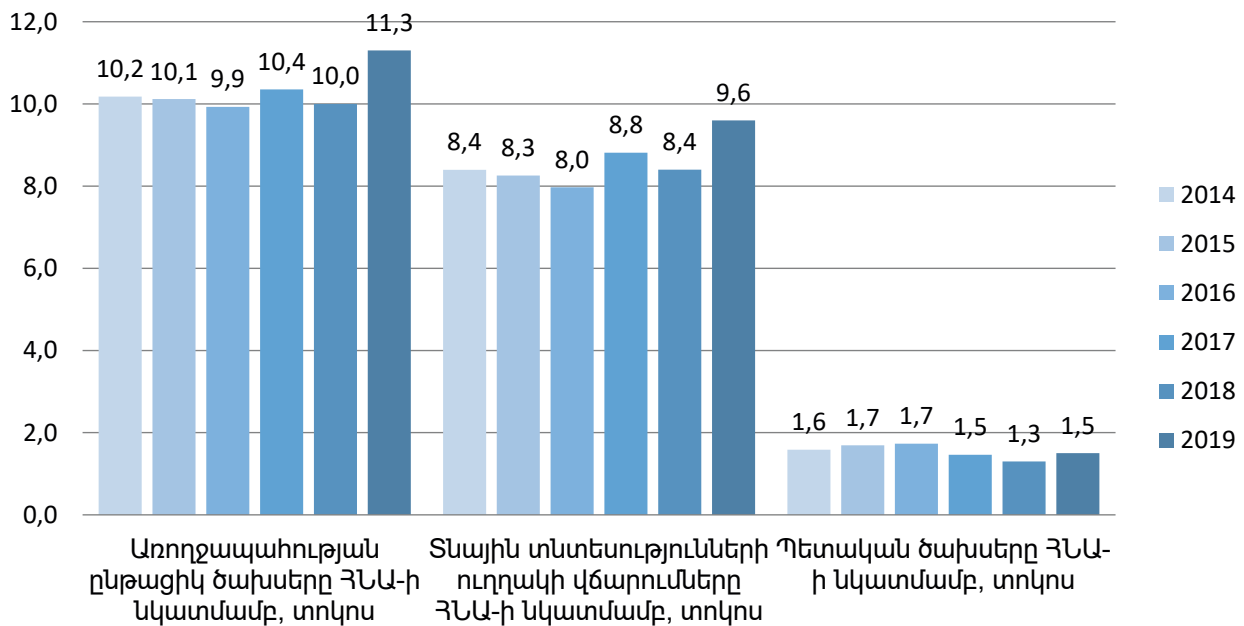
4.2. Առողջապահական ծախսերի համեմատական ցուցանիշների վերլուծություն

Առողջապահական ընթացիկ ծախսերի վերաբերյալ առավել ամբողջական պատկերացում կազմելու, ինչպես նաև համապատասխան վերլուծություններ կատարելու համար էական նշանակություն ունեն ծախսերի համեմատական և համադրելի ցուցանիշները, ինչպես օրինակ, ծախսերը ՀՆԱ-ի նկատմամբ, ծախսերը բնակչության մեկ շնչի հաշվով և այլն (տես **Աղյուսակ 4.2.1**): Երկրի մասշտաբով առողջապահական ծախսերի վերաբերյալ համադրելի ցուցանիշներից առավել կարևորվում է ՀՆԱ-ի նկատմամբ ծախսերի հարաբերակցությունը, ինչը Հայաստանի դեպքում կազմում է 11.3% և ավելի: Առաջին հայացքից, ՀՆԱ-ի նկատմամբ առողջապահական ընթացիկ ծախսերի ցուցանիշը թվում է բավականին մեծ և ոչ հիմնավոր միջին եկամուտ ունեցող երկրի համար, քանզի այն բնորոշ է զարգացած արդյունաբերական երկրներին: Սակայն այդպիսի թվացյալ անհամարժեքությունը հիմնավոր է և բացատրելի, քանզի Հայաստանի պայմաններում բնակչության եկամուտների և սպառողական ծախսերի վրա զգալի է արտերկրից ստացվող զուտ գործոնային եկամուտների և զուտ ընթացիկ տրանսֆերտների ազդեցությունը: Այս և մի շարք այլ գործոնների օգնությամբ կարելի է վերլուծել, բացատրել և հիմնավորել, մասնավորապես, տնային տնտեսությունների ծախսերի չափն ու դինամիկան:

Աղյուսակ 4.2.1 Առողջապահական ընթացիկ ծախսերի համադրելի ցուցանիշներ

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Առողջապահական ընթացիկ ծախսերը ՀՆԱ-ի նկատմամբ, տոկոս	10.2	10.1	9.9	10.4	10.0	11.3
Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումները ՀՆԱ-ի նկատմամբ, տոկոս	8.4	8.3	8.0	8.8	8.4	9.6
Պետական ծախսերը ՀՆԱ-ի նկատմամբ, տոկոս	1.6	1.7	1.7	1.5	1.3	1.5
Առողջապահական ընթացիկ ծախսերը մեկ շնչի հաշվով միջին տարեկան, դրամ	163,073	169,838	168,536	193,540	202,725	251,343
Առողջապահական ընթացիկ ծախսերը մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական, դրամ	13,589	14,153	14,045	16,128	16,894	20,945
Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումները մեկ շնչի հաշվով միջին տարեկան, դրամ	134,505	138,639	135,343	163,247	170,309	212,593
Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումները մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական, դրամ	11,209	11,553	11,279	13,604	14,192	17,716
Առողջապահական ընթացիկ ծախսերը մեկ շնչի հաշվով միջին տարեկան, ԱՄՆ դոլար	392.1	355.4	350.8	400.9	419.7	523.1
Առողջապահական ընթացիկ ծախսերը մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական, ԱՄՆ դոլար	32.7	29.6	29.2	33.4	35.0	43.6
Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումները մեկ շնչի հաշվով միջին տարեկան, ԱՄՆ դոլար	323.4	290.1	281.7	338.2	352.6	442.5
Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումները մեկ շնչի հաշվով միջին ամսական, ԱՄՆ դոլար	26.9	24.2	23.5	28.2	29.4	36.9

Գծապատկեր 4.2.1 Ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների առողջապահական ծախսերը ՀՆԱ-ի նկատմամբ. (տոկոս)

4.3. ԱԱՀ արդյունքների վերլուծություն

4.3.1 FS առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների և HF ֆինանսավորման սխեմաների հաշիվը

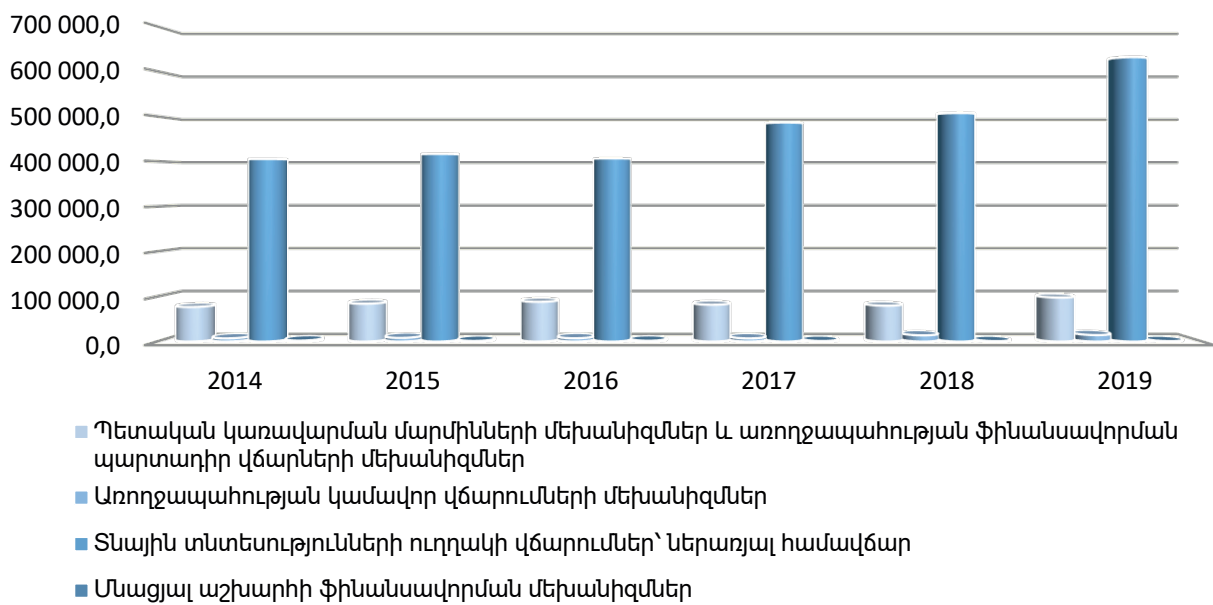
Այս հաշիվը պատկերացում է տալիս, թե առողջապահական համակարգում ֆինանսավորման մեխանիզմներից յուրաքանչյուրի համար որոնք են եղել ֆինանսավորման կամ եկամտի աղբյուրները՝ ինստիտուցիոնալ մարմին կամ հատված (Տես Բաժին 4.4, Աղյուսակ 4.4.1):

2019 թվականին եկամտի բոլոր աղբյուրներից ֆինանսավորման ընդհանուր ծավալը կազմել է **744,601.8 միլիոն դրամ**, ինչը գերազանցել է նախորդ տարվա ցուցանիշը 23.7%-ով: Ֆինանսավորման մեխանիզմների համար եկամուտների աղբյուրներն են՝ FS.1 Կառավարության ներքին եկամուտներից փոխանցումները, FS.2 Օտարերկրյա ծագման կառավարության կողմից բաշխված, փոխանցումները, FS.5 Կամավոր կանխավճարները, FS.6 Այլ ներքին եկամուտները, FS.7 Ուղղակի օտարերկրյա փոխանցումները, FS.nec Չճշտված առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտները:

Գծապատկեր 4.3.1 Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների ծավալն ըստ կատեգորիաների. 2014-2019թթ. (միլիոն դրամ)

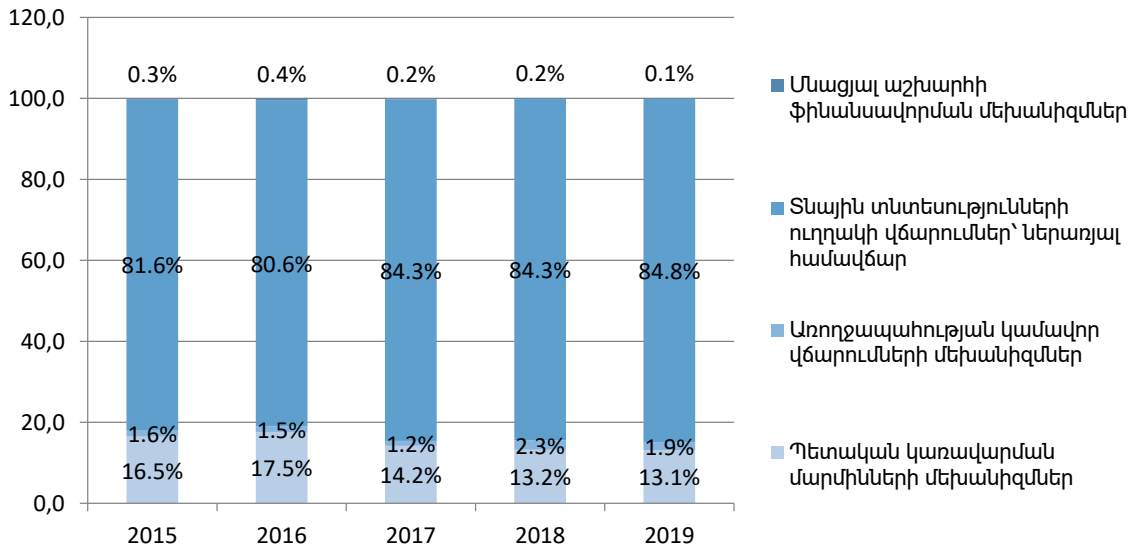

Գծապատկեր 4.3.2 HF ֆինանսավորման սխեմաների ծավալներն ըստ կատեգորիաների. 2014-2019թթ. (միլիոն դրամ)

2019 թվականին ֆինանսավորման ծավալների փոփոխությունը փոխել է նաև ֆինանսավորման սխեմաների կատեգորիաների տեսակարար կշիռն ընդհանուր կառուցվածքում:

Գծապատկեր 4.3.3 Ֆինանսավորման սխեմաների կառուցվածքն ըստ կատեգորիաների. 2015-2019 թթ. (տոկոս)

Ֆինանսավորման սխեմաների այսպիսի կառուցվածքն ակնհայտ արտացոլումն է այն իրողության, որ առողջապահության ֆինանսավորման 80%-ից ավելին փաստացի կազմում են տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումները: Այս հանգամանքը և Հայաստանում բնակչության աղքատության դեռևս բարձր մակարդակը կարևորում են առողջապահական համակարգում պարտադիր բժշկական ապահովագրության համակարգի ներդրման անհրաժեշտությունը, ինչպես նաև երկրում ֆինանսական բեռի բաշխվածության, տնային տնտեսությունների աղետալի ծախսերի և աղքատամետ ծախսերի վերլուծությունն ու հիվանդությունների բեռի հաշվարկը:

Աղյուսակ 4.3.1 Առողջապահական ծախսերն ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների. 2019թ.

Ֆինանսավորման սխեմաները	Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտներ	FS.1	FS.2	FS.5	FS.6	FS.7	Ընդամենը
		Կառավարության ներքին եկամուտներից փոխանցումներ (առողջապահական նպատակներով հատկացված)	Օտարերկրյա ծագման կառավարության կողմից բաշխված փոխանցումներ	Կամավոր կանխավճարներ	Այլ ներքին եկամուտներ (այլ դասերում չդասակարգված)	Ուղղակի օտարերկրյա փոխանցումներ	
HF.1	Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ և առողջապահության ֆինանսավորման պարտադիր վճարների մեխանիզմներ	92,370.4	2,074.7			3,285.9	97,731.0
HF.2	Առողջապահական կամավոր վճարումների մեխանիզմներ			8,154.0	5,288.9	1,010.7	14,453.6
HF.3	Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումներ (OOP)				631,392.8		631,392.8
HF.4	Մնացյալ աշխարհի ֆինանսավորման մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)					1,024.4	1,024.4
Ընդամենը		92,370.4	2,074.7	8,154.0	636,681.7	5,321.1	744,601.8

Աղբյուրը՝ ԱԱՀ-2019

4.3.2 FA ֆինանսավորման գործակալների և HF ֆինանսավորման սխեմաների հաշիվը

Ֆինանսավորման մեխանիզմների կողմից բաշխված միջոցները բաժին են ընկել հետևյալ ֆինանսական գործակալներին՝ FA.1 Պետական կառավարման մարմիններ, FA.2 Ապահովագրական ընկերություններ, FA.3 Ընկերություններ (բացի ապահովագրական ընկերություններից), FA.4. Տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպություններ, FA.5 Տնային տնտեսություններ, FA.6 Մնացյալ աշխարհ (Տես Բաժին 4.4, Աղյուսակ 4.4.2):

Աղյուսակ 4.3.2 Ֆինանսավորման բաշխումն ըստ ֆինանսական գործակալների կատեգորիաների. 2014-2019թթ.

	Ֆինանսավորման գործակալներ	2014	2015	2016	2017	2018	2019
	Ֆինանսավորման ծավալներ, միլիոն դրամ						
FA.1	Պետական կառավարման մարմիններ	76,701.0	84,045.5	88,254.9	81,763.4	79,678.0	97,731.0
FA.2	Ապահովագրական ընկերություններ	4,640.6	5,151.0	3,360.3	4,640.6	6,965.1	8,154.0
FA.3	Ընկերություններ (բացի ապահովագրական ընկերություններից)	917.1	1,518.9	1,518.9	1,518.9	6,079.2	5,288.9
FA.4	Տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպություններ	2,144.4	2,485.5	3,465.8	2,013.4	1,141.3	1,949.5
FA.5	Տնային տնտեսություններ	405,371.9	416,553.9	406,698.2	486,377.6	507,369.5	631,392.8
FA.6	Մնացյալ աշխարհ	1,695.6	541.1	996.4	317.9	657.4	85.6
	Ընդամենը	491,470.6	510,295.9	504,294.5	576,631.9	601,890.5	744,601.8
	Ֆինանսավորման կառուցվածքը, %						
FA.1	Պետական կառավարման մարմիններ	15.6	16.5	17.5	14.2	13.2	13.1
FA.2	Ապահովագրական ընկերություններ	0.9	1.0	0.7	0.8	1.2	1.1
FA.3	Ընկերություններ (բացի ապահովագրական ընկերություններից)	0.2	0.3	0.3	0.3	1.0	0.7
FA.4	Տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպություններ	0.4	0.5	0.7	0.3	0.2	0.3
FA.5	Տնային տնտեսություններ	82.5	81.6	80.6	84.3	84.3	84.8
FA.6	Մնացյալ աշխարհ	0.3	0.1	0.2	0.1	0.1	0.01
	Ընդամենը	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

4.3.3 HF ֆինանսավորման սխեմաների և HP առողջապահական ծառայության մատակարարների հաշիվը

Այս հաշվում ներկայացվում է տեղեկատվություն, թե ֆինանսավորման աղբյուրներից ստացված միջոցներն ինչպես են բաշխվել ըստ բժշկական ծառայությունների մատակարարների: 2019 թվականին, նախորդ տարվա համեմատ, բացառությամբ՝ Ըստ բնակության վայրի երկարաժամկետ խնամքի ծառայությունների մատակարարների, մնացյալ բոլոր մատակարարների մասով ավելացել են ֆինանսավորման ծավալները:

Աղյուսակ 4.3.3 Ֆինանսական միջոցների բաշխումն ըստ բժշկական ծառայության մատակարարների. 2014-2019թթ.

	HP առողջապահական ծառայության մատակարարներ	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ֆինանսավորման ծավալը, միլիոն դրամ							
HP.1	Հիվանդանոցներ	195,382.1	201,241.9	193,701.6	219,459.6	230,307.2	287,292.7
HP.2	Ըստ բնակության վայրի երկարաժամկետ խնամքի ծառայություններ	-	-	2,103.6	1,982.9	1,977.2	28.1
HP.3	Ամբուլատոր բժշկական ծառայությունների մատակարարներ	86,654.8	91,141.2	89,415.0	116,788.9	122,491.3	152,915.4
HP.4	Օժանդակ ծառայությունների մատակարարներ	31,690.6	32,673.2	32,018.4	37,676.1	39,885.4	49,276.9
HP.5	Վերավաճառողներ և բժշկական ապրանքների այլ մատակարարներ	165,888.0	173,488.0	171,987.4	189,134.5	197,435.8	243,401.8
HP.6	Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայությունների մատակարարներ	830.3	535.0	5,191.4	6,161.0	3,978.6	4,524.1
HP.7	Առողջապահական համակարգի կառավարման և ֆինանսավորման մատակարարներ	8,287.9	7,407.1	7,319.6	2,411.5	2,744.0	3,349.2
HP.8	Մնացյալ տնտեսություն	2,548.4	3,805.0	2,557.4	3,017.5	3,071.0	3,813.7
HP.9	Մնացյալ աշխարհ	188.4	4.5	-	-	-	-
Ընդամենը		491,470.6	510,295.9	504,294.5	576,631.9	601,890.5	744,601.8
Ֆինանսավորման կառուցվածքը, %							
HP.1	Հիվանդանոցներ	39.8	39.4	38.4	38.1	38.3	38.6
HP.2	Ըստ բնակության վայրի երկարաժամկետ խնամքի ծառայություններ	0	0	0.4	0.3	0.3	0.004
HP.3	Ամբուլատոր բժշկական ծառայությունների մատակարարներ	17.6	17.9	17.7	20.3	20.4	20.5
HP.4	Օժանդակ ծառայությունների մատակարարներ	6.4	6.4	6.3	6.5	6.6	6.6
HP.5	Վերավաճառողներ և բժշկական ապրանքների այլ մատակարարներ	33.8	34.0	34.1	32.8	32.8	32.7
HP.6	Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայությունների մատակարարներ	0.2	0.1	1.0	1.1	0.7	0.6
HP.7	Առողջապահական համակարգի կառավարման և ֆինանսավորման մատակարարներ	1.7	1.5	1.5	0.4	0.5	0.4
HP.8	Մնացյալ տնտեսություն	0.5	0.7	0.5	0.5	0.5	0.5
HP.9	Մնացյալ աշխարհ	0.0	0.0	-	-	-	-
Ընդամենը		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

4.3.4 HF ֆինանսավորման սխեմաների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը

Համաձայն այս հաշվի, ֆինանսական միջոցներն ըստ Առողջապահական ծառայությունների գործառույթների, 2019 թվականին բաշխվել են հետևյալ կերպ՝ ֆինանսավորման կեսից ավելին՝ 59.0%-ը, բաժին է ընկել բժշկական օգնության ծառայություններին, ինչը նախորդ տարվա համեմատ աճել է 0.2 տոկոսային կետով, իսկ 32.7%-ը՝ բժշկական ապրանքներին: Երրորդ խումբը 5.9% տեսակարար կշռով բուժօգնության օժանդակ ծառայություններ են կամ լաբորատոր-գործիքային ախտորոշման ծառայությունները (Տես Բաժին 4.4, Աղյուսակ 4.4.4):

Աղյուսակ 4.3.4 Ֆինանսական միջոցների բաշխումն ըստ առողջապահական գործառույթների. 2014-2019թթ.

HC առողջապահական ծառայության գործառույթներ		2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ֆինանսավորման ծավալը, միլիոն դրամ							
HC.1	Բժշկական օգնություն	280,123.5	292,275.4	284,288.0	337,903.4	353,808.0	439,285.8
HC.2	Վերականգնողական բուժօգնություն	6,899.5	7,773.2	6,153.8	7,323.4	7,625.6	9,468.0
HC.3	Երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք	6.6	0	0.2	92.5	209.2	28.1
HC.4	Բուժօգնության օժանդակ ծառայություններ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)	27,802.5	28,543.2	27,989.5	33,510.0	35,721.4	44,106.6
HC.5	Բժշկական ապրանքներ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)	166,828.0	173,488.0	171,987.4	189,134.5	197,446.8	243,426.4
HC.6	Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայություններ	6,724.9	5,389.6	11,075.4	6,571.6	4,736.4	5,403.0
HC.7	Առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման կառավարում	3,085.6	2,826.5	2,679.4	1,972.9	2,343.1	2,883.8
HC.9	Առողջապահական այլ ծառայություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	-	-	-	123.7	-	-
Ընդամենը		491,470.6	510,295.9	504,294.5	576,631.9	601,890.5	744,601.8
Ֆինանսավորման կառուցվածքը, %							
HC.1	Բժշկական օգնություն	57.0	57.3	56.4	58.6	58.8	59.0
HC.2	Բժշկական օգնություն և վերականգնողական բուժօգնություն	1.4	1.5	1.2	1.3	1.3	1.3
HC.3	Երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
HC.4	Բուժօգնության օժանդակ ծառայություններ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)	5.7	5.6	5.6	5.8	5.9	5.9
HC.5	Բժշկական ապրանքներ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)	33.9	34.0	34.1	32.8	32.8	32.7
HC.6	Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայություններ	1.4	1.1	2.2	1.1	0.8	0.7
HC.7	Առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման կառավարում	0.6	0.6	0.5	0.3	0.4	0.4
HC.9	Առողջապահական այլ ծառայություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	-	-	-	0.0	-	-
Ընդամենը		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Առողջապահական ծառայությունների գործառույթների մասով ծախսերի կառուցվածքի փոփոխությունը պայմանավորված է դեղորայքի համեմատ, բուժօժանդակությունների համար քնակչության վճարումների ծավալների ավելի մեծ աճով:

4.3.5 FA ֆինանսավորման գործակալների և DIS հիվանդությունների հաշիվը

Ըստ հիվանդությունների մեծ խմբերի, ֆինանսական միջոցների ծախսումների վերաբերյալ տեղեկատվությունը ստացվել է բյուջեից կատարված ծախսումների մասով՝ Պետական առողջապահական գործակալությունից, իսկ մասնավոր ծախսերի կառուցվածքի վերաբերյալ տվյալները՝ 2015 թվականին տնային տնտեսությունների շրջանում և 2019 թվականին բժշկական հաստատությունների շրջանում իրականացված հատուկ ընտրանքային հետազոտությունների միջոցով:

Աղյուսակ 4.3.5 Ֆինանսական միջոցների բաշխումն ըստ հիվանդությունների հիմնական խմբերի. 2014-2019թթ.

	Հիվանդությունների դասակարգում	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ֆինանսավորման ծավալը, միլիոն դրամ							
DIS.1	Վարակային և մանրէային հիվանդություններ	24,631.9	25,375.7	28,687.9	30,094.1	30,765.9	35,396.3
DIS.2	Վերարտադրողական առողջություն	17,608.9	18,671.0	17,709.5	17,709.1	16,327.5	19,246.2
DIS.3	Թերսնուցում	17,005.6	19,187.4	18,986.9	20,616.6	21,138.5	26,403.3
DIS.4	Ոչ վարակային հիվանդություններ	203,732.3	210,218.7	202,377.1	250,476.5	265,078.7	334,969.1
DIS.5	Վնասվածքներ	17,498.9	17,745.8	17,391.8	20,052.7	21,244.7	25,483.2
DIS.6	Հիվանդության հետ չկապված ծախսեր	6,123.9	7,166.8	7,183.9	2,319.5	2,520.5	2,979.0
DIS.nec	Այլ և չճշտված հիվանդություններ և պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)	204,869.1	211,930.5	211,957.4	235,363.4	244,814.7	300,124.6
Ընդամենը		491,470.6	510,295.9	504,294.5	576,631.9	601,890.5	744,601.8
Ֆինանսավորման կառուցվածքը, %							
DIS.1	Վարակային և մանրէային հիվանդություններ	5.0	5.0	5.7	5.2	5.1	4.8
DIS.2	Վերարտադրողական առողջություն	3.6	3.7	3.5	3.1	2.7	2.6
DIS.3	Թերսնուցում	3.5	3.8	3.8	3.6	3.5	3.5
DIS.4	Ոչ վարակային հիվանդություններ	41.5	41.2	40.1	43.4	44.0	45.0
DIS.5	Վնասվածքներ	3.6	3.5	3.4	3.5	3.5	3.4
DIS.6	Հիվանդության հետ չկապված ծախսեր	1.2	1.4	1.4	0.4	0.4	0.4
DIS.nec	Այլ և չճշտված հիվանդություններ և պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)	41.7	41.5	42.0	40.8	40.7	40.3
Ընդամենը		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

2019 թվականին, նախորդ տարվա համեմատությամբ, արձանագրվել է ծախսերի ծավալների աճ հիմնականում ոչ վարակային հիվանդությունների մասով՝ մոտ 70 միլիարդ դրամի չափով: Հաշվառման համակարգի անկատարության պատճառով դեռևս բարձր է այլ և չճշտված հիվանդությունների մասնաբաժինը, իսկ վերարտադրողական առողջության մասով ծախսերը կրճատվել են ծնելիության մակարդակի շարունակաբար նվազող միտումների արդյունքում: Հիվանդությունների մյուս խմբերի մասով ծախսերի աճը եղել է մինչև 1 միլիարդ դրամի չափով: Ըստ հիվանդությունների, ծախսերի կառուցվածքում տեսակարար կշիռների փոփոխություններն էական չեն (Տես Բաժին 4.4, Աղյուսակ 4.4.6):

4.3.6 Ֆինանսավորման ծավալներն ըստ հիվանդությունների տեսակների և հիվանդների տարիքի

2019 թվականին 0-4 տարեկան երեխաների խմբում առավել մեծ ծախսեր կատարվել են հիվանդությունների երկու խմբերում (առանց չճշտված հիվանդությունների)՝ Վարակային և մանրէային հիվանդություններ և ոչ վարակային հիվանդություններ: 2017 թվականի համեմատ, ծախսերի աճ արձանագրվել է հիվանդությունների բոլոր խմբերում: 5 և բարձր տարիքային խմբում գերակշռել են ոչ վարակային հիվանդությունների մասով կատարված ծախսերը, որոնց ծավալը նախորդ տարվա ցուցանիշի համեմատ աճել է 26.4%-ով:

Աղյուսակ 4.3.6 Ֆինանսական միջոցների բաշխումն ըստ հիվանդությունների և հիվանդների տարիքի. 2018-2019թթ. (միլիոն դրամ)

	DIS Հիվանդություններ	Տարիք					
		AGE.1		AGE.2		Ընդամենը	
		0-4 տարեկան		5 տարեկան և մեծ			
		2018	2019	2018	2019	2018	2019
DIS.1	Վարակային և մանրէային հիվանդություններ	6,717.9	8,242.3	24,048.0	27,154.0	30,765.9	35,396.3
DIS.2	Վերարտադրողական առողջություն	1,532.8	1,919.3	14,794.7	17,326.9	16,327.5	19,246.2
DIS.3	Թերսնուցում	1,354.7	1,672.6	19,783.9	24,730.7	21,138.5	26,403.3
DIS.4	Ոչ վարակային հիվանդություններ	5,602.7	6,797.0	259,476.0	328,172.1	265,078.7	334,969.1
DIS.5	Վնասվածքներ	623.0	673.2	20,621.7	24,810.0	21,244.7	25,483.2
DIS.6	Հիվանդության հետ չկապված ծախսեր	241.7	236.6	2,278.8	2,742.4	2,520.5	2,979.0
DIS. nec	Այլ և չճշտված հիվանդություններ և պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)	8,759.7	10,635.7	236,055.0	289,489.0	244,814.7	300,124.6
Ընդամենը		24,832.4	30,176.7	577,058.1	714,425.1	601,890.5	744,601.8

4.3.7 Ֆինանսավորման ծավալներն ըստ հիվանդությունների տեսակների և հիվանդների սեռի

2019 թվականին, եթե անտեսենք չճշտված հիվանդությունների մասնաբաժինը ծախսերի կառուցվածքում, ապա, ըստ բնակչության սեռի, նկատելի է, որ կանանց մոտ ծախսերի 44.7%-ը բաժին է ընկել ոչ վարակային հիվանդություններին, երկրորդ տեղում մոտ 4.4% տեսակարար կշռով վարակային և մանրէային հիվանդություններն են, իսկ վերարտադրողական առողջության մասնաբաժինը կազմել է 3.8%, որին հաջորդում են վնասվածքների և թերսնուցման խմբերը 3.4% և 3.3% մասնաբաժիններով: Տղամարդկանց մոտ նույնպես ծախսերի 45.3%-ը բաժին է ընկել դարձյալ ոչ վարակային հիվանդություններին, որին հաջորդում են վարակային և մանրէային հիվանդությունների խումբը և թերսնուցումը, համապատասխանաբար՝ 5.1% և 3.8% տեսակարար կշիռներով: Ծախսերի 40%-ից ավելին կազմել են «Այլ և չճշտված հիվանդությունները և պայմանները»:

Աղյուսակ 4.3.7 Ֆինանսական միջոցների բաշխումն ըստ հիվանդությունների և հիվանդների սեռի. 2018-2019թթ. (միլիոն դրամ)

	DIS Հիվանդություններ	Սեռ					
		Կին		Տղամարդ		Ընդամենը	
		2018	2019	2018	2019	2018	2019
DIS.1	Վարակային և մանրէային հիվանդություններ	14,798.0	16,869.1	15,967.9	18,527.2	30,765.9	35,396.3
DIS.2	Վերարտադրողական առողջություն	12,495.6	14,580.3	3,831.9	4,666.0	16,327.5	19,246.2
DIS.3	Թերսնուցում	10,016.4	12,509.7	11,122.1	13,893.6	21,138.5	26,403.3
DIS.4	Ոչ վարակային հիվանդություններ	132,781.3	170,173.6	132,297.4	164,795.5	265,078.7	334,969.1
DIS.5	Վնասվածքներ	10,548.3	12,829.0	10,696.4	12,654.3	21,244.7	25,483.2
DIS.6	Հիվանդության հետ չկապված ծախսեր	1,311.5	1,554.4	1,209.0	1,424.7	2,520.5	2,979.0
DIS. nec	Այլ և չճշտված հիվանդություններ և պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)	124,387.0	152,534.9	120,427.7	147,589.7	244,814.7	300,124.6
Ընդամենը		306,338.0	381,050.9	295,552.4	363,551.0	601,890.5	744,601.8

Ըստ հիվանդությունների ծախսերի կառուցվածքը, %

	DIS Հիվանդություններ	Սեռ					
		Կին		Տղամարդ		Ընդամենը	
		2018	2019	2018	2019	2018	2019
DIS.1	Վարակային և մանրէային հիվանդություններ	4.83	4.43	5.40	5.10	5.11	4.75
DIS.2	Վերարտադրողական առողջություն	4.08	3.83	1.30	1.28	2.71	2.58
DIS.3	Թերսնուցում	3.27	3.28	3.76	3.82	3.51	3.55
DIS.4	Ոչ վարակային հիվանդություններ	43.34	44.66	44.76	45.33	44.04	44.99
DIS.5	Վնասվածքներ	3.44	3.37	3.62	3.48	3.53	3.42
DIS.6	Հիվանդության հետ չկապված ծախսեր	0.43	0.41	0.41	0.39	0.42	0.40
DIS. nec	Այլ և չճշտված հիվանդություններ և պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)	40.60	40.03	40.75	40.60	40.67	40.31
Ընդամենը		100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

**ԱԱՀ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԱՇԻՎՆԵՐ. 2019
(աղյուսակներ)**

4.4. ԱԱՀ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՀԱՇԻՎՆԵՐ. 2019

Աղյուսակ 4.4.1 FS առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների և HF ֆինանսավորման սխեմաների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Ֆինանսավորման սխեմաները				«Հ դրամ (միլիոն)»	Եկամուտներն ըստ առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների			
					FS.1	FS.1.1	FS.2	FS.5
					Կառավարության ներքին եկամուտներից փոխանցումներ (առողջապահական նպատակներով)	Ներքին փոխանցումներ և դրամաշնորհներ	Օտարերկրյա ծագման կառավարության կողմից բաշխված փոխանցումներ	Կամավոր կանխավճարներ
HF.1				Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ և առողջապահության ֆինանսավորման պարտադիր վճարների մեխանիզմներ	92,370.4	92,370.4	2,074.7	
	HF.1.1			Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ	92,370.4	92,370.4	2,074.7	
		HF.1.1.1		Պետական կառավարման կենտրոնական մարմինների մեխանիզմներ	92,033.5	92,033.5	2,074.7	
			HF.1.1.1.1	«Հ առողջապահության նախարարություն»	90,138.1	90,138.1	2,074.7	
			HF.1.1.1.2	«Հ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն»	256.0	256.0		
			HF.1.1.1.3	«Հ պաշտպանության նախարարություն»	1,301.2	1,301.2		
			HF.1.1.1.6	«Հ արդարադատության նախարարություն»	148.5	148.5		
			HF.1.1.1.7	«Հ ազգային անվտանգության ծառայություն»	21.1	21.1		
			HF.1.1.1.8	«Հ ոստիկանություն»	59.9	59.9		
			HF.1.1.1.9	«Հ արտակարգ իրավիճակների նախարարություն»	0.9	0.9		
			HF.1.1.1.nec	Պետական կառավարման կենտրոնական մարմինների մեխանիզմներ	107.8	107.8		
		HF.1.1.2		Պետական/ մարզային/ տեղական ինքնակառավարման մարմինների մեխանիզմներ	336.9	336.9		
HF.2				Առողջապահության կամավոր վճարումների մեխանիզմներ				8,154.0
	HF.2.1			Առողջության կամավոր ապահովագրության մեխանիզմներ				8,154.0
		HF.2.1.nec		Առողջության կամավոր ապահովագրության չճշտված մեխանիզմներ (այլ դասերում չդասակարգված)				8,154.0
	HF.2.2			Տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ				
		HF.2.2.1		Տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ (բացի HF.2.2.2-ից)				
		HF.2.2.2		Ռեզիդենտ օտարերկրյա կառավարության զարգացման գործակալությունների մեխանիզմներ				
	HF.2.3			Ձեռնարկությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ				
		HF.2.3.1		Ձեռնարկությունների (բացի առողջապահական ծառայությունների մատակարարներից) ֆինանսավորման մեխանիզմներ				
HF.3				Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումներ (OOP)				
	HF.3.1			Ուղղակի վճարումներ (OOP), բացի համավճարից				
		HF.3.2		Երրորդ կողմի վճարողների հետ համավճար				
		HF.3.2.1		Կառավարության հետ համավճարի մեխանիզմներ և առողջության ապահովագրության պարտադիր վճարների մեխանիզմներ				
HF.4				Մնացյալ աշխարհի ֆինանսավորման մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)				
	HF.4.2			Կամավոր մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)				
		HF.4.2.2		Լյլ մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)				
		HF.4.2.2.1		Մարդասիրական / միջազգային ՀԿ-ների մեխանիզմներ				
Ընդամենը՝ HF					92,370	92,370	2,075	8,154

	FS.6			FS.7			Ընդամենը FS
FS.5.1		FS.6.1	FS.6.2		FS.7.1	FS.7.2	
Ֆիզիկական անձանց/ տնային տնտեսությունների կողմից վճարվող կամավոր կանխավճարներ	Այլ ներքին եկամուտներ (այլ դասերում չդասա- կարգված)	Այլ եկամուտներ տնային տնտեսություն- ներից (այլ դասերում չդա- սակարգ ված)	Այլ եկա մուտ ներ ընկերություններ ից (այլ դասերում չդասակարգված)	Ուղղակի օտար- երկրյա փոխանցումներ	Ուղղակի օտարերկրյա ֆինանսական փոխան- ցումներ	Ուղղակի բնափրային օտարերկրյա օգնու- թյուն	
				3,285.9	1,051.1	2,234.8	97,731.0
				3,285.9	1,051.1	2,234.8	97,731.0
				3,285.9	1,051.1	2,234.8	97,394.1
				3,285.9	1,051.1	2,234.8	95,498.5
							256.0
							1,301.2
							148.5
							21.1
							59.9
							0.9
							107.8
							336.9
8,154.0	5,288.9		5,288.9	1,010.7	967.9	42.8	14,453.0
8,154.0							8,154.0
8,154.0							8,154.0
				1,010.7	967.9	42.8	1,010.7
				548.5	548.5		548.5
				462.2	419.4	42.8	462.2
	5,288.9		5,288.9				5,288.9
	5,288.9		5,288.9				5,288.9
	631,392.8	631,392.8					631,392
	629,814.8	629,814.8					629,814
	1,577.9	1,577.9					1,577.9
	1,577.9	1,577.9					1,577.9
				1,024.4	1,024.4		1,024.4
				1,024.4	1,024.4		1,024.4
				1,024.4	1,024.4		1,024.4
				1,024.4	1,024.4		1,024.4
8,154	636,682	631,393	5,289	5,321	3,043	2,278	744,601

Աղյուսակ 4.4.2 FA Ֆինանսավորման գործակալների և HF Ֆինանսավորման սխեմաների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Ֆինանսավորման սխեմաները				Ֆինանսավորման գործակալներ	
				FA.1	FA.1.1
				Պետական կառավարման մարմիններ	Պետական կառավարման կենտրոնական մարմիններ
HF.1			Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ և առողջապահության ֆինանսավորման պարտադիր վճարների մեխանիզմներ	97,731.0	97,394.1
	HF.1.1		Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ	97,731.0	97,394.1
		HF.1.1.1	Պետական կառավարման կենտրոնական մարմինների մեխանիզմներ	97,394.1	97,394.1
			HF.1.1.1.1 ՀՀ առողջապահության նախարարություն	95,498.8	95,498.8
			HF.1.1.1.2 ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն	256.0	256.0
			HF.1.1.1.3 ՀՀ պաշտպանության նախարարություն	1,301.2	1,301.2
			HF.1.1.1.6 ՀՀ արդարադատության նախարարություն	148.5	148.5
			HF.1.1.1.7 ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայություն	21.1	21.1
			HF.1.1.1.8 ՀՀ ոստիկանություն	59.9	59.9
			HF.1.1.1.9 ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարություն	0.9	0.9
			HF.1.1.1.nec Պետական կառավարման կենտրոնական մարմինների մեխանիզմներ	107.8	107.8
		HF.1.1.2	Պետական/ մարզային/ տեղական ինքնակառավարման մարմինների մեխանիզմներ	336.9	
HF.2			Առողջապահական կամավոր վճարումների մեխանիզմներ		
	HF.2.1		Առողջության կամավոր ապահովագրության մեխանիզմներ		
		HF.2.1.nec	Առողջության կամավոր ապահովագրության չճշտված մեխանիզմներ (այլ դասերում չդասակարգված)		
	HF.2.2		Տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ		
		HF.2.2.1	Տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ (բացի HF.2.2.2-ից)		
		HF.2.2.2	Ռեզիդենտ օտարերկրյա կառավարության զարգացման գործակալությունների մեխանիզմներ		
	HF.2.3		Ձեռնարկությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ		
		HF.2.3.1	Ձեռնարկությունների (բացի առողջապահական ծառայությունների մատակարարներից) ֆինանսավորման մեխանիզմներ		
HF.3			Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումներ (OOP)		
	HF.3.1		Ուղղակի վճարումներ (OOP), բացի համավճարից		
	HF.3.2		Երրորդ կողմի վճարողների հետ համավճար		
		HF.3.2.1	Կառավարության հետ համավճարի մեխանիզմներ և առողջության ապահովագրության պարտադիր վճարների մեխանիզմներ		
HF.4			Մնացյալ աշխարհի ֆինանսավորման մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)		
	HF.4.2		Կամավոր մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)		
		HF.4.2.2	Այլ մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)		
		HF.4.2.2.1	Մարդասիրական/միջազգային ՀԿ-ների մեխանիզմներ		
Ընդամենը HF				97,731.0	97,394.1

	FA.2	FA.3	FA.4	FA.5	FA.6	Շնչառական FA
FA.1.2						
ՏԻՄ	Ապահովագրական ընկերություններ	Ընկերություններ (բացի ապահովագրական ընկերություններից)	ՏՏԱՈԱԿ	Տնային տնտեսություններ	Մնացյալ աշխարհ	
336.9						97,731.0
336.9						97,731.0
						97,394.1
						95,498.8
						256.0
						1,301.2
						148.5
						21.1
						59.9
						0.9
						107.8
336.9						336.9
	8,154.0	5,288.9	1,010.7			14,453.6
	8,154.0					8,154.0
	8,154.0					8,154.0
			1,010.7			1,010.7
			548.5			548.5
			462.2			462.2
		5,288.9				5,288.9
		5,288.9				5,288.9
				631,392.8		631,392.8
				629,814.8		629,814.8
				1,577.9		1,577.9
				1,577.9		1,577.9
			938.8		85.6	1,024.4
			938.8		85.6	1,024.4
			938.8		85.6	1,024.4
			938.8		85.6	1,024.4
336.9	8,154.0	5,288.9	1,949.5	631,392.8	85.6	744,601.8

Աղյուսակ 4.4.3 HF ֆինանսավորման սխեմաների և HP առողջապահական ծառայության մատակարարների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Առողջապահական ծառայության մատակարարներ	ՀՀ դրամ (միլիոն)	Ֆինանսավորման սխեմաները			
		HF.1	HF.2	HF.2.1	
		Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ և առողջապահության ֆինանսավորման պարտադիր վճարների մեխանիզմներ	Առողջապահական կամավոր վճարումների մեխանիզմներ	Առողջության կամավոր ապահովագրության մեխանիզմներ	
HP.1		Հիվանդանոցներ	52,985.4	8,511.5	5,450.1
	HP.1.1	Բազմապրոֆիլ հիվանդանոցներ	37,531.4	4,968.7	2,725.1
	HP.1.2	Հոգեբուժական հիվանդանոցներ	2,209.3		
	HP.1.3	Մասնագիտացված հիվանդանոցներ (բացի հոգեբուժական հիվանդանոցներից)	13,233.9	3,542.8	2,725.1
	HP.1.n ec	Չճշտված հիվանդանոցներ (այլ դասերում չդասակարգված)	10.8		
HP.2		Ըստ բնակության վայրի երկարաժամկետ խնամքի հաստատություններ	28.1		
	HP.2.1	Երկարաժամկետ բուժքույրական խնամքի հաստատություններ	28.1		
HP.3		Ամբուլատոր բժշկական ծառայությունների մատակարարներ	33,074.3	3,219.1	1,417.2
	HP.3.2	Ատամնաբուժական կաբինետներ		2,758.2	1,417.2
	HP.3.4	Ամբուլատոր բուժման կենտրոններ	33,074.3	460.9	
	HP.3.4.5	Ոչ մասնագիտացված ամբուլատոր բուժման կենտրոններ	33,074.3	460.9	
	HP.3.4.9	Բոլոր այլ ամբուլատոր կենտրոններ			
HP.4		Օժանդակ ծառայությունների մատակարարներ	4,199.0	1,839.3	1,286.7
	HP.4.1	Հիվանդի տեղափոխման և շտապ օգնության մատակարարներ	3,940.7		
	HP.4.2	Բժշկական և ախտորոշիչ լաբորատորիաներ	258.3	1,839.3	1,286.7
HP.5		Վերավաճառողներ և բժշկական ապրանքների այլ մատակարարներ	32.0	481.3	
	HP.5.1	Դեղատներ		481.3	
	HP.5.2	Վերավաճառողներ և երկարաժամկետ բժշկական ապրանքների, բժշկական սարքավորումների այլ մատակարարներ	32.0		
HP.6		Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայությունների մատակարարներ	4,128.0	388.1	
HP.7		Առողջապահական համակարգի կառավարման և ֆինանսավորման մատակարարներ	3,258.5	10.0	
	HP.7.1	Առողջապահական պետական կառավարման գործակալություններ	3,258.5		
	HP.7.9	Այլ կառավարման գործակալություններ		10.0	
HP.8		Մնացյալ տնտեսություն	25.7	4.4	
	HP.8.1	Տնային տնտեսությունները՝ որպես տնային պայմաններում իրականացվող բժշկական խնամքի մատակարարներ		4.4	
	HP.8.2	Բոլոր այլ ոլորտները՝ որպես առողջապահական երկրորդային մատակարարներ	25.7		
Ընդամենը HP			97,731.0	14,453.6	8,154.0

		HF.3			HF.4	Ընդամենը HF
HF.2.2	HF.2.3		HF.3.1	HF.3.2		
SSUNԱԿ ֆինանսավորման մեխանիզմներ	Ձեռնարկությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ	Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումներ (OOP)	Ուղղակի վճարումներ (OOP), բացի համավճարից	Երրորդ կողմի վճարողների հետ համավճար	Մնացյալ աշխարհի ֆինանսավորման մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)	
538.5	2,522.8	224,915.0	223,337.1	1,577.9	880.8	287,292.7
6.4	2,237.2	113,840.3	112,796.5	1,043.8		156,340.3
		336.9		336.9		2,546.3
532.1	285.6	110,737.8	110,540.6	197.2	880.8	128,395.3
						10.8
						28.1
						28.1
67.2	1,734.8	116,567.0	116,567.0		55.0	152,915.4
18.8	1,322.2	90,237.2	90,237.2			92,995.4
48.4	412.5	26,329.8	26,329.8		55.0	59,920.0
48.4	412.5	26,329.8	26,329.8			59,865.0
					55.0	55.0
2.5	550.0	43,238.7	43,238.7			49,276.9
		1,253.3	1,253.3			5,194.0
2.5	550.0	41,985.4	41,985.4			44,082.9
	481.3	242,888.5	242,888.5			243,401.8
	481.3	242,888.5	242,888.5			243,369.8
						32.0
388.1					7.9	4,524.1
10.0					80.7	3,349.2
						3,258.5
10.0					80.7	90.7
4.4		3,783.6	3,783.6			3,813.7
4.4						4.4
		3,783.6	3,783.6			3,809.3
1,010.7	5,288.9	631,392.8	629,814.8	1,577.9	1,024.4	744,601.8

Աղյուսակ 4.4.4 FS ֆինանսավորման աղբյուրների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Առողջապահական ծառայության գործառույթները		ՀՀ դրամ (միլիոն)	
HC.1			Բժշկական օգնություն
	HC.1.1		Ստացիոնար բուժօգնություն
		HC.1.1.1	Ընդհանուր ստացիոնար բուժօգնություն
		HC.1.1.2	Մասնագիտացված ստացիոնար բուժօգնություն
		HC.1.1.n ec	Չճշտված ստացիոնար բուժօգնություն (այլ դասերում չդասակարգված)
	HC.1.2		Չճշտված ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն
		HC.1.2.1	Ընդհանուր ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն
		HC.1.2.2	Մասնագիտացված ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն
		HC.1.2. nec	Ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն (Այլ դասերում չդասակարգված)
	HC.1.3		Ամբուլատոր բուժօգնություն
		HC.1.3.1	Ընդհանուր ամբուլատոր բուժօգնություն
		HC.1.3.2	Ատամնաբուժական ամբուլատոր բուժօգնություն
		HC.1.3.3	Մասնագիտացված ամբուլատոր բուժօգնություն
		HC.1.3. nec	Չճշտված ամբուլատոր բուժօգնություն (այլ դասերում չդասակարգված)
	HC.1.4		Տնային պայմաններում իրականացվող բուժօգնություն
HC.2			Բժշկական օգնություն և վերականգնողական բուժօգնություն
	HC.2.1		Ստացիոնար բուժօգնություն և ստացիոնար վերականգնողական բուժօգնություն
	HC.2.3		Ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն և ցերեկային ստացիոնարում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն
	HC.2.4		Ամբուլատոր բուժօգնություն և ամբուլատոր պայմաններում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն
	HC.2.n ec		Չճշտված բժշկական օգնություն և վերականգնողական բուժօգնություն (այլ դասերում չդասակարգված)
HC.3			Երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք
	HC.3.2		Ցերեկային ստացիոնար երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք
HC.4			Բուժօգնության օժանդակ ծառայություններ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)
	HC.4.1		Լաբորատոր ծառայություններ
	HC.4.2		Ախտորոշիչ ծառայություններ
HC.5			Բժշկական ապրանքներ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)
	HC.5.1		Դեղորայք և այլ կարճատև օգտագործման բժշկական ապրանքներ
		HC.5.1.2	Առանց դեղատոմսի բաց թողնվող դեղորայք
		HC.5.1.3	Այլ կարճատև օգտագործման բժշկական ապրանքներ
	HC.5.2		Թերապևտիկ հարմարանքներ և այլ բժշկական ապրանքներ
		HC.5.2.1	Ակնոցներ և տեսողական այլ ապրանքներ
		HC.5.2.3	Այլ օրթոպեդիկ հարմարանքներ և պրոթեզներ (բացի ակնոցներից և լսողական հարմարանքներից)
HC.6			Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայություններ
	HC.6.1		Տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր
		HC.6.1.1	Կախվածություն առաջացնող նյութերի վերաբերյալ տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր
		HC.6.1.1.1	Ծխախոտի վերաբերյալ տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր
		HC.6.1. nec	Այլ տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր (այլ դասերում չդասակարգված)
	HC.6.2		Իմունիզացիայի ծրագրեր
	HC.6.4		Առողջության վիճակի վերահսկման ծրագրեր
	HC.6.5		Համաճարակային հսկողության և ռիսկերի ու հիվանդությունների վերահսկման ծրագրեր
		HC.6.5.1	Պլանավորում և կառավարում
		HC.6.5. nec	Չճշտված համաճարակային հսկողության և ռիսկերի ու հիվանդությունների վերահսկման ծրագրեր (այլ դասերում չդասակարգված)
	HC.6.n ec		Չճշտված կանխարգելիչ առողջապահական ծառայություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
HC.7			Առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման կառավարում
	HC.7.1		Առողջապահական համակարգի կառավարում
		HC.7.1.1	Պլանավորում և կառավարում
		HC.7.1.3	Գնման և մատակարարման կառավարում
		HC.7.1. nec	Առողջապահական համակարգի այլ կառավարում (այլ դասերում չդասակարգված)
	HC.7.2		Առողջապահության ֆինանսավորման կառավարում
	HC.7.n ec		Առողջապահական համակարգի չճշտված ֆինանսավորման կառավարում (այլ դասերում չդասակարգված)
Ընդամենը HC			

Եկամուտներն ըստ առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների					
FS.1	FS.2	FS.5	FS.6	FS.7	Ընդամենը FS
Կառավարության ներքին եկամուտներից փոխանցումներ (առողջապահական նպատակներով հատկացված)	Օտարերկրյա ծագման կառավարության կողմից բաշխված փոխանցումներ	Կամավոր կանխավճարներ	Այլ ներքին եկամուտներ (այլ դասերում չդասակարգված)	Ուղղակի օտարերկրյա փոխանցումներ	
86,584.7	1,854.2	6,867.3	341,683.9	2,295.6	439,285.8
48,053.0	1,773.4	5,450.1	222,588.0	1,556.0	279,420.6
35,064.5	1,297.0	2,725.1	107,232.1	6.4	146,325.1
12,809.7	476.0	2,725.1	115,355.9	1,549.6	132,916.3
178.9	0.4				179.2
2,334.2	80.8		383.1	316.3	3,114.4
623.5	22.3		46.3		692.2
1,699.1	58.5		336.8	316.3	2,410.7
11.5					11.5
32,256.8		1,417.2	117,459.5	413.2	151,546.7
29,168.8			18,014.6		47,183.4
493.2		1,417.2	99,445.0	18.8	101,374.1
709.1				394.4	1,103.5
1,885.7					1,885.7
3,940.7			1,253.3	10.2	5,204.1
370.1	2.4		9,092.6	2.9	9,468.0
65.0	2.4		4,466.7		4,534.1
305.2			842.2		1,147.4
			3,783.6		3,783.6
				2.9	2.9
28.1					28.1
28.1					28.1
258.3		1,286.7	42,535.4	26.2	44,106.6
258.3		436.2	19,445.3	12.1	20,151.9
		850.5	23,090.1	14.1	23,954.8
32.0			243,369.8	24.6	243,426.4
			243,369.8	11.6	243,381.4
			243,369.8		243,369.8
				11.6	11.6
32.0				13.0	45.0
				13.0	13.0
32.0					32.0
2,231.0	210.3			2,961.7	5,403.0
100.0				312.8	412.8
100.0					100.0
100.0					100.0
				312.8	312.8
				2,234.8	2,234.8
16.9				189.2	206.1
2,079.0	210.3				2,289.3
174.3	210.3				384.6
1,904.7					1,904.7
35.0				225.0	260.0
2,866.1	7.8			10.0	2,883.8
2,206.0	7.8				2,213.8
1,655.5	7.8				1,663.3
345.2					345.2
205.2					205.2
51.2					51.2
608.9				10.0	618.9
92,370.4	2,074.7	8,154.0	636,681.7	5,321.1	744,601.8

Աղյուսակ 4.4.5 HF ֆինանսավորման սխեմաների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

				Ֆինանսավորման սխեմաները							
				HF.1		HF.2					
				HF.2.1	HF.2.2	HF.2.1	HF.2.2				
Առողջապահական ծառայության գործառույթները		ՀՀ դրամ (միլիոն)		Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ և առողջապահության ֆինանսավորման պարտադիր վճարների մեխանիզմներ		Առողջապահական կամավոր վճարումների մեխանիզմներ		Առողջության կամավոր ապահովագրության մեխանիզմներ		SSUNԱԿ ֆինանսավորման մեխանիզմներ	
HC.1			Բժշկական օգնություն	89,490.1	11,511.2	6,867.3	386.3				
	HC.1.1		Ստացիոնար բուժօգնություն	50,302.1	8,195.2	5,450.1	222.2				
		HC.1.1.1	Ընդհանուր ստացիոնար բուժօգնություն	36,361.5	4,968.7	2,725.1	6.4				
		HC.1.1.2	Մասնագիտացված ստացիոնար բուժօգնություն	13,761.3	3,226.5	2,725.1	215.8				
		HC.1.1. nec	Չճշտված ստացիոնար բուժօգնություն (այլ դասերում չդասակարգված)	179.2							
	HC.1.2		Չճշտված ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն	2,596.1	135.2		135.2				
		HC.1.2.1	Ընդհանուր ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն	645.8							
		HC.1.2.2	Մասնագիտացված ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն	1,938.7	135.2		135.2				
		HC.1.2. nec	Ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն (այլ դասերում չդասակարգված)	11.5							
	HC.1.3		Ամբուլատոր բուժօգնություն	32,651.2	3,170.7	1,417.2	18.8				
		HC.1.3.1	Ընդհանուր ամբուլատոր բուժօգնություն	29,168.8	264.8						
		HC.1.3.2	Ատամնաբուժական ամբուլատոր բուժօգնություն	493.2	2,905.8	1,417.2	18.8				
		HC.1.3.3	Մասնագիտացված ամբուլատոր բուժօգնություն	1,103.5							
		HC.1.3. nec	Չճշտված ամբուլատոր բուժօգնություն (այլ դասերում չդասակարգված)	1,885.7							
	HC.1.4		Տնային պայմաններում իրականացվող բուժօգնություն	3,940.7	10.2		10.2				
HC.2			Բժշկական օգնություն և վերականգնողական բուժօգնություն	372.6	2.9		2.9				
	HC.2.1		Ստացիոնար բուժօգնություն և ստացիոնար վերականգնողական բուժօգնություն	67.4							
	HC.2.3		Ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն և ցերեկային ստացիոնարում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն	305.2							

	HF.3			HF.4	
HF.2.3		HF.3.1	HF.3.2		Ընդամենը HF
Ձեռնա կոչությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ	Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումներ (OOP)	Ուղղակի վճարումներ (OOP), բացի՝ համավճարից	Երրորդ կողմի վճարողների հետ համավճար	Մնացյալ աշխարհի ֆինանսավորման մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)	
4,257.6	337,426.3	335,848.4	1,577.9	858.1	439,285.8
2,522.8	220,065.2	218,870.4	1,194.8	858.1	279,420.6
2,237.2	104,994.9	103,998.4	996.5		146,325.1
285.6	115,070.3	114,872.0	198.4	858.1	132,916.3
					179.2
	383.1		383.1		3,114.4
	46.3		46.3		692.2
	336.8		336.8		2,410.7
					11.5
1,734.8	115,724.8	115,724.8			151,546.7
264.8	17,749.7	17,749.7			47,183.4
1,469.9	97,975.1	97,975.1			101,374.1
					1,103.5
					1,885.7
	1,253.3	1,253.3			5,204.1
	9,092.6	9,092.6			9,468.0
	4,466.7	4,466.7			4,534.1
	842.2	842.2			1,147.4

(շարունակություն) Աղյուսակ 4.4.5 HF ֆինանսավորման սխեմաների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Առողջապահական ծառայության գործառույթները				Ֆինանսավորման սխեմաները					
				«Հ դրամ (միլիոն)»		HF.1	HF.2	HF.2.1	HF.2.2
						Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ և առողջապահության ֆինանսավորման պարտադիր վճարների մեխանիզմներ	Առողջապահական կամավոր վճարումների մեխանիզմներ	Առողջության կամավոր ապահովագրության մեխանիզմներ	ՏՏՍՈԱԿ ֆինանսավորման մեխանիզմներ
	HC.2.4		Ամբուլատոր բուժօգնություն և ամբուլատոր պայմաններում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն						
	HC.2.n ec		Չճշտված բժշկական օգնություն և վերականգնողական բուժօգնություն (այլ դասերում չդասակարգված)		2.9		2.9		
HC.1+ HC.2			Բժշկական օգնություն և վերականգնողական բուժօգնություն	89,862.6	11,514.1	6,867.3	389.2		
	HC.1.1+ HC.2.1		Ստացիոնար բուժօգնություն և ստացիոնար վերականգնողական բուժօգնություն	50,369.5	8,195.2	5,450.1	222.2		
	HC.1.2+ HC.2.2		Ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն և ցերեկային ստացիոնարում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն	2,596.1	135.2		135.2		
	HC.1.3 +HC.2.3		Ամբուլատոր բուժօգնություն և ամբուլատոր պայմաններում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն	32,956.3	3,170.7	1,417.2	18.8		
	HC.1.4 +HC.2.4		Տնային պայմաններում իրականացվող բուժօգնություն և տնային պայմաններում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն	3,940.7	10.2		10.2		
	HC.1.n ec + HC.2.n ec		Այլ բժշկական օգնություն և վերականգնողական բուժօգնություն		2.9		2.9		
HC.3			Երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք	28.1					
	HC.3.2		Ցերեկային ստացիոնար երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք	28.1					
HC.4			Բուժօգնության օժանդակ ծառայությունների (ըստ գործառույթի չդասակարգված)	258.3	1,863.0	1,286.7	26.2		
	HC.4.1		Լաբորատոր ծառայություններ	258.3	706.3	436.2	12.1		

HF.2.3	HF.3	HF.3.1	HF.3.2	HF.4	Ընդամենը HF
Ձեռնա կոյությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ	Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումներ (OOP)	Ուղղակի վճարումներ (OOP), բացի՝ համավճարից	Երրորդ կողմի վճարողների հետ համավճար	Մնացյալ աշխարհի ֆինանսավորման մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)	
	3,783.6	3,783.6			3,783.6
					2.9
4,257.6	346,518.9	344,941.0	1,577.9	858.1	448,753.8
2,522.8	224,531.9	223,337.1	1,194.8	858.1	283,954.7
	383.1		383.1		3,114.4
1,734.8	116,567.0	116,567.0			152,694.0
	5,036.9	5,036.9			8,987.7
					2.9
					28.1
					28.1
550.0	41,985.4	41,985.4			44,106.6
258.0	19,187.3	19,187.3			20,151.9

(շարունակություն) Աղյուսակ 4.4.5 HF ֆինանսավորման սխեմաների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Առողջապահական ծառայության գործառույթները				Ֆինանսավորման սխեմաները					
				«Հ դրամ (միլիոն)»		HF.1	HF.2	HF.2.1	HF.2.2
						Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ և առողջապահության ֆինանսավորման պարտադիր վճարների մեխանիզմներ	Առողջապահական կամավոր վճարումների մեխանիզմներ	Առողջության կամավոր ապահովագրության մեխանիզմներ	SSUNԱԿ ֆինանսավորման մեխանիզմներ
	HC.4.2		Ախտորոշիչ ծառայություններ		1,156.7	850.5	14.1		
HC.5			Բժշկական ապրանքներ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)	32.0	505.9		24.6		
	HC.5.1		Դեղորայք և այլ կարճատև օգտագործման բժշկական ապրանքներ		492.9		11.6		
		HC.5.1.2	Առանց դեղատոմսի բաց թողնվող դեղորայք		481.3				
		HC.5.1.3	Այլ կարճատև օգտագործման բժշկական ապրանքներ		11.6		11.6		
	HC.5.2		Թերապևտիկ հարմարանքներ և այլ բժշկական ապրանքներ	32.0	13.0		13.0		
		HC.5.2.1	Ակնոցներ և տեսողական այլ ապրանքներ		13.0		13.0		
		HC.5.2.3	Այլ օրթոպեդիկ հարմարանքներ և պրոթեզներ (բացի ակնոցներից և լսողական հարմարանքներից)	32.0					
HC.6			Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայություններ	4,676.1	560.7		560.7		
	HC.6.1		Տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր	100.0	224.2		224.2		
		HC.6.1.1	Կախվածություն առաջացնող նյութերի վերաբերյալ տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր	100.0					
			Ծխախոտի վերաբերյալ տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր	100.0					
		HC.6.1.nec	Այլ տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր (այլ դասերում չդասակարգված)		224.2		224.2		
	HC.6.2		Իմունիզացիայի ծրագրեր	2,234.8					
	HC.6.4		Առողջության վիճակի վերահսկման ծրագրեր	16.9	189.2		189.2		

HF.2.3	HF.3	HF.3.1	HF.3.2	HF.4	Ընդամենը HF
Ձեռնա կոյությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ	Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումներ (OOP)	Ուղղակի վճարումներ (OOP), բացի՝ համավճարից	Երրորդ կողմի վճարողների հետ համավճար	Մնացյալ աշխարհի ֆինանսավորման մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)	
292.1	22,798.1	22,798.1			23,954.8
481.3	242,888.5	242,888.5			243,426.4
481.3	242,888.5	242,888.5			243,381.4
481.3	242,888.5	242,888.5			243,369.8
					11.6
					45.0
					13.0
					32.0
				166.3	5,403.0
				88.6	412.8
					100.0
					100.0
				88.6	312.8
					2,234.8
					206.1

(շարունակություն) Աղյուսակ 4.4.5 HF ֆինանսավորման սխեմաների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Առողջապահական ծառայության գործառույթները				Ֆինանսավորման սխեմաները					
				ՀՀ դրամ (միլիոն)		HF.1	HF.2	HF.2.1	HF.2.2
						Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ և առողջապահության ֆինանսավորման պարտադիր վճարների մեխանիզմներ	Առողջապահական կամավոր վճարումների մեխանիզմներ	Առողջության կամավոր ապահովագրության մեխանիզմներ	SSUNԱԿ ֆինանսավորման մեխանիզմներ
HC.6.5		Համաճարակային հսկողության և ռիսկերի ու հիվանդությունների վերահսկման ծրագրեր	2,289.3						
	HC.6.5.1	Պլանավորում և կառավարում	384.6						
	HC.6.5.nec	Չճշտված համաճարակաբանական հսկողության և ռիսկերի ու հիվանդությունների վերահսկման ծրագրեր (այլ դասերում չդասակարգված)	1,904.7						
HC.6.nec		Չճշտված կանխարգելիչ առողջապահական ծառայություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	35.0	147.3		147.3			
HC.7		Առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման կառավարում	2,873.9	10.0		10.0			
	HC.7.1	Առողջապահական համակարգի կառավարում	2,213.8						
	HC.7.1.1	Պլանավորում և կառավարում	1,663.3						
	HC.7.1.3	Գնման և մատակարարման կառավարում	345.2						
	HC.7.1.nec	Առողջապահական համակարգի այլ կառավարում (այլ դասերում չդասակարգված)	205.2						
	HC.7.2	Առողջապահության ֆինանսավորման կառավարում	51.2						
	HC.7.nec	Առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման չճշտված կառավարում (այլ դասերում չդասակարգված)	608.9	10.0		10.0			
Ընդամենը HC			97,731.0	14,453.6	8,154.0	1,010.7			

HF.2.3	HF.3	HF.3.1	HF.3.2	HF.4	Ընդամենը HF
Ձեռնա կոչությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ	Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումներ (OOP)	Ուղղակի վճարումներ (OOP), բացի՝ համավճարից	Երրորդ կողմի վճարողների հետ համավճար	Մնացյալ աշխարհի ֆինանսավորման մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)	
					2,289.3
					384.6
					1,904.7
				77.7	260.0
					2,883.8
					2,213.8
					1,663.3
					345.2
					205.2
					51.2
					618.9
5,288.9	631,392.8	629,814.8	1,577.9	1,024.4	744,601.8

Աղյուսակ 4.4.6 HP առողջապահական ծառայության մատակարարների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Առողջապահական ծառայության գործառույթները		«Հ դրամ (միլիոն)»	Առողջապահական ծառայության մատակարարներ	
			HP.1 Հիվանդանոցներ	HP.2 Ըստ բնակության վայրի՝ երկարաժամկետ խնամքի հաստատություններ
HC.1		Բժշկական օգնություն	282,554.8	
	HC.1.1	Ստացիոնար բուժօգնություն	279,420.6	
		HC.1.1.1 Ընդհանուր ստացիոնար բուժօգնություն	146,325.1	
		HC.1.1.2 Մասնագիտացված ստացիոնար բուժօգնություն	132,916.3	
		HC.1.1.nec Չճշտված ստացիոնար բուժօգնություն (այլ դասերում չդասակարգված)	179.2	
	HC.1.2	Չճշտված ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն	3,114.4	
		HC.1.2.1 Ընդհանուր ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն	692.2	
		HC.1.2.2 Մասնագիտացված ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն	2,410.7	
		HC.1.2.nec Ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն (այլ դասերում չդասակարգված)	11.5	
	HC.1.3	Ամբուլատոր բուժօգնություն	19.8	
		HC.1.3.1 Ընդհանուր ամբուլատոր բուժօգնություն	16.6	
		HC.1.3.2 Ատամնաբուժական ամբուլատոր բուժօգնություն	3.2	
		HC.1.3.3 Մասնագիտացված ամբուլատոր բուժօգնություն		
		HC.1.3.nec Չճշտված ամբուլատոր բուժօգնություն (այլ դասերում չդասակարգված)		
	HC.1.4	Տնային պայմաններում իրականացվող բուժօգնություն		
HC.2		Բժշկական օգնություն և վերականգնողական բուժօգնություն	4,534.1	
	HC.2.1	Ստացիոնար բուժօգնություն և ստացիոնար վերականգնողական բուժօգնություն	4,534.1	
	HC.2.3	Ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն և ցերեկային ստացիոնարում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն		
	HC.2.4	Ամբուլատոր բուժօգնություն և ամբուլատոր պայմաններում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն		
	HC.2.nec	Չճշտված բժշկական օգնություն և վերականգնողական բուժօգնություն (այլ դասերում չդասակարգված)		
HC.1+ HC.2		Բժշկական օգնություն և վերականգնողական բուժօգնություն	287,088.9	
	HC.1.1+ HC.2.1	Ստացիոնար բուժօգնություն և ստացիոնար վերականգնողական բուժօգնություն	283,954.7	
	HC.1.2+ HC.2.2	Ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն և ցերեկային ստացիոնարում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն	3,114.4	
	HC.1.3 +HC.2.3	Ամբուլատոր բուժօգնություն և ամբուլատոր պայմաններում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն	19.8	
	HC.1.4 +HC.2.4	Տնային պայմաններում իրականացվող բուժօգնություն և տնային պայմաններում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն		
	HC.1.nec + HC.2.nec	Այլ բժշկական օգնություն և վերականգնողական բուժօգնություն		
HC.3		Երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք		28.1
	HC.3.2	Ցերեկային ստացիոնար երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք		28.1
HC.4		Բուժօգնության օժանդակ ծառայություններ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)		

HP.3	HP.4	HP.5	HP.6	HP.7	HP.8	Ընդամենը HP
Ամբուլատոր բժշկական ծառայությունների մատակարարներ	Օժանդակ ծառայությունների մատակարարներ	Վերավաճառողներ և բժշկական ապրանքների այլ մատակարարներ	Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայությունների մատակարարներ	Առողջապահական համակարգի կառավարման և ֆինանսավորման մատակարարներ	Մնացյալ տնտեսություն	
151,511.3	5,194.0				25.7	439,285.8
						279,420.6
						146,325.1
						132,916.3
						179.2
						3,114.4
						692.2
						2,410.7
						11.5
151,501.2					25.7	151,546.7
47,150.2					16.6	47,183.4
101,367.7					3.2	101,374.1
1,097.6					5.9	1,103.5
1,885.7						1,885.7
10.2	5,194.0					5,204.1
1,150.3					3,783.6	9,468.0
						4,534.1
1,147.4						1,147.4
					3,783.6	3,783.6
2.9						2.9
152,661.6	5,194.0				3,809.3	448,753.8
						283,954.7
						3,114.4
152,648.5					25.7	152,694.0
10.2	5,194.0				3,783.6	8,987.7
2.9						2.9
						28.1
						28.1
23.7	44,082.9					44,106.6

(շարունակություն) Աղյուսակ 4.4.6 HP առողջապահական ծառայության մատակարարների և HC առողջապահական ծառայության գործառույթների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Առողջապահական ծառայության գործառույթները		ՀՀ դրամ (միլիոն)	Առողջապահական ծառայության մատակարարներ	
			HP.1 Հիվանդանոցներ	HP.2 Ըստ բնակության վայրի՝ երկարաժամկետ խնամքի հաստատություններ
HC.4		Բուժօգնության օժանդակ ծառայություններ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)		
	HC.4.1	Լաբորատոր ծառայություններ		
	HC.4.2	Ախտորոշիչ ծառայություններ		
HC.5		Բժշկական ապրանքներ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)	13.0	
	HC.5.1	Դեղորայք և այլ կարճատև օգտագործման բժշկական ապրանքներ		
		HC.5.1.2	Առանց դեղատոմսի բաց թողնվող դեղորայք	
		HC.5.1.3	Այլ կարճատև օգտագործման բժշկական ապրանքներ	
	HC.5.2	Թերապևտիկ հարմարանքներ և այլ բժշկական ապրանքներ	13.0	
		HC.5.2.1	Ակնոցներ և տեսողական այլ ապրանքներ	13.0
		HC.5.2.3	Այլ օրթոպեդիկ հարմարանքներ և պրոթեզներ (բացի՝ ակնոցներից և լսողական հարմարանքներից)	
HC.6		Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայություններ	190.8	
	HC.6.1	Տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր	20.8	
		HC.6.1.1	Կախվածություն առաջացնող նյութերի վերաբերյալ տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր	
		HC.6.1.1.1	Ծխախոտի վերաբերյալ տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր	
		HC.6.1.nec	Այլ տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր (այլ դասերում չդասակարգված)	20.8
	HC.6.2	Իմունիզացիայի ծրագրեր		
	HC.6.4	Առողջության վիճակի վերահսկման ծրագրեր		
	HC.6.5	Համաճարակային հսկողության և ռիսկերի ու հիվանդությունների վերահսկման ծրագրեր		
		HC.6.5.1	Պլանավորում և կառավարում	
		HC.6.5.nec	Չճշտված համաճարակային հսկողության և ռիսկերի ու հիվանդությունների վերահսկման ծրագրեր (այլ դասերում չդասակարգված)	
	HC.6.nec	Չճշտված կանխարգելիչ առողջապահական ծառայություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	170.0	
HC.7		Առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման կառավարում		
	HC.7.1	Առողջապահական համակարգի կառավարում		
		HC.7.1.1	Պլանավորում և կառավարում	
		HC.7.1.3	Գնման և մատակարարման կառավարում	
		HC.7.1.nec	Առողջապահական համակարգի այլ կառավարում (այլ դասերում չդասակարգված)	
	HC.7.2	Առողջապահության ֆինանսավորման կառավարում		
	HC.7.nec	Առողջապահական համակարգի չճշտված ֆինանսավորման կառավարում (այլ դասերում չդասակարգված)		
Ընդամենը HC			287,292.7	28.1

HP.3	HP.4	HP.5	HP.6	HP.7	HP.8	Ընդամենը HP
Ամբուլատոր բժշկական ծառայությունների մատակարարներ	Օժանդակ ծառայությունների մատակարարներ	Վերավաճառողներ և բժշկական ապրանքների այլ մատակարարներ	Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայությունների մատակարարներ	Առողջապահական համակարգի կառավարման և ֆինանսավորման մատակարարներ	Մնացյալ տնտեսություն	
23.7	44,082.9					44,106.6
12.1	20,139.8					20,151.9
11.6	23,943.1					23,954.8
11.6		243,401.8				243,426.4
11.6		243,369.8				243,381.4
		243,369.8				243,369.8
11.6						11.6
		32.0				45.0
						13.0
		32.0				32.0
218.4			4,524.1	465.3	4.4	5,403.0
			306.8	80.7	4.4	412.8
			100.0			100.0
			100.0			100.0
			206.8	80.7	4.4	312.8
163.4			2,071.4			2,234.8
			206.1			206.1
			1,904.7	384.6		2,289.3
				384.6		384.6
			1,904.7			1,904.7
55.0			35.0			260.0
				2,883.8		2,883.8
				2,213.8		2,213.8
				1,663.3		1,663.3
				345.2		345.2
				205.2		205.2
				51.2		51.2
				618.9		618.9
152,915.4	49,276.9	243,401.8	4,524.1	3,349.2	3,813.7	744,601.8

Աղյուսակ 4.4.7 FS ֆինանսավորման աղբյուրների և DIS հիվանդությունների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Հիվանդությունների դասակարգում/պայմաններ			ՀՀ դրամ (միլիոն)
DIS.1			Վարակային և մանրէային հիվանդություններ
	DIS.1.1		ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և սեռական ճանապարհով փոխանցվող այլ հիվանդություններ
		DIS.1.1.1	ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և ուղեկցող վարակներ
		DIS.1.1.1.1	ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ
		DIS.1.1.1.2	ՏԲ/ՄԻԱՎ
		DIS.1.1.1.3	ՄԻԱՎ-ով հարուցված ուղեկցող այլ հիվանդություններ
		DIS.1.1.1.nec	Չճշտված ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և ուղեկցող այլ հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
	DIS.1.2	DIS.1.1.2	Սեռական ճանապարհով փոխանցվող այլ հիվանդություններ, բացի ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ-ից
		DIS.1.2.1	Թոքերի տուբերկուլոզ
		DIS.1.2.1.1	Դեղորայքազգայուն տուբերկուլոզ
		DIS.1.2.1.nec	Թոքերի չճշտված տուբերկուլոզ (այլ դասերում չդասակարգված)
		DIS.1.2.2	Արտաթոքային տուբերկուլոզ
		DIS.1.2.nec	Չճշտված տուբերկուլոզ (այլ դասերում չդասակարգված)
	DIS.1.4		Շնչառական վարակներ
	DIS.1.5		Փողուծությամբ հիվանդություններ
	DIS.1.6		Անտեսված արևադարձային հիվանդություններ
	DIS.1.7		Պատվաստումների միջոցով կանխվող հիվանդություններ
	DIS.1.nec		Այլ և չճշտված վարակային և մակաբուծային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
DIS.2			Վերարտադրողական առողջություն
	DIS.2.1		Մայրական պայմաններ
	DIS.2.2		Պերինատալ պայմաններ
	DIS.2.nec		Չճշտված վերարտադրողական առողջության պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)
DIS.3			Թերսնուցում
DIS.4			Ոչ վարակային հիվանդություններ
	DIS.4.1		Ուռուցքներ
	DIS.4.2		Հորմոնային և նյութափոխանակության խանգարումներ
		DIS.4.2.1	Դիաբետ
		DIS.4.2.nec	Այլ և չճշտված հորմոնային և նյութափոխանակության խանգարումներ (այլ դասերում չդասակարգված)
	DIS.4.3		Սիրտ-անոթային հիվանդություններ
		DIS.4.3.1	Հիպերտոնիկ հիվանդություններ
		DIS.4.3.nec	Այլ և չճշտված սիրտ-անոթային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
	DIS.4.4		Հոգեկան և վարքի խանգարումներ, նյարդային պայմաններ
		DIS.4.4.1	Հոգեկան խանգարումներ
		DIS.4.4.2	Վարքի խանգարումներ
		DIS.4.4.3	Նյարդային վիճակներ
		DIS.4.4.nec	Չճշտված հոգեկան և վարքի խանգարումներ, նյարդային պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)
	DIS.4.5		Շնչառական հիվանդություններ
	DIS.4.6		Մարսողական հիվանդություններ
	DIS.4.7		Միզասեռական համակարգի խանգարումներ
	DIS.4.8		Զգայարանների խանգարումներ
	DIS.4.9		Բերանի խոռոչի հիվանդություններ
	DIS.4.nec		Այլ և չճշտված ոչ վարակային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
DIS.5			Վնասվածքներ
DIS.6			Հիվանդության հետ չկապված ծախսեր
DIS.nec			Այլ և չճշտված հիվանդություններ և պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)
Ընդամենը DIS			

Եկամուտներն ըստ առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների					
FS.1	FS.2	FS.5	FS.6	FS.7	Ընդամենը FS
Կառավարության ներքին եկամուտներից փոխանցումներ (առողջապահական նպատակներով հատկացված)	Օտարերկրյա կառավարության կողմից բաշխված փոխանցումներ	Կամավոր կանխավճարներ	Այլ ներքին եկամուտներ (այլ դասերում չդասակարգված)	Ուղղակի օտարերկրյա փոխանցումներ	
17,877.0	323.8	21.3	13,859.9	3,314.3	35,396.3
1,735.1	0.0		2,078.0	1,079.6	4,892.7
352.9	0.0		60.3	1,079.6	1,492.8
352.6			60.3	217.4	630.4
				856.4	856.4
0.1	0.0				0.1
0.1	0.0			5.7	5.8
1,382.2			2,017.7		3,399.9
1,611.1	44.9		577.5		2,233.5
1,258.9	41.6		192.5		1,493.0
13.7					13.7
1,245.2	41.6		192.5		1,479.3
138.0	2.6		98.1		238.7
214.2	0.7		286.9		501.8
4,815.9	179.8		0.1		4,995.9
3,991.5	38.2		4,335.4		8,365.1
256.9	9.5		3.7		270.1
117.3	4.3		1.8	2,234.8	2,358.2
5,349.2	47.1	21.3	6,863.4		12,280.9
10,831.4	313.6	98.6	7,697.3	305.2	19,246.2
6,728.4	251.2	98.6	4,144.8	57.3	11,280.3
1,672.8	62.5		1.6	1.9	1,738.8
2,430.3			3,550.9	245.9	6,227.1
11,027.3	19.2		15,356.8		26,403.3
43,750.8	1,321.5	5,645.4	282,719.8	1,531.5	334,969.1
5,329.9	197.8	186.9	8,278.6	2.5	13,995.8
5,899.4	127.1	119.4	6,595.3	76.8	12,817.9
3,599.1	82.0		0.2	66.6	3,747.8
2,300.3	45.1	119.4	6,595.1	10.2	9,070.0
12,251.9	344.6	957.0	41,324.5	2.9	54,881.0
3,554.2	97.4		301.3	2.9	3,955.9
8,697.7	247.1	957.0	41,023.2		50,925.1
9,442.9	176.2	80.7	7,195.4	285.8	17,180.9
5,646.4	102.4		1,918.8		7,667.5
1,498.2	15.1		1,556.7		3,070.0
1,575.3	58.7	75.8	3,181.2		4,890.9
723.0		4.9	538.7	285.8	1,552.4
1,449.2	53.8	287.8	12,074.2		13,865.0
2,128.6	78.2	1,092.8	45,926.7		49,226.2
1,191.1	43.8	533.0	22,547.9	17.2	24,333.1
952.2	29.6	130.8	5,568.2	823.9	7,504.7
648.1	4.5	1,417.2	97,975.1	23.8	100,068.6
4,457.5	266.0	839.9	35,234.0	298.7	41,096.1
2,143.2	79.4	536.8	22,723.7		25,483.2
2,815.4				163.6	2,979.0
3,925.1	17.2	1,851.9	294,324.0	6.4	300,124.6
92,370.4	2,074.7	8,154.0	636,681.7	5,321.1	744,601.8

Աղյուսակ 4.4.8 FA ֆինանսավորման գործակալների և DIS հիվանդությունների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Հիվանդությունների դասակարգում/պայմաններ			ՀՀ դրամ (միլիոն)
DIS.1			Վարակային և մանրէային հիվանդություններ
	DIS.1.1		ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և սեռական ճանապարհով փոխանցվող այլ հիվանդություններ
		DIS.1.1.1	ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և ուղեկցող վարակներ
		DIS.1.1.1.1	ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ
		DIS.1.1.1.2	ՏԲ/ՄԻԱՎ
		DIS.1.1.1.3	ՄԻԱՎ-ով հարուցված ուղեկցող այլ հիվանդություններ
		DIS.1.1.1.nec	Չճշտված ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և ուղեկցող հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
		DIS.1.1.2	Սեռական ճանապարհով փոխանցվող այլ հիվանդություններ, բացի ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ-ից
	DIS.1.2		Տուբերկուլոզ (ՏԲ)
		DIS.1.2.1	Թոքերի տուբերկուլոզ
		DIS.1.2.1.1	Դեղորայքազգայուն տուբերկուլոզ
		DIS.1.2.1.nec	Չճշտված թոքերի տուբերկուլոզ (այլ դասերում չդասակարգված)
		DIS.1.2.2	Արտաթոքային տուբերկուլոզ
		DIS.1.2.nec	Չճշտված տուբերկուլոզ (այլ դասերում չդասակարգված)
	DIS.1.4		Շնչառական վարակներ
	DIS.1.5		Փորլուծությամբ հիվանդություններ
	DIS.1.6		Անտեսված արևադարձային հիվանդություններ
	DIS.1.7		Պատվաստումների միջոցով կանխվող հիվանդություններ
	DIS.1.nec		Այլ և չճշտված վարակային և մակաբուծային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
DIS.2			Վերարտադրողական առողջություն
	DIS.2.1		Մայրական պայմաններ
	DIS.2.2		Պերինատալ պայմաններ
	DIS.2.nec		Չճշտված վերարտադրողական առողջության պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)
DIS.3			Թերսնուցում
DIS.4			Ոչ վարակային հիվանդություններ
	DIS.4.1		Ուռուցքներ
	DIS.4.2		Հորմոնային և նյութափոխանակության խանգարումներ
		DIS.4.2.1	Դիաբետ
		DIS.4.2.nec	Այլ և չճշտված հորմոնային և նյութափոխանակության խանգարումներ (այլ դասերում չդասակարգված)
	DIS.4.3		Սիրտ-անոթային հիվանդություններ
		DIS.4.3.1	Հիպերտոնիկ հիվանդություններ
		DIS.4.3.nec	Այլ և չճշտված սիրտ-անոթային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
	DIS.4.4		Հոգեկան և վարքի խանգարումներ, նյարդային պայմաններ
		DIS.4.4.1	Հոգեկան խանգարումներ
		DIS.4.4.2	Վարքի խանգարումներ
		DIS.4.4.3	Նյարդային վիճակներ
		DIS.4.4.nec	Չճշտված հոգեկան և վարքի խանգարումներ, նյարդային պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)
	DIS.4.5		Շնչառական հիվանդություններ
	DIS.4.6		Մարսողական հիվանդություններ
	DIS.4.7		Միզասեռական համակարգի խանգարումներ
	DIS.4.8		Զգայարանների խանգարումներ
	DIS.4.9		Բերանի խոռոչի հիվանդություններ
	DIS.4.nec		Այլ և չճշտված ոչ վարակային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
DIS.5			Վնասվածքներ
DIS.6			Հիվանդության հետ չկապված ծախսեր
DIS.nec			Այլ և չճշտված հիվանդություններ և պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)
Ընդամենը DIS			

Ֆինանսավորման գործակալներ						
FA.1	FA.2	FA.3	FA.4	FA.5	FA.6	Ընդամենը FA
Պետական կառավարման մարմիններ	Ապահովագրական ընկերություններ	Ընկերություններ (բացի ապահովագրական ընկերություններից)	SSUNԱԿ	Տնային տնտեսություններ	Մնացյալ աշխարհ	
21,486.7	21.3	20.6	5.7	13,839.3	22.7	35,396.3
2,786.2			5.7	2,078.0	22.7	4,892.7
1,404.0			5.7	60.3	22.7	1,492.8
570.0				60.3		630.4
833.8					22.7	856.4
0.1						0.1
0.1			5.7			5.8
1,382.2				2,017.7		3,399.9
1,655.9				577.5		2,233.5
1,300.5				192.5		1,493.0
13.7						13.7
1,286.8				192.5		1,479.3
140.6				98.1		238.7
214.9				286.9		501.8
4,995.8				0.1		4,995.9
4,029.7				4,335.4		8,365.1
266.4				3.7		270.1
2,356.4				1.8		2,358.2
5,396.3	21.3	20.6		6,842.8		12,280.9
11,145.1	98.6	95.7	300.3	7,601.6	4.8	19,246.2
6,979.5	98.6	95.7	54.4	4,049.1	2.9	11,280.3
1,735.2				1.6	1.9	1,738.8
2,430.3			245.9	3,550.9		6,227.1
11,046.5				15,356.8		26,403.3
45,072.3	5,645.4	4,103.1	1,476.5	278,616.7	55.0	334,969.1
5,527.7	186.9	181.4	2.5	8,097.2		13,995.8
6,026.4	119.4	115.8	21.8	6,479.5	55.0	12,817.9
3,681.0			11.6	0.2	55.0	3,747.8
2,345.4	119.4	115.8	10.2	6,479.3		9,070.0
12,596.5	957.0	928.7	2.9	40,395.8		54,881.0
3,651.6			2.9	301.3		3,955.9
8,944.8	957.0	928.7		40,094.5		50,925.1
9,619.1	80.7	78.3	285.8	7,117.1		17,180.9
5,748.8				1,918.8		7,667.5
1,513.3				1,556.7		3,070.0
1,634.0	75.8	73.5		3,107.6		4,890.9
723.0	4.9	4.8	285.8	533.9		1,552.4
1,503.0	287.8	279.3		11,794.9		13,865.0
2,206.8	1,092.8	1,060.4		44,866.3		49,226.2
1,235.0	533.0	517.3	17.2	22,030.6		24,333.1
981.8	130.8	126.9	823.9	5,441.3		7,504.7
652.6	1,417.2		23.8	97,975.1		100,068.6
4,723.5	839.9	815.0	298.7	34,419.0		41,096.1
2,222.7	536.8	521.0		22,202.8		25,483.2
2,815.4			160.5		3.1	2,979.0
3,942.3	1,851.9	548.5	6.4	293,775.6		300,124.6
97,731.0	8,154.0	5,288.9	1,949.5	631,392.8	85.6	744,601.8

Աղյուսակ 4.4.9 FP առողջապահական ծառայությունների մատակարարման գործոնների և HP առողջապահական ծառայության մատակարարների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Առողջապահական ծառայության մատակարարներ			ՀՀ դրամ (միլիոն)	Առողջապահական ծառայությունների մատակարարման գործոնները		
				FP.1	FP.3	FP.3.1
			Աշխատողների փոխհատուցում	Օգտագործված նյութեր և ծառայություններ	Առողջապահական ծառայություններ	
HP.1			Հիվանդանոցներ	187,131.8	100,160.4	600.6
	HP.1.1		Բազմապրոֆիլ հիվանդանոցներ	101,929.8	54,410.0	168.5
	HP.1.2		Հոգեբուժական հիվանդանոցներ	1,809.0	737.2	
	HP.1.3		Մասնագիտացված հիվանդանոցներ (բացի հոգեբուժական հիվանդանոցներից)	83,384.9	45,010.4	432.2
	HP.1.nec		Չճշտված հիվանդանոցներ (այլ դասերում չդասակարգված)	8.1	2.7	
HP.2			Ըստ բնակության վայրի՝ երկարաժամկետ խնամքի հաստատություններ		28.1	28.1
	HP.2.1		Երկարաժամկետ բուժքրոջական խնամքի հաստատություններ		28.1	28.1
HP.3			Ամբուլատոր բժշկական ծառայությունների մատակարարներ	89,265.7	62,988.6	49,557.7
	HP.3.2		Ատամնաբուժական կաբինետներ	55,653.7	36,680.5	36,439.6
	HP.3.4		Ամբուլատոր բուժման կենտրոններ	33,612.0	26,308.0	13,118.1
		HP.3.4.5	Ոչ մասնագիտացված ամբուլատոր բուժման կենտրոններ	33,612.0	26,253.0	13,118.1
		HP.3.4.9	Բոլոր այլ ամբուլատոր կենտրոններ		55.0	
HP.4			Օժանդակ ծառայությունների մատակարարներ	20,553.9	7,087.0	810.9
	HP.4.1		Հիվանդի տեղափոխման և շտապ օգնության մատակարարներ	3,116.4	2,077.6	
	HP.4.2		Բժշկական և ախտորոշիչ լաբորատորիաներ	17,437.5	5,009.4	810.9
HP.5			Վերավաճառողներ և բժշկական ապրանքների այլ մատակարարներ	121,444.2	513.3	
	HP.5.1		Դեղատներ	121,444.2	481.3	
	HP.5.2		Վերավաճառողներ և երկարաժամկետ բժշկական ապրանքների և բժշկական սարքավորումների այլ մատակարարներ		32.0	
HP.6			Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայությունների մատակարարներ	77.1	4,379.5	97.8
HP.7			Առողջապահական համակարգի կառավարման և ֆինանսավորման մատակարարներ	1,559.0	497.2	11.8
	HP.7.1		Առողջապահության պետական կառավարման գործակալություններ	1,556.8	408.8	11.8
	HP.7.9		Այլ կառավարման գործակալություններ	2.3	88.4	
HP.8			Մնացյալ տնտեսություն	3,799.0	14.7	5.9
	HP.8.1		Տնային տնտեսությունները որպես տնային պայմաններում իրականացվող բժշկական խնամքի մատակարարներ		4.4	
	HP.8.2		Բոլոր այլ ոլորտները որպես առողջապահական համակարգի երկրորդային մատակարարներ	3,799.0	10.3	5.9
Ընդամենը HP				423,830.7	175,668.7	51,112.8

FP.3.2	FP.3.3	FP.3.4	FP.3.nec	FP.5	Ընդամենը FP
Առողջապահական ապրանքներ	Ոչ առողջապահական ծառայություններ	Ոչ առողջապահական այլ ծառայություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	Ոչ առողջապահական ապրանքներ	Ուեստերսերի վրա կատարվող այլ ծախսային կետեր	
68,612.0	32.9	30,914.8		0.6	287,292.7
37,311.3	1.1	16,929.1		0.6	156,340.3
518.7		218.5			2,546.3
30,780.1	31.8	13,766.4			128,395.3
1.9		0.8			10.8
					28.1
					28.1
13,352.8	55.4	19.7	2.9	661.1	152,915.4
240.9				661.1	92,995.4
13,111.9	55.4	19.7	2.9		59,920.0
13,111.9	0.4	19.7	2.9		59,865.0
	55.0				55.0
5,237.3		1,038.8		21,636.0	49,276.9
1,038.8		1,038.8			5,194.0
4,198.5				21,636.0	44,082.9
513.3				121,444.2	243,401.8
481.3				121,444.2	243,369.8
32.0					32.0
	4,281.7			67.5	4,524.1
95.3	356.4	33.7		1,292.9	3,349.2
95.3	268.0	33.7		1,292.9	3,258.5
	88.4				90.7
4.4	4.4				3,813.7
	4.4				4.4
4.4					3,809.3
87,815.2	4,730.8	32,007.0	2.9	145,102.4	744,601.8

Աղյուսակ 4.4.10 HK կապիտալի հետ գործառնությունների հաշիվը. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Կապիտալ հաշիվ				ՀՀ դրամ (միլիոն)
HK.1			Համախառն կապիտալի ձևավորում	912.7
	HK.1.1		Համախառն կապիտալի ձևավորում	912.7
		HK.1.1.1	Ենթակառուցվածքներ	113.1
			HK.1.1.1.1 Բնակելի և ոչ բնակելի շենքեր	113.1
		HK.1.1.2	Մեքենաներ և սարքավորումներ	799.6
			HK.1.1.2.1 Բժշկական սարքավորումներ	260.6
			HK.1.1.2.2 Տրանսպորտային սարքավորումներ	295.9
			HK.1.1.2.4 Մեքենաներ և սարքավորումներ (այլ դասերում չդասակարգված)	243.2
HK.2			Ոչ արտադրական, ոչ ֆինանսական ակտիվներ	1,081.8
	HK.2.2		Այլ ոչ արտադրական, ոչ ֆինանսական ակտիվներ	1,081.8
Ընդամենը				1,994.5

Աղյուսակ 4.4.10 HK կապիտալի հետ գործառնությունների հաշիվն ըստ ֆինանսական գործակալների. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Ֆինանսավորման գործակալները	Կապիտալ հաշիվ	HK.1	ՀՀ դրամ (միլիոն)			
			Համախառն կապիտալի ձևավորում	Ենթակառուցվածքներ	Մեքենաներ և սարքավորումներ	Բժշկական սարքավորումներ
	HK.1.1	HK.1.1.1	HK.1.1.1.1	HK.1.1.2	HK.1.1.2.1	
		Ենթակառուցվածքներ	Բնակելի և ոչ բնակելի շենքեր	Մեքենաներ և սարքավորումներ	Բժշկական սարքավորումներ	
FA.1		Պետական կառավարման մարմիններ	795.9	795.9	105.8	105.8
	FA.1.1	Պետական կառավարման կենտրոնական մարմիններ	795.9	795.9	105.8	105.8
		FA.1.1.1 Առողջապահության նախարարություն	572.9	572.9	33.9	33.9
		FA.1.1.2 Այլ նախարարություններ և հանրային միավորներ (որանք պատկանում են պետական կառավարման կենտրոնական մարմիններին)	223.0	223.0	72.0	72.0
FA.4		Տնային տնտեսությունների սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպություններ (NPISH)	116.8	116.8	7.3	7.3
Ընդամենը			912.7	912.7	113.1	113.1

HK.2						
HK.1.1.2.2	HK.1.1.2.4		HK.2.2			Ընդամենը
Տրանսպորտային սարքավորումներ	Մեքենաներ և սարքավորումներ (այլ դասերում չդասակարգված)	Ոչ արտադրական, ոչ ֆինանսական ակտիվներ	Այլ ոչ արտադրական, ոչ ֆինանսական ակտիվներ			
690.1	151.0	295.9	243.2	1,081.8	1,081.8	1,877.8
690.1	151.0	295.9	243.2	1,081.8	1,081.8	1,877.8
539.0		295.9	243.2	1,081.8	1,081.8	1,654.8
151.0	151.0					223.0
109.5	109.5					116.8
799.6	260.6	295.9	243.2	1,081.8	1,081.8	1,994.5

Աղյուսակ 4.4.11 Ֆինանսավորման ծավալներն ըստ հիվանդությունների տեսակների և հիվանդների տարիքի. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Հիվանդությունների դասակարգում/ պայմաններ Մինչև 5 տարեկան 5 տարեկանից մեծ				«Հ» դրամ (միլիոն)	Տարիք		Ընդամենը
DIS.1				Վարակային և մանրէային հիվանդություններ	8,242.3	27,154.0	35,396.3
	DIS.1.1			ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և սեռական ճանապարհով փոխանցվող այլ հիվանդություններ	244.4	4,648.3	4,892.7
		DIS.1.1.1		ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և ուղեկցող վարակներ	103.5	1,389.3	1,492.8
			DIS.1.1.1.1	ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ	43.0	587.4	630.4
			DIS.1.1.1.2	ՏԲ/ՄԻԱՎ	60.0	796.5	856.4
			DIS.1.1.1.3	ՄԻԱՎ-ով հարուցված ուղեկցող այլ հիվանդություններ		0.1	0.1
			DIS.1.1.1.nec	Չճշտված ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և ուղեկցող հիվանդություններ (Այլ դասերում չդասակարգված)	0.5	5.3	5.8
		DIS.1.1.2		Սեռական ճանապարհով փոխանցվող այլ հիվանդություններ, բացի ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ-ից	140.9	3,258.9	3,399.9
	DIS.1.2			Տուբերկուլոզ (ՏԲ)	64.9	2,168.6	2,233.5
		DIS.1.2.1		Թոքերի տուբերկուլոզ	34.9	1,458.0	1,493.0
			DIS.1.2.1.1	Դեղորայքազգայուն տուբերկուլոզ		13.7	13.7
			DIS.1.2.1.nec	Չճշտված թոքերի տուբերկուլոզ (այլ դասերում չդասակարգված)	34.9	1,444.4	1,479.3
		DIS.1.2.2		Արտաթոքային տուբերկուլոզ	7.9	230.8	238.7
		DIS.1.2.nec		Չճշտված տուբերկուլոզ (այլ դասերում չդասակարգված)	22.1	479.7	501.8
	DIS.1.4			Շնչառական վարակներ	3,589.8	1,406.0	4,995.9
	DIS.1.5			Փորլուծությամբ հիվանդություններ	1,110.5	7,254.6	8,365.1
	DIS.1.6			Անտեսված արևադարձային հիվանդություններ	0.3	269.8	270.1
	DIS.1.7			Պատվաստումների միջոցով կանխվող հիվանդություններ	2,128.6	229.6	2,358.2

Հիվանդությունների դասակարգում/ պայմաններ Մինչև 5 տարեկան 5 տարեկանից մեծ				Տարիք		Ընդամենը
				«Ն դրամ (միլիոն)		
	DIS.1.nec		Այլ և չճշտված վարակային և մակարուծային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	1,103.9	11,177.0	12,280.9
DIS.2				Վերարտադրողական առողջություն		1,919.3 17,326.9 19,246.2
	DIS.2.1		Մայրական պայմաններ	177.4	11,102.9	11,280.3
	DIS.2.2		Պերինատալ պայմաններ	1,447.3	291.6	1,738.8
	DIS.2.nec		Չճշտված վերարտադրողական առողջության պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)	294.6	5,932.4	6,227.1
DIS.3				Թերսնուցում		1,672.6 24,730.7 26,403.3
DIS.4				Ոչ վարակային հիվանդություններ		6,797.0 328,172.1 334,969.1
	DIS.4.1		Ուռուցքներ	243.5	13,752.3	13,995.8
	DIS.4.2		Հորմոնային և նյութափոխանակության խանգարումներ	320.9	12,497.0	12,817.9
		DIS.4.2.1	Դիաբետ	106.0	3,641.9	3,747.8
		DIS.4.2.nec	Այլ և չճշտված հորմոնային և նյութափոխանակության խանգարումներ (այլ դասերում չդասակարգված)	214.9	8,855.1	9,070.0
	DIS.4.3		Սիրտ-անոթային հիվանդություններ	924.4	53,956.6	54,881.0
		DIS.4.3.1	Հիպերտոնիկ հիվանդություններ	61.0	3,894.9	3,955.9
		DIS.4.3.nec	Այլ և չճշտված սիրտ-անոթային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	863.4	50,061.7	50,925.1
	DIS.4.4		Հոգեկան և վարքի խանգարումներ, նյարդային պայմաններ	733.4	16,447.5	17,180.9
		DIS.4.4.1	Հոգեկան խանգարումներ	276.9	7,390.6	7,667.5
		DIS.4.4.2	Վարքի խանգարումներ	135.6	2,934.4	3,070.0
		DIS.4.4.3	Նյարդային վիճակներ	166.5	4,724.5	4,890.9
		DIS.4.4.nec	Չճշտված հոգեկան և վարքի խանգարումներ, նյարդային պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)	154.4	1,398.0	1,552.4

(շարունակություն) Աղյուսակ 4.4.11 Ֆինանսավորման ծավալներն ըստ հիվանդությունների տեսակների և հիվանդների տարիքի. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Հիվանդությունների դասակարգում/ պայմաններ Մինչև 5 տարեկան 5 տարեկանից մեծ				ՀՀ դրամ (միլիոն)	Տարիք		Ընդամենը
	DIS.4.5			Շնչառական հիվանդություններ	456.3	13,408.7	13,865.0
	DIS.4.6			Մարտոդական հիվանդություններ	1,468.0	47,758.2	49,226.2
	DIS.4.7			Միզասեռական համակարգի խանգարումներ	719.9	23,613.1	24,333.1
	DIS.4.8			Զգայարանների խանգարումներ	318.7	7,186.1	7,504.7
	DIS.4.9			Բերանի խոռոչի հիվանդություններ	533.8	99,534.8	100,068.6
	DIS.4.nec			Այլ և չճշտված ոչ վարակային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	1,078.2	40,017.9	41,096.1
DIS.5				Վնասվածքներ	673.2	24,810.0	25,483.2
DIS.6				Հիվանդության հետ չկապված ծախսեր	236.6	2,742.4	2,979.0
DIS.nec				Այլ և չճշտված հիվանդություններ և պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)	10,635.7	289,489.0	300,124.6
Ընդամենը					30,176.7	714,425.1	744,601.8

Աղյուսակ 4.4.12 Ֆինանսավորման ծավալներն ըստ հիվանդությունների տեսակների և հիվանդների սեռի.
2019թ. (միլիոն դրամ)

Հիվանդությունների դասակարգում/ պայմաններ				«Հ դրամ (միլիոն)	Սեռ		Ընդամենը
					Կին	Տղամարդ	
DIS.1				Վարակային և մանրէային հիվանդություններ	16,869.1	18,527.2	35,396.3
	DIS.1.1			ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և այլ սեռական ճանապարհով փոխանցվող հիվանդություններ	3,007.1	1,885.5	4,892.7
		DIS.1.1.1		ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և ուղեկցող վարակներ	711.2	781.6	1,492.8
			DIS.1.1.1.1	ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ	261.0	369.4	630.4
			DIS.1.1.1.2	ՏԲ/ՄԻԱՎ	447.1	409.4	856.4
			DIS.1.1.1.3	ՄԻԱՎ-ով հարուցված այլ ուղեկցող հիվանդություններ	0.1		0.1
			DIS.1.1.1.nec	Չճշտված ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ և ուղեկցող հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	3.0	2.8	5.8
		DIS.1.1.2		Սեռական ճանապարհով փոխանցվող այլ հիվանդություններ, բացի ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ-ից	2,296.0	1,103.9	3,399.9
	DIS.1.2			Տուբերկուլոզ (ՏԲ)	921.7	1,311.8	2,233.5
		DIS.1.2.1		Թոքերի տուբերկուլոզ	631.2	861.8	1,493.0
			DIS.1.2.1.1	Դեղորայքազգայուն տուբերկուլոզ	1.1	12.5	13.7
			DIS.1.2.1.nec	Չճշտված թոքերի տուբերկուլոզ (այլ դասերում չդասակարգված)	630.0	849.3	1,479.3
		DIS.1.2.2		Արտաթոքային տուբերկուլոզ	91.1	147.6	238.7
		DIS.1.2.nec		Չճշտված տուբերկուլոզ (այլ դասերում չդասակարգված)	199.4	302.4	501.8
	DIS.1.4			Շնչառական վարակներ	1,916.9	3,079.0	4,995.9
	DIS.1.5			Փորլուծությամբ հիվանդություններ	4,315.7	4,049.4	8,365.1
	DIS.1.6			Անտեսված արևադարձային հիվանդություններ	2.4	267.7	270.1
	DIS.1.7			Պատվաստումների միջոցով կանխվող հիվանդություններ	1,161.6	1,196.5	2,358.2
	DIS.1.nec			Այլ և չճշտված վարակային և մակարոնային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	5,543.6	6,737.3	12,280.9
DIS.2				Վերարտադրողական առողջություն	14,580.3	4,666.0	19,246.2
	DIS.2.1			Մայրական պայմաններ	9,175	2,105	11,280
	DIS.2.2			Պերինատալ պայմաններ	1,120	618	1,739
	DIS.2.nec			Չճշտված վերարտադրողական առողջության պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)	4,285	1,942	6,227

(շարունակություն) Աղյուսակ 4.4.12 Ֆինանսավորման ծավալներն ըստ հիվանդությունների տեսակների և հիվանդների սեռի. 2019թ. (միլիոն դրամ)

Հիվանդությունների դասակարգում/ պայմաններ Կին Տղամարդ				«Հ դրամ (միլիոն)»	Սեռ		Ընդամենը
					170,173.6	164,795.5	
DIS.4				Ոչ վարակային հիվանդություններ			
	DIS.4.1			Ուռուցքներ	7,679.9	6,315.9	13,995.8
	DIS.4.2			Հորմոնային և նյութափոխանակության խանգարումներ	6,674.6	6,143.3	12,817.9
		DIS.4.2.1		Դիաբետ	1,869.8	1,878.1	3,747.8
		DIS.4.2.nec		Այլ և չճշտված հորմոնային և նյութափոխանակության խանգարումներ (այլ դասերում չդասակարգված)	4,804.8	4,265.2	9,070.0
	DIS.4.3			Սիրտ-անոթային հիվանդություններ	28,310.8	26,570.2	54,881.0
		DIS.4.3.1		Հիպերտոնիկ հիվանդություններ	2,658.2	1,297.7	3,955.9
		DIS.4.3.nec		Այլ և չճշտված սիրտ-անոթային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	25,652.6	25,272.5	50,925.1
	DIS.4.4			Հոգեկան և վարքի խանգարումներ, նյարդային պայմաններ	7,198.4	9,982.4	17,180.9
		DIS.4.4.1		Հոգեկան խանգարումներ	3,146.0	4,521.5	7,667.5
		DIS.4.4.2		Վարքի խանգարումներ	1,217.2	1,852.8	3,070.0
		DIS.4.4.3		Նյարդային վիճակներ	2,208.8	2,682.1	4,890.9
		DIS.4.4.nec		Չճշտված հոգեկան և վարքի խանգարումներ, նյարդային պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)	626.4	926.0	1,552.4
	DIS.4.5			Շնչառական հիվանդություններ	7,215.3	6,649.7	13,865.0
	DIS.4.6			Մարսողական հիվանդություններ	24,898.9	24,327.3	49,226.2
	DIS.4.7			Միզասեռական համակարգի խանգարումներ	12,498.4	11,834.7	24,333.1
	DIS.4.8			Զգայարանների խանգարումներ	3,813.7	3,691.0	7,504.7
	DIS.4.9			Բերանի խոռոչի հիվանդություններ	50,778.3	49,290.3	100,068.6
	DIS.4.nec			Այլ և չճշտված ոչ վարակային հիվանդություններ (այլ դասերում չդասակարգված)	21,105.4	19,990.7	41,096.1
DIS.5				Վնասվածքներ	12,829.0	12,654.3	25,483.2
DIS.6				Հիվանդության հետ չկապված ծախսեր	1,554.4	1,424.7	2,979.0
DIS.nec				Այլ և չճշտված հիվանդություններ և պայմաններ (այլ դասերում չդասակարգված)	152,534.9	147,589.7	300,124.6
Ընդամենը					381,050.9	363,551.0	744,601.8

DIS.3 Թերսնուցման դասակարգման մեջ ներառվել են հետևյալ ախտորոշումները.

- 1.** Վահանաձև գեղձի հիվանդություններ՝ կապված յոդի անբավարարության հետ.
- 2.** Դիֆֆուզ (էնդեմիկ) խալիպ՝ կապված յոդի անբավարարության հետ.
- 3.** Բազմահանգույց խալիպ, կապված յոդի անբավարարության հետ.
- 4.** Երկաթանբավարարությամբ սակավարյունություն.
- 5.** Վիտամին B12- անբավարարությամբ սակավարյունություն.
- 6.** Սննդի հետ կապված սակավարյունություն.
- 7.** Սպիտակուցաէներգիկ անբավարարություն:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1.

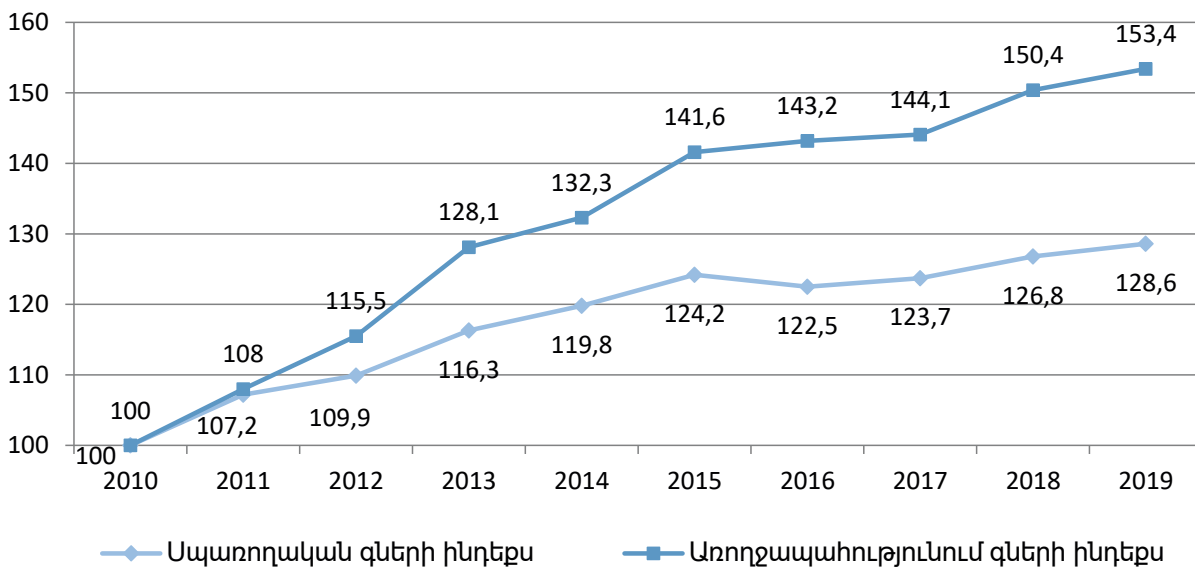
ԳՆԵՐԸ ԵՎ ԻՆՖԼՅԱՑԻԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Ծախսերի փոփոխության (աճի) և առողջապահական ծառայությունների մատչելիության բարձրացման առումով կարևոր է անվանական և իրական ծախսերի համադրումը:

Սպառողական գների և առողջապահությունում գների դասիչների փոփոխությունների համադրումը ցույց է տալիս, որ տարեցտարի մեծանում է շեղումն առողջապահության անվանական և իրական գների միջև: Առողջապահությունում գների դասիչի գերազանցումը ՄԳԴ-ի նկատմամբ, ցույց է տալիս, որ 2019 թվականին բուժօժանայությունների և դեղորայքի գինը 2010 թվականի նկատմամբ թանկացել է մոտ 24.8%:

Բարձր գնաճը նվազեցնում է առողջապահական ծառայությունների մատչելիությունն **աղքատ բնակչության և սոցիալական առանձին խմբերի համար, ինչն էլ աղետալի և աղքատամեջ ծախսերի պատճառ է հանդիսանում:** Գծապատկերից տեսանելի է, որ 2011 թվականից առողջապահական ծառայությունների իրական գներն աճել են կամ, այլ խոսքով, առողջապահական ծառայությունները շարունակում են առաջանցիկ տեմպով թանկանալ:

Գծապատկեր 1. Սպառողական գների դասիչի և առողջապահությունում գների փոփոխությունը 2010թ. նկատմամբ. %

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՀԱՇՎՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳ 2011

5.1. Ներածություն

Առողջապահության հաշիվները տրամադրում են առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների սպառման հետ կապված ֆինանսական հոսքերի համակարգված նկարագրություն: Դրանց նպատակն է նկարագրել առողջապահական համակարգը ծախսերի տեսանկյունից: Առողջապահության հաշիվներն օգտագործվում են երկու հիմնական ուղղություններով՝ միջազգային, որտեղ շեշտը դրվում է միջազգայնորեն համադրելի ծախսային տվյալների ընտրության վրա, և ազգային, որտեղ շեշտը դրվում է առողջապահական ծախսերի ավելի մանրամասն վերլուծությունների և ժամանակի ընթացքում համեմատությունների վրա:

Ձեռնարկը կազմելիս հաշվի են առնվել առողջապահության ծախսային հաշիվների մի շարք միջազգային ձեռնարկներ և ուղեցույցներ, հատկապես, Առողջապահության հաշիվների համակարգը՝ *A System of Health Accounts* (“ԱՀՀ 1.0”) (OECD, 2000); *the Guide to Producing National Health Accounts* (“The Producers Guide”) (WHO, World Bank, USAID, 2003), և ԱՀՀ Guidelines (Eurostat/UK ONS, 2003):

5.2. Առողջապահության հաշիվների համակարգ 2011-ի նպատակները և սկզբունքները

ԱՀՀ-2011-ն ապահովում է առողջապահական ծախսերի ստանդարտ դասակարգումն ըստ երեք առանցքների՝ սպառում, մատակարարում և ֆինանսավորում:

Առողջապահության հաշիվների համակարգ 2011-ի նպատակներն են.

- ապահովել հիմնական ազդեցատների շրջանակը՝ առողջապահական ծախսերի միջազգային համադրումներին և առողջապահական համակարգերի վերլուծությանը համապատասխան,
- ապահովել մի գործիք, որը կարող է օգտակար տվյալներ տրամադրել առողջապահական համակարգի մոնիտորինգի և վերլուծության համար,
- սահմանել առողջապահության միջազգայնորեն համադրելի սահմանները՝ սպառման ծախսերին հետևելու համար:

Առողջապահության հաշիվների համակարգ 2011-ի սկզբունքները

ԱՀՀ -2011-ի համար ելակետ է հանդիսանում ծառայությունների և ապրանքների սպառումը երկրի կամ տարածաշրջանի ռեզիդենտների կողմից: Սա ազդում է դասակարգման կառուցվածքի վրա այն իմաստով, որ համակարգի նկարագրման ժամանակ առաջնահերթությունը տրվում է ռեզիդենտների կողմից վերջնական սպառմանը, ոչ թե արտադրությանը:

Օրինակ, ԱԱՀ-ի (SNA) սահմանած առողջապահության ճյուղից դուրս մատուցված և սպառված առողջապահական ծառայությունները (օրինակ, մասնագիտական առողջապահական ծառայությունները կամ ռեզիդենտների երկարաժամկետ խնամքի բժշկական ծառայությունները) ռեզիդենտների կողմից առողջապահական ծառայությունների վերջնական սպառման մասն են կազմում և այդ պատճառով ընդգրկված են ԱՀՀ-ում:

Առողջապահական համակարգերը և ԱՀՀ-2011-ը

Առողջապահական համակարգերն ունեն բարդ, ազգայնորեն որոշված շրջանակներ, որոնց վրա մեծապես ազդում են մշակույթը, քաղաքականությունը և տնտեսությունը:

Վերջնական նպատակին հասնելու համար կարևոր են չորս բաղադրիչներ կամ ֆունկցիաներ, որոնք նաև ծառայում են որպես չափորոշիչներ, որոնցով առողջապահական համակարգի կատարողականը չափվում է.

1. Կառավարում. համակարգի վերահսկողություն, այդ թվում, քաղաքականության մշակում, համապատասխան կարգավորում և վերահսկողություն:
2. Ռեսուրսների ստեղծում. անձնակազմի ներդրումների, ինչպես նաև հիմնական ներդրման, բժշկական ապրանքների և տեխնոլոգիաների մեջ (մարդկային և ֆիզիկական ռեսուրսներ, գիտելիք):
3. Մարդկային ռեսուրսներ. լավ կատարողական ապահովող առողջապահության ոլորտի աշխատակազմի մեջ ներդրումներ:
4. Բժշկական ապրանքներ և տեխնոլոգիաներ. արդյունավետ բժշկական ապրանքների, դեղորայքի և գիտելիքների արտադրություն և մատակարարում:

5. Կապիտալ ապրանքներ. ներդրումներ ֆիքսված և այլ տեսակի կապիտալում, որը պետք է օգտագործվի ապագա բժշկական ծառայություններում:

6. Ֆինանսավորում. առողջապահության համար եկամտի բարձրացում, ռեսուրսների ուղղորդում և ծառայությունների ձեռք բերում:

7. Ծառայության մատուցում (տրամադրում). նպատակն է արտադրել անձնական և ոչ անձնական ծառայությունների լավագույն և ամենաարդյունավետ համադրություն և դրանք դարձնել հասանելի (WHO, 2005a):

Առողջապահական համակարգի չորս ֆունկցիաները (governance, resource generation, financing & service delivery) կարող են կապվել առողջապահության հաշիվների երեք առանցքների հետ՝ սպառում, ապահովում և ֆինանսավորում (consumption, provision and financing):

Առողջապահական համակարգի հիմնական չափորոշիչներն են՝

- Առողջապահական գործառույթների դասակարգումը (HC):
- Առողջապահական ծառայությունների մատակարարների դասակարգումը: (HP):
- Ֆինանսավորման մեխանիզմների դասակարգումը (HF):

ԱՀՀ -2011-ը սահմանում է լրացուցիչ չափորոշիչներ, համեմատած ԱՀՀ 1.0-ի հետ, որոնք թույլ են տալիս կազմել առողջապահական համակարգի լրացուցիչ ցուցանիշներ.

• Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների տեսակների դասակարգում (FS):

• Առողջապահության տրամադրման գործոնների դասակարգում (FP):

• Շահառուների դասակարգում՝ ըստ տարիքի, սեռի, հիվանդության, սոցիալ- տնտեսական բնութագրի կամ տարածաշրջանի:

• Առողջապահության մեջ մարդկային ռեսուրսների դասակարգում, օգտագործելով ISCO 2008:

• Առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների դասակարգում:

Առողջապահության հաշիվների աղյուսակների տվյալները ցույց են տալիս, թե որտեղից է գալիս փողը, ով է այն վերահսկում և ինչ ուղղությամբ է այն օգտագործվում, որը նպաստում է առողջապահական համակարգի թափանցիկության ու հաշվետվողականության բարձրացմանը:

5.3. Հաշվապահական հասկացությունները և ԱՀՀ-ի ազդեցատները

Առողջապահության հաշիվները վերաբերում են կոնկրետ տնտեսական տարածքի կամ ազգի համար առողջապահական նպատակով *ծախսային ամփոփ* հաշիվներին, որոնք ազդեցացնում են այս նպատակին ծառայող տարբեր դերակատարներին: *Առողջապահության հաշիվների համակարգը հիմնված է* առանձին միավորների և կազմակերպությունների՝ առողջապահության հետ կապված հաշիվների վրա, ինչպես նաև ազգային հաշիվների մաս հանդիսացող առանձին ազդեցատների վրա: Հաշիվները, որոնք առնչվում են ազգային հաշիվների հետ, հայտնի են որպես ազգային հաշիվների օժանդակ հաշիվներ:

Քանի որ առողջապահության հաշիվների համակարգը կենտրոնանում է սպառման նպատակով ընթացիկ առողջապահական ծախսերի վրա և եռաչափ է (կապելով սպառումը մատակարարման և ֆինանսավորման հետ), այն չի որակվում որպես ամբողջությամբ ազգային հաշիվների համակարգի օժանդակ հաշիվ: Որպեսզի ԱՀՀ-ն դառնա SNA-ի օժանդակ հաշիվ, անհրաժեշտ է լրացուցիչ տեղեկատվություն առողջապահական արտադրության ոլորտների մասին:

Բժշկական ապրանքների և ծառայությունների սպառումը, հասանելիությունը և օգտագործումը

Երկրի առողջապահության ոլորտում առկա բոլոր ապրանքները և ծառայությունները կամ մատակարարվել են ներքին մատակարարների կողմից, կամ ներմուծվել են մնացյալ աշխարհից: Նրանք կարող են օգտագործվել տարբեր նպատակներով՝ կամ բնակչության առողջապահական կարիքները բավարարելու համար, կամ առողջապահական այլ ապրանքներում և ծառայություններում՝ որպես հումք: Օրինակ, բժիշկ-ծառագայթաբանը կարող է տրամադրել խորհրդատվություն երկրի ռեզիդենտ հանդիսացող հիվանդներին, օտարերկրյա զբոսաշրջիկներին կամ առողջապահության այլ մատակարարին (օրինակ, գործընկերներին կամ հիվանդանոցներին): Տնտեսական տարածքում արտադրված, ներմուծված և ռեզիդենտի կողմից անհատական կամ կոլեկտիվ կարիքները բավարարելու նպատակով օգտագործված առողջապահական ապրանքները կամ ծառայությունները դասակարգված են որպես վերջնական սպառում և ընդգրկված են առողջապահական հաշվառման մեջ:

Հետևյալ դեպքերը ԱՀՀ հաշիվների սահմաններից դուրս են.

- Եթե օգտագործողը ոչ ռեզիդենտ է, ապրանքները համարվում են արտահանում:
- Եթե առողջապահական ապրանքներն ու ծառայություններն օգտագործվում են առողջապահության այլ մատակարարների կողմից, նրանք համարվում են մատակարարման գործոն (միջանկյալ սպառման ապրանքներ):

• Եթե առողջապահական ապրանքները պաշարվում են ապագա օգտագործման համար, նրանք հաշվառվում են որպես փոփոխություն ինվենտարում կամ ապրանքների պաշարներ:

Միջանկյալ օգտագործումը բաղկացած է այն բժշկական ապրանքներից և ծառայություններից, որոնք սպառվում (կամ վերափոխվում) են արտադրության գործընթացում: Օրինակ, ճառագայթաբանության գծով առողջապահության մեկ այլ մատակարարի տրամադրած խորհրդատվությունը: Սպառման տեսանկյունից կրկնահաշվարկից խուսափելու համար միայն վերջնական ապրանքներն ու ծառայություններն են հաշվարկվում:

Վերջնական սպառման կատեգորիայի շրջանակներում տնային տնտեսությունների վերջնական սպառման ծախսերը կազմված են ռեզիդենտ տնային տնտեսությունների՝ ապրանքների և ծառայությունների անհատական սպառման ծախսերից, ներառյալ արտերկրում ձեռք բերված ապրանքների և ծառայությունների սպառման ծախսերը:

Կառավարության վերջնական սպառման ծախսերը բաղկացած են պետական ինքնակառավարման մարմինների կողմից կատարվող ծախսերից, որոնք կարելի է բաժանել երկու տեսակի՝ տնային տնտեսությունների (անհատական) օգուտին ուղղված ծախսեր և համայնքի, որպես մի ամբողջություն, կամ համայնքի խոշոր հատվածների (կոլեկտիվ) օգուտին ուղղված ծախսեր:

Կոլեկտիվ առողջապահական ծառայությունները հիմնականում վերաբերում են կանխարգելիչ և առողջապահական ծառայությունների խթանմանը նպաստող որոշակի ծառայություններին, նաև պայմանականորեն ծածկում են առողջապահական համակարգի կառավարման և վարչական ծառայությունները:

Վերջնական սպառման ծախսերը, ինչպես նկարագրված է վերևում, դիտարկվում են «ով է կատարում (who incurs)» տեսանկյունից: Բայց ընդհանուր վերջնական սպառումը կարող է նաև դիտարկվել «ով է սպառում (who consumes)» տեսանկյունից: Այսպիսով, տնային տնտեսությունների փաստացի վերջնական սպառումը չափում է ռեզիդենտ տնային տնտեսությունների կողմից ձեռք բերված բոլոր անհատական սպառողական ապրանքների և ծառայությունների արժեքով՝ անկախ նրանից, թե ով է կատարել ծախսերը:

Առողջապահական ծախսերի հիմնական ագրեգատները

Առողջապահական ընդհանուր ծախսերը (ԱՀՀ 1.0)

Ըստ ԱՀՀ 1.0-ում օգտագործված մոտեցման՝ «Առողջապահական ընթացիկ ծախսեր» և «Կապիտալի համախառն կուտակում» երկու ագրեգատները գումարվում էին՝ «Ընդհանուր առողջապահական ծախսերը» ստանալու համար: Բայց «Ընդհանուր առողջապահական ծախսեր» ագրեգատի օգտագործումը թյուրիմացության է բերում: «Առողջապահական ընթացիկ ծախսերը» վերաբերում են վերջնական սպառմանը, որը տնային տնտեսությունների, կառավարության և ոչ առևտրային կազմակերպությունների կողմից առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների հանդեպ պահանջարկն է, մինչդեռ «Կապիտալի համախառն կուտակումը» վերաբերում է առողջապահության մատակարարների կողմից կապիտալ ապրանքների հանդեպ պահանջարկին: Հետևաբար, երկու ագրեգատները չեն կարող ուղղակիորեն գումարվել, քանի որ նրանք վերաբերում են սպառման տարբեր ժամանակահատվածներին, քանի որ կապիտալի ձևավորումը ենթադրում է ապագա մատակարարում: Այս պատճառով վերը նշված երկու ագրեգատները պետք է պահել առանձին ԱՀՀ-2011-ում և չօգտագործել «Ընդհանուր առողջապահական ծախսեր» ագրեգատը:

Առողջապահական ընթացիկ ծախսերը

Առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների վրա կատարված ծախսերը չափելիս, առողջապահական ընթացիկ ծախսերը կարող են սահմանվել հետևյալ կերպ.

Առողջապահական ընթացիկ ծախսեր = առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների վրա ռեզիդենտ միավորների կողմից կատարված վերջնական սպառողական ծախսեր:

Բացի այդ, ԱՀՀ-ն վերաբերում է միայն ռեզիդենտ միավորների կողմից առողջապահական ապրանքների ու ծառայությունների սպառմանը, անկախ նրանից, թե սպառումը որտեղ է տեղի ունեցել (տնտեսական տարածքում, թե մնացյալ աշխարհում) կամ իրականում ով է վճարել:

Հետևաբար, առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների արտահանումը (ոչ ռեզիդենտ միավորներին մատակարարված) ընդգրկված չէ, մինչդեռ, վերջնական սպառման համար առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների ներմուծումը (օրինակ, արտերկրում մեր ռեզիդենտների կողմից սպառված ապրանքները և ծառայությունները) ընդգրկված է:

Առողջապահական համակարգում Կապիտալի համախառն կուտակման ծախսերը

Առողջապահության ոլորտում Կապիտալի համախառն կուտակումը սահմանվում է որպես արտադրված ակտիվների ձեռքբերում, այսինքն՝ այլ ապրանքների և ծառայությունների արտադրության մեջ օգտագործվելու համար նախատեսված ակտիվները մեկ կամ ավելի քան մեկ տարի ժամանակահատվածում: Դա հետևյալ երեք բաղադրիչների արժեքների գումարն է.

- Հիմնական կապիտալի համախառն կուտակում
- Փոփոխություններ պաշարներում
- Արժեքավոր իրերի ձեռքբերումներ - հանած օտարումներ

Առողջապահության մատակարարների միակ կատեգորիան, որի համար կապիտալի կուտակումը չի գրանցվի, մնացյալ աշխարհն է, քանի որ ոչ ռեզիդենտ մատակարարի կողմից կապիտալի ձեռքբերումը կգրանցվի նրա բնակության երկրում:

Այսպիսով, «կապիտալի կուտակման» սահմանումը հետևյալն է.

Առողջապահական համակարգում համախառն հիմնական կապիտալի կուտակումը չափվում է հաշվետու ժամանակահատվածում մատակարարների կողմից ձեռք բերված և առողջապահական ծառայությունների մատակարարման մեջ մեկ տարուց ավելի պարբերաբար կամ շարունակաբար օգտագործվող հիմնական միջոցների ընդհանուր արժեքով (հանած հիմնական միջոցների օտարման արժեքը):

Հետազոտություն և զարգացում

SNA 2008-ում հետազոտություն և զարգացումը (R&D) համարվում է մտավոր սեփականության արտադրանք և, որպես այդպիսին, ներառված է որպես կապիտալի կուտակման մաս:

Հետազոտության և զարգացման (R&D) արդյունքները բաղկացած են համակարգված կերպով իրականացված ստեղծագործական աշխատանքի վրա կատարված ծախսերի արժեքից, որպեսզի բարձրացնեն գիտելիքների պաշարը, այդ թվում, մարդկանց, մշակույթի և հասարակության գիտելիքները, և օգտագործեն գիտելիքների այս պաշարը նոր ծրագրեր մշակելիս: Հետազոտության և զարգացման (R&D) արժեքը պետք է որոշվի ապագայում սպասվող տնտեսական օգուտների տեսանկյունից:

Չնայած, ըստ SNA-ի առողջապահական ծառայությունների մատակարարների, R&D-ն պետք է ճանաչվի որպես կապիտալի կուտակման մի մաս, գործնական պատճառներով ԱՀՀ-ն ճանաչում է առողջապահության R&D-ն՝ որպես կապիտալի հետ կապված ծախս, հետևաբար, պետք է գրանցվի որպես կապիտալի հաշվի արտահաշվեկշռային տարր:

Մնացյալ աշխարհ

Ռեզիդենտների վերջնական սպառման ծախսերը հաշվարկելիս պետք է հաշվի առնել փոխազդեցությունը մնացյալ աշխարհի հետ: Ապրանքների և ծառայությունների ներմուծումը և արտահանումը սահմանվում են որպես ռեզիդենտների և ոչ ռեզիդենտների միջև ապրանքների և ծառայությունների վաճառքի, փոխանակության, նվիրատվության և այլ գործարքների առկայությամբ: Հաշվի առնելով առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների առևտրի կարևորությունը՝ անհրաժեշտ է առողջապահության ծախսերի հետևողական և համադրելի ագրեգատ:

Այս առումով կարևոր է հստակեցնել ռեզիդենտության կոնցեպցիան և պարզաբանել, թե ինչը պետք է ներառվի ներմուծման և արտահանման մեջ: Ռեզիդենտ կարող է լինել ցանկացած անձ, ձեռնարկություն կամ այլ կազմակերպություն, որոնք սովորաբար բնակվում են տվյալ երկրում:

Ոչ ռեզիդենտների կողմից ռեզիդենտ մատակարարներից ձեռք բերված առողջապահական ապրանքները և ծառայությունները համարվում են արտահանում: Օրինակ, առողջապահական ծառայությունների տրամադրումը ոչ ռեզիդենտ զբոսաշրջիկներին համարվում է արտահանում: Առողջապահության հաշիվների *համակարգում մնացյալ աշխարհ կարեգորիան, որը վերաբերում է ոչ ռեզիդենտ* միավորներին, նշվում է մատակարարների և ֆինանսավորման սխեմաների դասակարգումների մեջ: *Այնուհանդերձ, առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման և արտահանման հետ կապված, կարևոր է հստակեցնել, որ մեզ ավելի շատ հետաքրքրում է ոչ ռեզիդենտ միավորներին առողջապահական ծառայությունների*

մատակարարումը, այլ ոչ թե նրանց կողմից ֆինանսավորումը: Օրինակ, եթե օտարերկրյա կառավարությունը կամ ոչ ռեզիդենտ հասարակական կազմակերպությունը (NGO) վճարում է ռեզիդենտների ստացած առողջապահական ծառայությունների համար, բայց այս ծառայությունները փաստացի տրամադրվում են ներքին մատակարարի կողմից, ապա այս ծառայություններն իրականում ֆինանսավորվում են մնացյալ աշխարհի կողմից, բայց չեն դասակարգվում որպես ներմուծում: Սակայն, եթե այս ծառայությունները ռեզիդենտին մատուցվել են օտարերկրյա պետությունների կողմից, ապա իսկապես հաշվառվում են որպես ներմուծում:

Գործարքներն առողջապահության ոլորտում

ԱՀՀ-ն առաջարկում է ստանդարտ SNA/ESA մոտեցում, երբ խոսքը վերաբերում է առողջապահության ոլորտում գործարքներին: Հեղուկաբար, գործարքը կարող է սահմանվել որպես տնտեսական հոսք կամ պաշտոնական հարաբերություններ տարբեր միավորների միջև, որոնք աշխատում են առողջապահության ոլորտում, այսինքն՝ սպառողների և մատակարարների, մատակարարների և ֆինանսավորման միավորների կամ սպառողների և ֆինանսավորման միավորների միջև: Այն սովորաբար համաձայնագրի կամ պայմանագրի ձևով է հանդես գալիս, որտեղ հստակ ձևակերպված են գործարքի՝ քանակի, գնի (կամ վճարի) և որակի վերաբերյալ մանրամասները:

Հաշվառման ժամանակը

ԱՀՀ-ի շրջանակներում վերջնական սպառման ծախսերի հաշվառման ժամանակն ունի երկու բաղադրիչ:

- Օրացուցային տարի կամ ֆինանսական տարի,
- Հաշվեգրում կամ դրամական միջոցների հաշվառում:

Նախ, պետք է ընտրել այն հատուկ ժամանակահատվածը, որի շրջանակներում տեղի է ունեցել գործունեությունը: Միջազգային համադրելիության նպատակով նախընտրելի է օրացուցային տարին: Այս դեպքում առողջապահության հաշվապահը պետք է կարգավորի ներկայացված տվյալներն այնպես, որ օգտագործվի միայն մեկ ժամանակաշրջանում (Producers Guide-տրամադրում է գործնական ցուցումներ): Ժամանակի սահմանի երկրորդ տարրը տարբերությունն է այն բանի միջև, թե երբ է գործունեությունը տեղի ունեցել, և երբ է գործարքի վճարումը տեղի ունեցել: Գործնականում այն ներառում է հաշվապահական հաշվեգրման և դրամական հոսքերի հաշվառման միջև ընտրություն: Առողջապահության հաշիվներում պետք է օգտագործել հաշվեգրման մեթոդը, ըստ որի ծախսերը վերագրվում են այն ժամանակահատվածին, որի ընթացքում ստեղծվել է տնտեսական արժեքը, այլ ոչ թե դրամական հոսքերի հաշվառման մեթոդը, ըստ որի ծախսերը ճանաչվում են, երբ տեղի է ունենում փաստացի դրամական վճարումը:

Նույն մոտեցումը պետք է օգտագործվի ներմուծման և արտահանման դեպքում. սրանք գրանցվում են այն ժամանակ, երբ ծառայություն է մատուցվում կամ, ապրանքների դեպքում, երբ տեղի է ունենում իրական ակտիվների սեփականատիրոջ փոփոխություն:

Սպառման և արդյունքի չափումը, շուկայական և ոչ շուկայական արտադրություն

Պայմանականորեն վերջնական օգտագործումը գնահատվում է գործարքի կողմերի միջև համաձայնեցված գներով: Այս գները նկարագրվում են որպես շուկայական գներ կամ ձեռքբերման գներ: Տնային տնտեսությունների կողմից լրիվ ուղղակի վճարումների դեպքում դրանք համապատասխանում են առողջապահական ծառայությունների մատակարարներին վճարված գնին (օրինակ, հիվանդանոց, բժիշկ կամ դեղատոն): Վերջնական օգտագործման գները ներառում են չհատուցվող ԱԱՀ-ն (VAT), ապրանքների վրա կիրառվող այլ հարկերը (ինչպիսիք են վաճառքի հարկերը և հատուկ տուրքերը), տրանսպորտային և մարկետինգային ծախսերը:

Այնուամենայնիվ, կա գործողությունների մի լայն շրջանակ, որի համար գոյություն չունի վաճառք հասկացությունը, հատկապես, առողջապահության ոլորտում: Դրանք կազմում են ոչ շուկայական ոլորտը և ընդգրկում են հիմնականում հանրային ոլորտի և ոչ առևտրային հաստատությունների կողմից մատուցվող ծառայությունները:

5.4. Առողջապահության գլոբալ սահմանները

Առողջապահության ֆունկցիոնալ դասակարգումն (ICHA-HC) առանձնացնում է առողջապահության գործունեության սահմանները միջազգային տեսանկյունից: Հետևելով ICHA-HC դասակարգման նախագծման հիմքում ընկած հայեցակարգին՝ այս սահմաններն ընդգրկում

են բոլոր այն գործողությունները, որոնք անհատների առողջական վիճակի բարելավման, պահպանման և վատթարացման կանխարգելման, ինչպես նաև որակյալ առողջապահական գիտելիքների կիրառման միջոցով հիվանդացության հետևանքները մեղմելու (բժիշկների, բուժանձնակազմի և բուժքույրերի գիտելիքները, այդ թվում, տեխնոլոգիաները և ավանդական, կոմպլեմենտար և այլընտրանքային բժշկությունը (TCAM)) առաջնային նպատակ են հետապնդում: Այս առաջնային նպատակը հետապնդում են առողջապահական գործունեություն իրականացնող հետևյալ խմբերը.

- առողջապահության խթանում և կանխարգելում,
- հիվանդության ախտորոշում, բուժում և վերականգնում,
- քրոնիկական հիվանդությամբ անձանց խնամք,
- հաշմանդամություն ունեցող անձանց խնամք,
- պալիատիվ խնամք,
- համայնքային առողջապահական ծրագրերի իրականացում,
- առողջապահական համակարգի կառավարում և վարչակազմ:

Ֆունկցիոնալ դասակարգումը տարբերակում է առողջապահական համակարգի կառավարման և վարչակազմի առանձին կատեգորիաներ.

- Կառավարում և առողջապահական համակարգի վարչակազմ (Governance and health system administration (HC 7.1)), որն անհրաժեշտ է առողջապահական քաղաքականության նախագծման, գործարկման, կառավարման և վերահսկման համար.

- Առողջապահության ֆինանսավորման վարչակազմ (Administration of health care financing (HC 7.2)), որն անհրաժեշտ է առողջապահության ֆինանսավորման գործընթացի կառավարման համար:

Առողջապահության գործառույթների հիմնական բաժանարար գծերն են անհատական և հավաքական առողջապահական ապրանքներն ու ծառայությունները, խնամքի հիմնական նպատակները (օրինակ, բուժօգնություն, վերականգնողական բուժօգնություն, երկարաժամկետ խնամք) և մատակարարման եղանակները (օրինակ, ստացիոնար, ամբուլատոր): ԱՀՀ- 2011-ը (ինչպես ԱՀՀ1.0-ն) տարբերակում է առողջապահական գործառույթներ (HC) և առողջապահության հետ կապված որոշակի գործառույթներ (HCR): Վերջիններս կարող են սերտորեն կապված լինել առողջապահության հետ՝ գործառնությունների, հիմնարկների և անձնակազմի առումով, բայց պետք է, որքան հնարավոր է, բացառվեն, երբ չափվում են առողջապահական գործառույթներին պատկանող գործողությունները: Գործունեությունը, ինչպիսիք են սննդի հիգիենայի և խմելու ջրի վերահսկողությունը, շրջակա միջավայրի պահպանությունը և առողջ կենսակերպի խթանումը տարբեր ոլորտներում, որոնք հայտնի են որպես առողջության որոշիչներ, պետք է ընդհանուր առմամբ համարվեն առողջապահության հետ կապված գործառույթներ (HCR) և ոչ թե առողջապահական գործառույթներ (HC), բացի որոշ դեպքերից, երբ ուժեղ կապ կա կանխարգելիչ առողջապահական ծրագրերի հետ:

Անհրաժեշտ է ուրվագծել առողջապահական համակարգի ընդհանուր սահմանները, ինչը թույլ կտա միջազգային համեմատություններ կատարել առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների դիմաց կատարված ծախսերի գումարի և կառուցվածքի վերաբերյալ: Ընդհանուր առմամբ, ԱՀՀ-2011-ը տարբերակում է դասակարգումների երեք հիմնական խմբեր.

- հիմնական շրջանակ, որը ներառում է երեք դասակարգումներ, որոնք չափում են ընթացիկ առողջապահական ծախսերն ըստ գործառույթների (ICHA-HC), մատակարարման (ICHA-HP) և ֆինանսավորման մեխանիզմների (ICHA-HF),

- կապիտալի կուտակում, իրեն առնչվող ակտիվների դասակարգմամբ,

- և այլ դասակարգումներ, որոնք թույլ են տալիս լրացուցիչ ցուցանիշներ կազմել՝ ի լրումն հիմնական հաշվապահական հաշվառման շրջանակի:

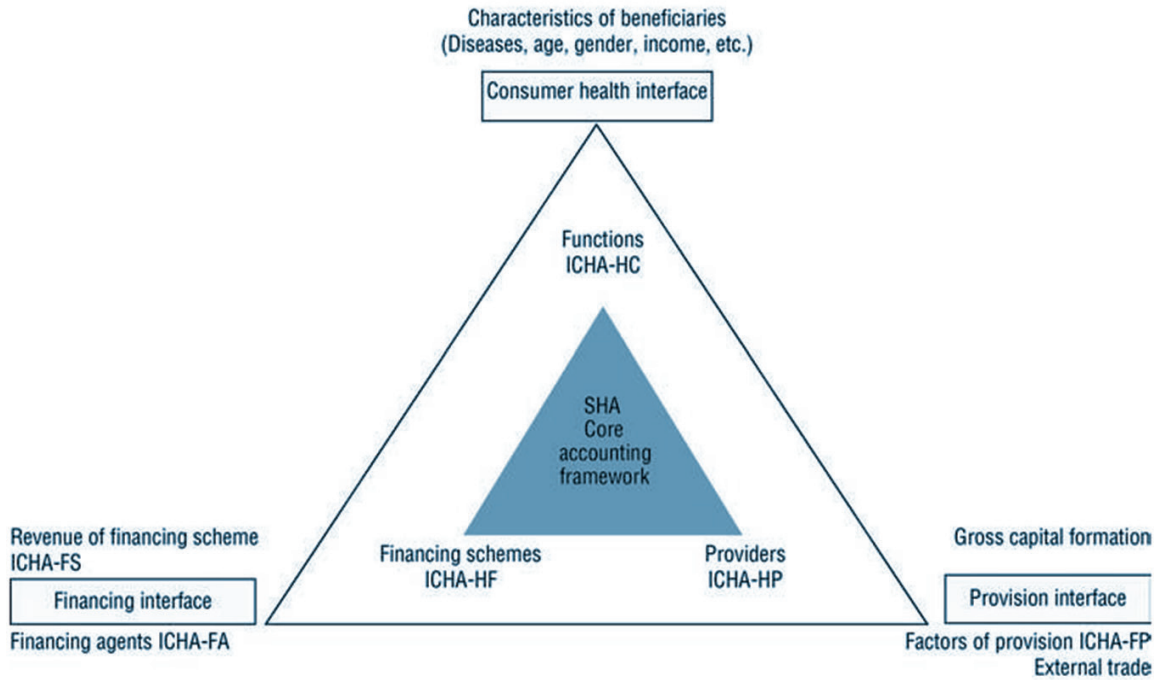
Առաջին կետում նշված երեք հիմնական դասակարգումներն անդրադառնում են հետևյալ երեք հիմնական հարցերին.

1. Ինչպիսիք առողջապահական ապրանքներ և ծառայություններ են սպառվում:

2. Ո՞ր առողջապահական ծառայությունների մատակարարներն են մատակարարում այդ ապրանքներն ու ծառայությունները:

3. Ո՞ր ֆինանսավորման մեխանիզմն է վճարում այդ ապրանքների և ծառայություններ համար:

Գծապատկեր 5.4.1 ԱՀՀ -2011-ի հիմնական առողջապահական ծախսերի հաշիվները

Չորս հիմնական չափանիշներ են սահմանվել պարզելու համար, թե արդյոք տվյալ գործունեությունը պետք է ներառվի ԱՀՀ-ի հիմնական ծախսային հաշվում: Դրանք ներկայացված են ստորև, ըստ կարևորության:

- Գործունեության առաջնային նպատակն է անհատների, բնակչության խմբերի կամ բնակչության՝ որպես ամբողջություն, առողջական վիճակի բարելավումը, պահպանումը կամ դրա վատթարացման կանխումը:
- Որակավորված բժշկական կամ առողջապահական գիտելիքներ և հմտություններ են անհրաժեշտ այս գործառույթը իրականացնելու համար, կամ այն կարող է իրականացվել այդպիսի գիտելիքներով անհատների հսկողության ներքո, կամ այդ գործառույթը կառավարումն է, առողջապահական համակարգի վարչակազմը և դրա ֆինանսավորումը:
- Սպառումը ռեզիդենտների կողմից առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների վերջնական օգտագործումն է:
- Առկա է առողջապահական ծառայությունների կամ ապրանքների վերաբերյալ գործարք:

ICHA-HC (ICHA - առողջապահական հաշիվների միջազգային դասակարգում) ֆունկցիոնալ դասակարգումը երկրորդ նիշ մակարդակում պարամետրերի տարբեր տեսակների միջև տարբերակում է, այսպես կոչված, մատակարարման ռեժիմ է, որով ծառայությունները տրամադրվում են՝ ստացիոնար բուժօգնություն, ցերեկային բուժօգնություն, ամբուլատոր բուժօգնություն և տնային պայմաններում բուժօգնություն:

ԱՀՀ-ի ընթացիկ առողջապահական ծախսերի հաշիվը կենտրոնանում է ապրանքների և ծառայությունների ոչ թե միջանկյալ, այլ վերջնական սպառման վրա՝ կրկնահաշվարկից խուսափելու համար:

Առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների սպառումը շատ ժամանակ ուղեկցվում է ոչ պաշտոնական չգրանցված վճարներով (“envelope payments” կամ “under-the-table payments”), որոնք մի կողմից բարձրացնում են առողջապահության մատակարարների եկամուտը, մյուս կողմից ավելացնում են սպառողի վրա ընկնող ֆինանսական բեռը: Շատ կարևոր է փորձել գնահատական տալ առողջապահական ընդհանուր սպառմանը, եթե նույնիսկ այն միշտ չէ, որ կարող է առանձնացվել որպես այդպիսին:

Տնային տնտեսությունները պատկանում են մասնավոր հատվածին, այդ պատճառով առողջապահական ապրանքներ և ծառայություններ գնելու համար գրպանից (out-of-pocket) ուղղակի վճարումները համարվում են մասնավոր ֆինանսավորում: Այնուամենայնիվ, տնային տնտեսությունների կողմից առողջապահության սոցիալական ապահովագրության հատկացումները պետական ֆինանսավորման մաս են համարվում, ի տարբերություն առողջապահության կամավոր ապահովագրավճարների, որոնք մասնավոր ֆինանսավորման մաս են համարվում:

5.5. Առողջապահության գործառույթների դասակարգումը (ICHA-HC)

Գործառույթների դասակարգումը վերաբերում է վերջնական օգտագործողների (տնային տնտեսություններ) կողմից հատուկ առողջապահական նպատակով սպառված առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների խմբերին: Առողջապահական ծառայությունների սպառող կարող են հանդիսանալ անհատները կամ կոլեկտիվ խմբերը: Քանի որ առողջական վիճակը վերաբերում է անհատներին, առողջապահական ծառայությունների մեծ մասի սպառող են հանդիսանում անհատները և դրանով իսկ առողջապահական ծառայությունները կապված են մասնավոր սպառման և անհատական կարիքների հետ:

ԱՀՀ-2011 ֆունկցիոնալ դասակարգման հատկանիշները

«Ինչ սպառվում է, մատակարարվել և ֆինանսավորվել է»: ԱՀՀ- 2011-ի ֆունկցիոնալ դասակարգման մեջ հետևյալ ճշգրտումներն են մտցվել.

- Ֆունկցիոնալ անվանացանկ: Փորձ է արվել ընդլայնել ֆունկցիոնալ մոտեցումն առաջին մակարդակի նպատակային կատեգորիաների անվանումներում և սահմանումներում: Այդ առումով, անհատական սպառման կատեգորիաները, որոնք նախկինում կապված էին մատակարարման եղանակի կատեգորային, վերանվանվել են ավելի ֆունկցիոնալ հիմքով, թեև բովանդակությունը մնացել է անփոփոխ (օրինակ, բժշկական ապրանքներ (HC.5) և օժանդակ ծառայություններ (HC.4)):

- Ընթացիկ ծախսեր: Կապիտալի կուտակումը ձեռք է բերվում որպես արտադրության միջոց և հանդիսանում է ներդրում: Որպեսզի կենտրոնանանք վերջնական սպառման չափման վրա, կապիտալի կուտակման հետ կապված ծախսերը տեղափոխվել են առանձին կապիտալի հաշիվ: Վերակառուցումը ներառում է նաև մարդկային ռեսուրսների ձևավորումը և R&D ծառայությունները, որոնք չեն համապատասխանում վերջնական սպառման նպատակին և, այդ իսկ պատճառով, հանված են այս դասակարգումից:

- Կանխարգելում: Ֆունկցիոնալ կատեգորիան ավելի լավ է համապատասխանեցվել սպառման նպատակին, այսինքն՝ առողջապահական համակարգին դիմելու ամենակարևոր պատճառներից մեկը կանխարգելիչ խնամք ստանալն է: «Կանխարգելիչ խնամքը և հասարակական առողջապահությունը» վերափոխվել է Կանխարգելիչ խնամքի դասի, որն ավելի հեշտ է տարբերակել:

- Արտահաշվեկշռային տարրեր (*Memorandum items*): Ստեղծվել է քաղաքականության և ռեսուրսների տեղաբաշխման հետազոտ վերլուծություն թույլ տալու համար: Ներկայացվում է երկու խմբով՝ հիմք ընդունելով դրանց բովանդակությունը:

1. Հաշվետու կետեր (*Reporting Items*): Ընդգրկում են քաղաքականության համապատասխան կատեգորիաները, որոնք որոշված չեն հատուկ HC դասի միջոցով, չնայած դրանց բովանդակությունն ընկած է առողջապահության սահմաններում, օրինակ, դեղերի վրա կախարվող ընդհանուր ծախսերը (այդ թվում՝ սպացիոնար), կամ առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների այլընտրանքային խմբավորումները, որոնք առանձնացված չեն հիմնական HC դասակարգման մեջ, ինչպիսին է Ավանդական, Լրացուցիչ և Այլընտրանքային բժշկությունը (*Traditional, Complementary and Alternative Medicines - TCAM*):

2. Առողջապահությանն առնչվող դասեր (*Health care-related classes*): Ներառում են քաղաքականության համապատասխան ոլորտները, որոնք կապված են առողջապահության հետ, սակայն դուրս են մնացել առողջապահության սահմաններից: Սա վերաբերում է, օրինակ, երկարաժամկետ սոցիալական խնամքի հետ կապված ծրագրերին:

- Հետազոտություններ և զարգացումներ (*R&D - Research and development*): Բնակչության առողջապահության վերջնական սպառման մաս չեն հանդիսանում: Այն հանվել է առողջապահության հետ կապված դասերից և այժմ ԱՀՀ-2011-ի կապիտալի հաշվի արտահաշվեկշռային տարր է:

- Առողջապահության համար մարդկային ռեսուրսների կրթություն և վերապատրաստում: Այն առողջապահության վերջնական սպառման մաս չէ և նույնպես հանվել է առողջապահության հետ կապված դասերից ու այժմ ԱՀՀ-2011-ի կապիտալի հաշվի արտահաշվեկշռային տարր է:

Առողջապահության սպառման կատեգորիաներն ըստ նպատակի

Ֆունկցիոնալ դասակարգման առաջին մակարդակի կատեգորիաները նպատակ ունեն բաժանել առողջապահության սպառումը՝ ըստ սպառողի համար անհրաժեշտության տեսակի (օրինակ, բուժում, խնամք, կանխարգելում և այլն):

Մատակարարման ձևի կատեգորիաները

Բուժմանը, վերականգնողական և երկարաժամկետ խնամքին (HC.1-HC.3) վերաբերող կատեգորիաները դասակարգվում են ըստ մատակարարման ձևի (MoP), որը հիմնված է սպառվող ծառայությունների հատուկ կազմակերպչական և տեխնիկական հատկանիշների վրա:

Մատակարարման ձևի կատեգորիաներն են՝ ստացիոնար, ցերեկային, ամբուլատոր և տնային պայմաններում իրականացվող խնամք:

- Ստացիոնար և ցերեկային խնամքը ներառում է պաշտոնապես ընդունելություն առողջապահական հաստատություն, իսկ ամբուլատոր և տնային պայմաններում իրականացվող խնամքը չի ներառում:

- Ստացիոնար խնամքը ներառում է գիշերակաց՝ ընդունելությունից հետո, մինչդեռ ցերեկային խնամքը ենթադրում է, որ հիվանդը դուրս է գրվում նույն օրը:

- Ամբուլատոր և տնային պայմաններում իրականացվող խնամքը միմյանցից տարբերվում են նրանով, թե որտեղ է իրականացվել բուժօգնությունը. տնային պայմաններում իրականացվող խնամքը տրամադրվում է հիվանդի տանը, իսկ ամբուլատոր խնամքը տրամադրվում է առողջապահական հաստատությունում:

- Տնային պայմաններում իրականացվող խնամքը բաղկացած է բժշկական, օժանդակ և բուժքույրական ծառայություններից, որոնք սպառվում են հիվանդի կողմից իր տանը և ներառում են մատակարարի ֆիզիկական ներկայությունը:

Աղյուսակ 5.5.1 Առողջապահական գործառնությունների դասակարգումը (ամբողջական)

Code	(ICHA-HC) ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐ
HC.1	Բժշկական օգնություն
HC.1.1	Ստացիոնար բուժօգնություն
HC.1.1.1	Ընդհանուր ստացիոնար բուժօգնություն
HC.1.1.2	Մասնագիտացված ստացիոնար բուժօգնություն
HC.1.2	Ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն
HC.1.2.1	Ընդհանուր ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն
HC.1.2.2	Մասնագիտացված ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն
HC.1.3	Ամբուլատոր բուժօգնություն
HC.1.3.1	Ընդհանուր ամբուլատոր բուժօգնություն
HC.1.3.2	Ատամնաբուժական ամբուլատոր բուժօգնություն
HC.1.3.3	Մասնագիտացված ամբուլատոր բուժօգնություն
HC.1.4	Տնային պայմաններում իրականացվող բուժօգնություն
HC.2	Վերականգնողական բուժօգնություն
HC.2.1	Ստացիոնար վերականգնողական բուժօգնություն
HC.2.2	Ցերեկային ստացիոնարում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն
HC.2.3	Ամբուլատոր պայմաններում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն
HC.2.4	Տնային պայմաններում իրականացվող վերականգնողական բուժօգնություն
HC.3	Երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք
HC.3.1	Ստացիոնար պայմաններում իրականացվող երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք
HC.3.2	Ցերեկային պայմաններում իրականացվող երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք
HC.3.3	Ամբուլատոր պայմաններում իրականացվող երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք
HC.3.4	Տնային պայմաններում իրականացվող երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք
HC.4	Բուժօգնության օժանդակ ծառայություններ (ըստ գործառնության չղասակարգված)
HC.4.1	Լաբորատոր ծառայություններ
HC.4.2	Ախտորոշիչ ծառայություններ
HC.4.3	Հիվանդների փոխադրում

HC.5	Բժշկական ապրանքներ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)
HC.5.1	Դեղորայք և այլ կարճատև օգտագործման բժշկական ապրանքներ
HC.5.1.1	Դեղատոմսով բաց թողնվող դեղորայք
HC.5.1.2	Առանց դեղատոմսի բաց թողնվող դեղորայք
HC.5.1.3	Այլ կարճատև օգտագործման բժշկական ապրանքներ
HC. 5.2	Թերապևտիկ հարմարանքներ և այլ բժշկական ապրանքներ
HC.5.2.1	Ակնոցներ և ակնաբուժական այլ ապրանքներ
HC.5.2.2	Լսողական հարմարանքներ
HC.5.2.3	Այլ օրթոպեդիկ հարմարանքներ և պրոթեզներ (բացի՝ ակնոցներից և լսողական հարմարանքներից)
HC.5.2.9	Բոլոր այլ բժշկական երկարաժամկետ օգտագործման ապրանքներ, այդ թվում՝ բժշկական տեխնիկական սարքեր
HC.6	Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայություններ
HC.6.1	Տեղեկատվական, կրթական և խորհրդատվական ծրագրեր
HC.6.2	Իմունիզացիայի ծրագրեր
HC.6.3	Հիվանդության վաղ հայտնաբերման ծրագրեր
HC.6.4	Առողջ պայմանների մոնիտորինգի ծրագրեր
HC 6.5	Համաճարակային հսկողության և ռիսկերի ու հիվանդությունների վերահսկման ծրագրեր
HC.6.6	Աղետների պատրաստվածություն և արտակարգ իրավիճակներին արձագանքման ծրագրեր
HC.7	Առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման կառավարում
HC.7.1	Առողջապահական համակարգի կառավարում
HC.7.2	Առողջապահության ֆինանսավորման կառավարում
HC. 9	Առողջապահական այլ ծառայություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
ԱՐՏԱՀԱՇՎԵԿԵՐՈՒՄԻՆ ՏԱՐԻՐ	
HC.RI	Հաշվետու կետեր
HC.R.1.1	Ընդհանուր դեղագործական ծախսեր
HC.R.1.2	Ավանդական, լրացուցիչ և այլընտրանքային բուժօգնություն
HC.R.1.3	Կանխարգելում և հանրային առողջապահական ծառայություններ (համաձայն ԱՀՀ 1.0-ի)
HC.R.1.3.1	Մոր և մանկան առողջություն, ընտանիքի պլանավորում և խորհրդատվություն (համաձայն ԱՀՀ 1.0-ի)
HC.R.1.3.2	Բժշկական ծառայություններ դպրոցներում (համաձայն ԱՀՀ 1.0-ի)
HC.R.1.3.3	Ինֆեկցիոն հիվանդությունների կանխարգելում (համաձայն ԱՀՀ 1.0-ի)
HC.R.1.3.4	Ոչ ինֆեկցիոն հիվանդությունների կանխարգելում (համաձայն ԱՀՀ 1.0-ի)
HC.R.1.3.5	Առողջության պահպանումն արտադրությունում (համաձայն ԱՀՀ 1.0-ի)
HC.R.1.3.9	Հանրային առողջապահության մնացած բոլոր ծառայությունները
HCR	Առողջապահության հետ կապված դասեր
HCR.1	Երկարաժամկետ (սոցիալական) խնամք
HCR.1.1	Երկարաժամկետ սոցիալական բնախրային խնամք
HCR.1.2	Երկարաժամկետ սոցիալական խնամքի դրամական օգուտները
HCR.2	Առողջության խթանման բազմաճյուղային մոտեցումը
HCR.2.1	Մենդի և խմելու ջրի միջոցառումներ
HCR.2.2	Բնապահպանական միջոցառումներ (բացի սննդի և խմելու ջրի հետ կապված միջոցառումներից)
HCR.2.3	Առողջության այլ բազմաճյուղային խթանում

ICHA-ՀԸ առողջապահության գործառույթների դասակարգման բացատրություններ

HC.1 Բժշկական օգնություն

Բժշկական օգնությունը ներառում է առողջապահական այցեր, որի ընթացքում հիմնական նպատակն է թերթևացնել հիվանդության ախտանիշները կամ վնասվածքը, նվազեցնել հիվանդության կամ վնասվածքի սրությունը, կանխել հիվանդության և/ կամ վնասվածքի բարդացումը և վատթարացումը, որը կարող է սպառնալ կյանքին կամ կյանքի բնականոն ընթացքին: Ներառում է վնասվածքների բուժման կամ հիվանդության բժշկական օգնության բոլոր բաղադրիչները, վիրահատության իրականացում, ախտորոշիչ և բուժիչ ընթացակարգեր և մանկաբարձական ծառայություններ:

Բժշկական օգնությունն ըստ մատակարարման ձևի

Դասակարգման երկրորդ մակարդակը վերաբերում է բժշկական օգնության տրամադրման ձևին: Առանձնացվում են գործառույթների հետևյալ երկրորդ մակարդակները.

- HC.1.1 Ստացիոնար բուժօգնություն
- HC.1.2 Ցերեկային ստացիոնար բուժօգնություն
- HC.1.3 Ամբուլատոր բուժօգնություն
- HC.1.4 Տնային պայմաններում իրականացվող բուժօգնություն:

HC.2 Վերականգնողական բուժօգնություն

Վերականգնումը ինտեգրատիվ ռազմավարությունն է, որի նպատակն է բարելավել այն մարդկանց առողջական վիճակը, ովքեր հաշմանդամ են կամ կարող են դառնալ հաշմանդամ, օգնել նրանց հասնել օպտիմալ գործունեության, արժանապատիվ կյանքի որակի և հասարակության մեջ ընդգրկվածության:

Վերականգնման շրջանակը լայն է և ներառում է հոգեբանական, օժանդակ տեխնոլոգիական, նյարդաբանական, օրթոպեդիկ, մանկական վերականգնման և այլ ուղղություններ:

● Ներառում է այն ծառայությունների սպառումը, որոնք նախատեսված են հասնելու, վերականգնելու և/կամ պահպանելու օպտիմալ ֆիզիկական, զգայական, ինտելեկտուալ, հոգեբանական և սոցիալական ֆունկցիոնալ մակարդակները, որոնք հիվանդությունների, խանգարումների կամ վնասվածքների հետևանք են:

● Չի ներառում առաջնային սոցիալական, հանգստի կամ աշխատանքային նպատակ հետապնդող վերականգնողական ծառայությունները:

HC.3 Երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամք

Երկարաժամկետ (առողջապահական) խնամքը բաղկացած է մի շարք բժշկական և անհատական խնամքի ծառայություններից, որոնք սպառվում են հետևյալ հիմնական նպատակով՝ օգնել նվազեցնել երկարաժամկետ խնամքի կարիք ունեցող հիվանդների ցավն ու տառապանքը և կանխել նրանց առողջական վիճակի վատթարացումը:

HC.4 Բուժօգնության օժանդակ ծառայություններ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)

Բուժօգնության օժանդակ ծառայությունները հաճախ ծառայությունների փաթեթի անբաժանելի մասն են, որոնց նպատակը ախտորոշման և մոնիտորինգի հետ է կապված:

HC.5 Բժշկական ապրանքներ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)

Դեղամիջոցները և այլ բժշկական ապրանքները հաճախ կանխարգելիչ, բուժիչ, վերականգնողական և երկարաժամկետ խնամքի նպատակներ հետապնդող ծառայությունների փաթեթի բաղադրիչ են:

HC.6 Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայություններ

Կանխարգելման նպատակն է խուսափել կամ նվազեցնել վնասվածքների և հիվանդությունների թիվը կամ սրությունը և դրանց բարդությունները: Կանխարգելումը հիմնված է առողջության խթանման ռազմավարության վրա, որը ներառում է մի գործընթաց, որը թույլ է տալիս մարդկանց բարելավել իրենց առողջությունը վերահսկողության միջոցով:

- Առաջնային կանխարգելումը ներառում է կոնկրետ առողջությանն ուղղված միջոցառումներ, որոնք կանխում են հիվանդությունները և ռիսկային գործոնները, որպեսզի նվազեցնեն հիվանդության նոր դեպքերի առաջացումը, հիվանդությունների սրման հնարավորությունը և այլն:

- Երկրորդային կանխարգելումը ներառում է հիվանդության վաղ հայտնաբերմանն ուղղված հատուկ միջամտություններ և, այնուհետև, թերապիա, քանի դեռ հնարավոր է, օրինակ, սքրինինգի միջոցով: Օրինակներ են տուբերկուլոզի, շաքարային դիաբետի և կրծքագեղձի քաղցկեղի հիվանդության սքրինինգային ծրագրերը:

- Երրորդային կանխարգելումը նպատակ ունի նվազեցնել արդեն գոյություն ունեցող հիվանդության կամ վնասվածքի բացասական ազդեցությունը՝ փորձելով խուսափել վատթարացումից և բարդություններից:

ԱՀՀ-2011-ում Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայությունները (HC.6) սահմանափակվում են առաջնային և երկրորդային կանխարգելմամբ:

HC.7 Առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման կառավարում

Այս ծառայությունները կենտրոնանում են առողջապահական համակարգի, այլ ոչ թե ուղղակիորեն առողջապահության վրա, և համարվում են կոլեկտիվ, քանի որ դրանք չեն ուղղվում կոնկրետ անհատներին, այլ բաշխվում են առողջապահական համակարգի բոլոր օգտագործողներին: Նրանք առաջնորդում և աջակցում են առողջապահական համակարգի գործունեությանը: Այս ծառայությունները պահպանում և բարձրացնում են առողջապահական համակարգի արդյունավետությունը և կարող են մեծացնել դրա կապիտալը:

HC.9 Առողջապահական այլ ծառայություններ (այլ դասերում չդասակարգված)

Այս տարրը ներառում է բոլոր այն առողջապահական ծառայությունները, որոնք ներառված չեն HC.1-ից HC.7-ում:

Արտահաշվեկշռային տարրեր

HC.RI. Հաշվետու կետեր

HC.RI.1 Ընդհանուր դեղագործական ծախսեր

Դեղորայքը բոլոր առողջապահական նպատակների համար առավել հաճախ օգտագործվող տեխնոլոգիական արտադրանքներից մեկն է: Դեղորայքի համար կատարվող ընդհանուր ծախսերը կազմում են ընթացիկ առողջապահական ծախսերի շուրջ մեկ երրորդը:

HC.RI.2 Ավանդական, լրացուցիչ և այլընտրանքային բուժօգնություն (ԱԼԸԲ)

Լայն իմաստով առողջապահությունը կարելի է տարաբաժանել ժամանակակիցի (հիմնական, ուղղափառ, արևմտյան կամ ալոպաթիկ) և ավանդականի (տեղական, լրացուցիչ, այլընտրանքային կամ ինտեգրատիվ)՝ տարբեր երկրներում տարբեր ստորաբաժանումներով: Ավանդական, լրացուցիչ և այլընտրանքային բուժօգնության ամենատարածված տեսակներն են.

- Այլընտրանքային առողջապահության համակարգեր, որոնցից առավել տարածված են ասեղնաբուժությունը, հոմեոպաթիան, մանուալ թերապիան, օստոպաթիան:
- Լրացուցիչ բուժումը, ինչպիսիք են Ալեքսանդրի թերապիան, արոմաթերապիան, Բախի թերապիան և այլ ծաղկաբուժումներ, մարմնի թերապիան, բուսաբուժությունը, սննդային թերապիան, յոգան և սպա թերապիան:
- Այլընտրանքային բուժումը, ինչպիսիք են բյուրեղյա թերապիան և այլն:

HC.RI.3 Կանխարգելում և հանրային առողջապահական ծառայություններ (համաձայն ԱՀՀ 1.0-ի)

ԱՀՀ 1.0-ում HC.6 Կանխարգելում և հանրային առողջապահական ծառայությունների բովանդակությունը կազմված է կամ ըստ ծրագրի տեսակի, կամ ըստ շահառուների խմբի, կամ ըստ սպառման տեսակի:

ԱՀՀ-2011-ում դասակարգումը ներառում է հետևյալ փոփոխությունները. ա) ըստ ծառայության տեսակի կազմակերպում, բ) ուշադրությունը կենտրոնանում է կանխարգելման վրա, որը թույլ է տալիս հստակ որոշել սահմանները, գ) անհատական կանխարգելիչ խնամքը բացառված է և պետք է ներկայացվի HC.1-ում, դ) որոշ կանխարգելիչ բժշկական բաղադրիչների ինտեգրում, որոնք նախկինում դասակարգվում էին HC.R.3 և HC.R.4-ում, ե) արյան բանկերը հանդես են գալիս որպես օժանդակ ծառայություն, լրացնում են կանխարգելիչ, բուժիչ կամ վերականգնողական խնամքին:

HCR Առողջապահության հետ կապված դասեր

HCR.1 Երկարաժամկետ (սոցիալական) խնամք

Այս տարրը ներառում է սոցիալական խնամքը՝ ծախսերի ցածր մակարդակով ծառայություններ՝ օգնելու համար առօրյա կենսագործունեությանը: Քանի որ առողջապահական երկարաժամկետ խնամքի բաղադրիչները պարունակվում են HC.3-ում, լրացնող սոցիալական բաղադրիչները ներառված են որպես առողջապահության հետ կապված կատեգորիաներ, որն իր հերթին բաժանվում է բնափրային և դրամական բաղադրիչների: Առողջապահական և սոցիալական խնամքի բաղադրիչները՝ HC.3 և HC.R.1, կարելի է ամփոփել՝ երկարաժամկետ խնամքի ընդհանուր արժեքը ստանալու համար:

HCR.2 Առողջության խթանման բազմաճյուղային մոտեցումը

Առողջապահությունը որոշիչ գործոնների լայն շրջանակի փոխգործակցության արդյունք է: Այն ներառում է՝ HCR.2.1 Սննդի և խմելու ջրի միջոցառումները, HCR.2.2 Բնապահպանական միջոցառումները (բացի սննդի և խմելու ջրի հետ կապված միջոցառումներից), HCR.2.3 Առողջության այլ բազմաճյուղային խթանումը:

5.6. Առողջապահական ծառայությունների մատակարարների դասակարգումը (ICHA-HP)

Առողջապահական ծառայությունների մատակարարների դասակարգման հիմնական նպատակն է ապահովել համակողմանի և ամբողջական ընդգրկվածություն, ինչը նշանակում է ընդգրկել բոլոր ներգրավված կազմակերպություններին և մասնակիցներին: Բոլոր մատակարարները պետք է դասակարգվեն ըստ իրենց հիմնական հատկանիշների, որը երաշխավորում է կապը առողջապահական գործառույթների (HC) և առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների (HF) հետ:

Քանի որ ներքին տնտեսության շատ կազմակերպություններ կարող են տրամադրել որոշակի առողջապահական ծառայություններ, առողջապահական ծառայությունների մատակարարների դասակարգումը պետք է ընդգրկի բոլորին՝ անկախ այն բանից, թե առողջապահությունը հանդիսանում է նրանց առաջնային, թե երկրորդային գործունեությունը:

Առաջնային մատակարարները նրանք են, որոնց հիմնական գործունեությունն առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների մատակարարումն է: Առաջնային մատակարարների օրինակ են ընդհանուր և մասնագիտացված բժիշկների կաբինետները, շտապօգնության ծառայությունների ստորաբաժանումները, հոգեբուժական հիվանդանոցները, առողջապահական կենտրոնները, լաբորատորիաները, բուժքույրական խնամքի հաստատությունները, դեղատները և այլն: ICHA-HP դասակարգման շրջանակներում, առաջնային առողջապահության մատակարարները խմբավորված են վեց կատեգորիաներում (HP.1-HP.6):

Երկրորդային մատակարարները նրանք են, ովքեր մատուցում են առողջապահական ծառայություններ ի լրումն իրենց հիմնական գործունեությանը, որը կարող է մասամբ կապված լինել կամ ամենևին կապված չլինել առողջապահության հետ: Երկրորդային մատակարարների օրինակներ են ըստ բնակության վայրի խնամքի հաստատությունները, որոնց հիմնական գործունեությունը կարող է լինել (այլ սոցիալական ծառայությունների հետ միասին) բժշկական խնամքի տրամադրումը, սուպերմարկետները, որոնք վաճառում են առանց դեղատոմսի բաց թողնվող դեղեր, և առողջապահական հաստատությունները/մասնագետները, որոնք մատուցում են առողջապահական ծառայություններ բնակչության սահմանափակ խմբերին, ինչպես օրինակ, աշխատակիցների համար տնային պայմաններում իրականացվող մասնագիտական բժշկական խնամքը, կամ բանտերում մատուցվող առողջապահական ծառայությունները (HP.8.2):

Որպեսզի ամբողջացնենք պատկերը, ցանկացած ոլորտ, որն իրականացնում է առողջապահության հետ կապված գործունեություն, բայց ներգրավված չէ ուղղակիորեն հիվանդներին առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների մատակարարման մեջ (որպես կամ առաջնային, կամ երկրորդային գործունեություն), կարող է գրանցվել HP.8.9 Այլ ոլորտներ (այլ դասերում չդասակարգված) կատեգորիայում: Բժշկական սարքավորումների մատակարարման մեջ, առողջապահական R&D-ում կամ առողջապահության մասնագետների կրթության և վերապատրաստման մեջ ներգրավված ոլորտները կարող են գրանցվել HP.8.9 Այլ ոլորտներ (այլ դասերում չդասակարգված) կատեգորիայում:

Ընդհանուր առմամբ, ազգային առողջապահական ծառայությունների մատակարարներին խմբավորելու համար (առաջնային և երկրորդային) անհրաժեշտ է տարբերակել առողջապահական և ոչ առողջապահական գործունեությունը, որը նրանք իրականացրել են: Ինչ վերաբերում է առողջապահական գործունեությանը, այստեղ գործում են հետևյալ գործառնական կանոնները.

- Առողջապահական արդյունքներ ունեցող կազմակերպությունը, որի համար ավելացված արժեքի ավելի քան 50%-ը ստացվում է առողջապահական գործունեության արդյունքում, պետք է դասակարգվի և ներառվի HP.1-HP.6 կատեգորիաներից որևէ մեկում:

- Նրանք, ում ավելացված արժեքը 50%-ից պակաս է ստացվում առողջապահական գործունեության արդյունքում, պետք է դասակարգվեն և ներառվեն HP.8.2 «Բոլոր այլ ոլորտները որպես առողջապահության երկրորդային մատակարարներ» կատեգորիայում:

Բոլոր այն դեպքերում, երբ ավելացված արժեքը հասանելի չէ, առաջարկվում է օգտագործել նրան փոխարինող մեկ այլ չափանիշ.

- Արդյունքի վրա հիմնված փոխարինողներ, ինչպիսիք են՝ արտադրության արժեքը կամ շրջանառությունը, որոնք վերագրելի են յուրաքանչյուր գործունեության հետ կապված ապրանքներին կամ ծառայություններին:

- Մուտքի վրա հիմնված փոխարինողներ, ինչպիսիք են՝ աշխատավարձը կամ աշխատատեղերը, որոնք վերագրելի են տարբեր գործունեություններին:

Աղյուսակ 5.6.1 ICHA-HP առողջապահական ծառայությունների մատակարարների դասակարգումը

HP.1	Հիվանդանոցներ
HP.1.1	Բազմապրոֆիլ հիվանդանոցներ
HP.1.2	Հոգեբուժական հիվանդանոցներ
HP.1.3	Մասնագիտացված հիվանդանոցներ (բացի հոգեբուժական հիվանդանոցներից)
HP.2	Ըստ բնակության վայրի երկարաժամկետ խնամքի հաստատություններ
HP.2.1	Երկարաժամկետ բուժքույրական խնամքի հաստատություններ
HP.2.2	Հոգեբուժական հիվանդանոցներ և նարկոլոգիական դիսպանսերներ
HP.2.9	Ըստ բնակության վայրի՝ երկարաժամկետ խնամք տրամադրող այլ հաստատություններ
HP.3	Ամբուլատոր բժշկական ծառայությունների մատակարարներ
HP.3.1	Բժիշկների կաբինետներ
HP.3.1.1	Բազմապրոֆիլ բժիշկների կաբինետներ
HP.3.1.2	Հոգեբույժների կաբինետներ
HP.3.1.3	Մասնագետների կաբինետներ (բացի հոգեբուժական կաբինետներից)
HP.3.2	Ատամնաբուժական կաբինետներ
HP.3.3	Առողջապահական այլ մասնագետների կաբինետներ
HP.3.4	Ամբուլատոր բուժման կենտրոններ
HP.3.4.1	Ընտանիքի պլանավորման կենտրոններ
HP.3.4.2	Ամբուլատոր հոգեբուժական հիվանդանոցներ և նարկոլոգիական դիսպանսերներ
HP.3.4.3	Առանձին ամբուլատոր վիրաբուժական օգնության կենտրոններ
HP.3.4.4	Դիալիզի կենտրոններ
HP.3.4.9	Բոլոր այլ ամբուլատոր կենտրոններ
HP.3.5	Տնային պայմաններում առողջապահական ծառայությունների մատակարարներ

HP.4	Օժանդակ ծառայությունների մատակարարներ
HP.4.1	Հիվանդի տեղափոխման և շտապ օգնության մատակարարներ
HP.4.2	Բժշկական և ախտորոշիչ լաբորատորիաներ
HP.4.9	Օժանդակ ծառայությունների այլ մատակարարներ
HP.5	Վերավաճառողներ և բժշկական ապրանքների այլ մատակարարներ
HP.5.1	Դեղատներ
HP.5.2	Վերավաճառողներ և երկարաժամկետ բժշկական ապրանքների և բժշկական սարքավորումների այլ մատակարարներ
HP.5.9	Դեղորայքի և բժշկական նշանակության ապրանքների բոլոր այլ վաճառողներ և մատակարարներ
HP.6	Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայությունների մատակարարներ
HP.7	Առողջապահական համակարգի կառավարման և ֆինանսավորման մատակարարներ
HP.7.1	Առողջապահության պետական կառավարման գործակալություններ
HP.7.2	Առողջության սոցիալական ապահովագրության գործակալություններ
HP.7.3	Առողջության ապահովագրության կառավարման մասնավոր գործակալություններ
HP.7.9	Այլ կառավարման գործակալություններ
HP.8	Մնացյալ տնտեսություն
HP.8.1	Տնային տնտեսությունները՝ որպես տնային պայմաններում իրականացվող բժշկական խնամքի մատակարարներ
HP.8.2	Բոլոր այլ ոլորտները՝ որպես առողջապահության երկրորդային մատակարարներ
HP.8.9	Այլ ոլորտներ (այլ դասերում չդասակարգված)
HP.9	Մնացյալ աշխարհ

5.7. Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների դասակարգումը (ICHA-HF)

Առողջապահության ֆինանսավորման հաշվապահական հաշիվների շրջանակի նպատակն է ներկայացնել երկրի հիմնական ֆինանսական գործարքների (հոսքերի) հստակ և թափանցիկ պատկերը և առողջապահության ֆինանսավորման համակարգի կառուցվածքը:

ԱՀՀ-2011-ում ֆինանսավորման համակարգի կառուցվածքը և հիմնական գործարքները նկարագրող հիմնական հասկացություններն են.

- Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմները որպես երկրի առողջապահության ֆինանսավորման համակարգի ֆունկցիոնալ կառուցվածքի հիմք:

- Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների տեսակները, որոնք օգնում են բացահայտել, դասակարգել և չափել յուրաքանչյուր ֆինանսավորման մեխանիզմի եկամուտների աղբյուրները:

- Առողջապահության ֆինանսավորման համակարգի ինստիտուցիոնալ միավորները, որոնք կարող են հանդես գալ որպես ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների մատակարարներ (օրինակ, տնային տնտեսություններն ու ընկերությունները), և/ կամ որպես ֆինանսական գործակալներ, որոնք կառավարում են մեկ կամ մի քանի ֆինանսավորման մեխանիզմներ: Ֆինանսական գործակալներն ինստիտուցիոնալ միավորներ են, որոնք գործնականում կառավարում են առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմները: Նրանք իրականացնում են եկամուտների հավաքագրում և/կամ ձեռք են բերում ծառայություններ: Օրինակ, տեղական ինքնակառավարման մարմինները, մասնավոր ապահովագրական ընկերությունները, շահույթ չհետապնդող կազմակերպությունները և այլն:

Առողջապահական հաշիվների աղյուսակները կարող են տրամադրել տեղեկատվություն այն մասին, թե ինչպես են բաշխվել առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների ֆոնդերը, ինչ ծառայություններ են սպառվել ֆիզիկական անձանց կամ համայնքների կողմից, ինչպիսի աճ է գրանցվել առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտներում և այլն:

Առողջապահության ֆինանսավորման տարբեր մեխանիզմները տարբերակելու համար հիմնական չափանիշներն են.

- Պարտադիր կամ կամավոր մասնակցությամբ ռեզիդենտ կամ ոչ ռեզիդենտ մեխանիզմները,
- Իրավասությունը,
- Պարտադիր կամ կամավոր վճարումները,
- Կանխավճարային կամ ծառայության օգտագործման պահին կատարված վճարումները,
- Մեկ ֆոնդում միավորված են տարբեր մարդիկ, թե ֆոնդն անհատական է կամ նախատեսված է ընտանիքի համար,
- Ապահովագրության ձեռքբերումն անհրաժեշտ է, թե ոչ:
Քաղաքականության տեսակետից հիմնական տարբերակիչ հատկանիշներն են.
- Արդյոք մասնակցությունը օրենքով (կամ կառավարության կարգավորումով) պարտադիր թե կամավոր է,
- Արդյոք իրավասությունը հիմնված է վճարման, թե այլ չափանիշի վրա, օրինակ, ռեզիդենտության, եկամտի չափի և այլն:

ICHA-HF Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների դասակարգման բացատրություններ

Աղյուսակ 5.7.1 ICHA-HF առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների դասակարգումը

HF.1	Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ և առողջապահության ֆինանսավորման պարտադիր վճարների մեխանիզմներ
HF.1.1	Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ
HF.1.1.1	Պետական կառավարման կենտրոնական մարմինների մեխանիզմներ
HF.1.1.2	Պետական/ մարզային/տեղական ինքնակառավարման մարմինների մեխանիզմներ
HF.1.2	Առողջության ապահովագրության պարտադիր վճարների մեխանիզմներ
HF.1.2.1	Առողջության սոցիալական ապահովագրության մեխանիզմներ
HF.1.2.2	Պարտադիր մասնավոր ապահովագրության մեխանիզմներ
HF.1.3	Պարտադիր բժշկական խնայողական հաշիվներ
HF.2	Առողջապահության կամավոր վճարումների մեխանիզմներ
HF.2.1	Առողջության կամավոր ապահովագրության մեխանիզմներ
HF.2.1.1	Առողջության առաջնային պահպանման ապահովագրության մեխանիզմներ
HF.2.1.1.1	Գործատուի կողմից տրամադրվող ապահովագրություն (բացի ձեռնարկությունների մեխանիզմներից)
HF.2.1.1.2	Կառավարության կողմից տրամադրվող կամավոր ապահովագրություն
HF.2.1.1.3	Այլ առաջնային օղակի մեխանիզմներ
HF.2.1.2	Լրացուցիչ ապահովագրության մեխանիզմներ
HF.2.1.2.1	Համայնքի կողմից տրամադրվող ապահովագրություն
HF.2.1.2.2	Այլ լրացուցիչ ապահովագրություն
HF.2.2	Տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ
HF.2.2.1	Տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ (բացի՝ HF.2.2.2-ից)
HF.2.2.2	Ռեզիդենտ օտարերկրյա կառավարության զարգացման գործակալությունների մեխանիզմներ
HF.2.3	Ձեռնարկությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներ
HF.2.3.1	Ձեռնարկությունների (բացի առողջապահական ծառայությունների մատակարարներից) ֆինանսավորման մեխանիզմներ
HF.2.3.2	Առողջապահական ծառայությունների մատակարարների ֆինանսավորման մեխանիզմներ
HF.3	Տնային տնտեսությունների ուղղակի վճարումներ (OOP)
HF.3.1	Ուղղակի վճարումներ (OOP), բացի համավճարից
HF.3.2	Երրորդ կողմի վճարողների հետ համավճար
HF.3.2.1	Կառավարության հետ համավճարի մեխանիզմներ և առողջության ապահովագրության պարտադիր վճարների մեխանիզմներ
HF.3.2.2	Կամավոր ապահովագրության հետ համավճարի մեխանիզմներ

HF.4	Մնացյալ աշխարհի ֆինանսավորման մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)
HF.4.1	Պարտադիր մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)
HF.4.1.1	Առողջության պարտադիր ապահովագրության մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)
HF.4.1.2	Այլ պարտադիր մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)
HF.4.2	Կամավոր մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)
HF.4.2.1	Առողջության կամավոր ապահովագրության մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)
HF.4.2.2	Այլ մեխանիզմներ (ոչ ռեզիդենտ)
HF.4.2.2.1	Մարդասիրական/միջազգային ՀԿ-ների մեխանիզմներ
HF.4.2.2.2	Զարգացման արտասահմանյան գործակալությունների մեխանիզմներ
HF.4.2.2.3	Նեղ խմբերի մեխանիզմներ (օրինակ, միջազգային կազմակերպությունների կամ դեսպանատների)
Արտահաշվեկշռային տարրեր	
Ֆինանսավորման մեխանիզմների կառավարման ֆինանսական գործակալներ	
HF.RI.1.1	Կառավարություն
HF.RI.1.2	Ընկերություններ
F.RI.1.3	Տնային տնտեսություններ
HF.RI.1.4	Տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպություններ
HF.RI.1.5	Մնացյալ աշխարհ
Ֆինանսավորման մեխանիզմներ՝ համավճարի հետ միասին	
HF.RI.2	Կառավարման մեխանիզմներ և առողջության ապահովագրության պարտադիր վճարների մեխանիզմներ՝ համավճարի հետ միասին (HF.1 + HF.3.2.1)
HF.RI.3	Առողջության կամավոր ապահովագրության մեխանիզմներ՝ համավճարի հետ միասին (HF.2+HF.3.2.2)

HF.1 Պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմներ և առողջապահության ֆինանսավորման պարտադիր վճարների մեխանիզմներ

Այս կատեգորիան ներառում է բոլոր այն մեխանիզմները, որոնք ուղղված են ապահովելու հիմնական առողջապահական օգնության հասանելիությունն ամբողջ հասարակությանը, նրա մեծ մասին կամ առնվազն նրա որևէ խոցելի խմբին: Ներառված են պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմները, առողջության սոցիալական ապահովագրությունը, պարտադիր մասնավոր ապահովագրությունը և պարտադիր բժշկական խնայողական հաշիվները:

HF.2 Առողջապահության կամավոր վճարումների մեխանիզմներ (բացի տնային տնտեսությունների գրպանից դուրս վճարումներից)

Այս կատեգորիան ներառում է առողջապահության ֆինանսավորման բոլոր ներքին կանխավճարային մեխանիզմները, որոնց համաձայն առողջապահական ծառայությունների հասանելիությունը մասնավոր դերակատարների հայեցողության տակ է (թեև այդ «հայեցողության» վրա կարող են և հաճախ ազդում են պետական օրենքները և կանոնակարգերը): Ներառված են՝ առողջության կամավոր ապահովագրությունը, ոչ առևտրային կազմակերպությունների ֆինանսավորման մեխանիզմները և ձեռնարկությունների ֆինանսավորման մեխանիզմները:

HF.4 Մնացյալ աշխարհի ֆինանսավորման մեխանիզմներ

Այս կատեգորիան ներառում է առողջապահության ֆինանսավորման բոլոր ոչ ռեզիդենտ ինստիտուցիոնալ միավորները, որոնք ռեզիդենտների անունից հավաքագրում և ձեռք են բերում առողջապահական ապրանքներ և ծառայություններ՝ առանց ռեզիդենտ մեխանիզմի միջնորդության:

Մնացյալ աշխարհի ֆինանսավորման մեխանիզմները որոշվում են համաձայն հետևյալ բնութագրերի.

- մասնակցության ձևը՝ 1) պարտադիր, օրինակ, հիմնված աշխատանքի պայմանների վրա, կամ 2) կամավոր,
- իրավասության հիմքերը 1) ապահովագրական ընկերության և անհատի միջև պայմանագիր կամ 2) մասնավոր միավորի հայեցողությամբ (բարեգործական հիմնադրամ, գործատու, օտարերկրյա միավոր),

- դրամական միջոցների հավաքագրման հիմնական եղանակը՝ դրամական միջոցները հավաքվում են արտասահմանում,
- ծածկույթը՝ օտարերկրյա միավորները, որպես կանոն, ազատ են օգուտների հարցում:

Մնացյալ աշխարհը կարող է աջակցել առողջապահության ֆինանսավորմանը միջազգային օգնության և այլ դրամական հոսքերի տեսքով՝ ուղղելով դրանք պետական կամ ռեզիդենտ ոչ առևտրային կազմակերպությունների միջոցով:

Արտահաշվեկշռային տարրեր

ԱՀՀ 1.0-ի հետ շարունակականությունն ապահովելու և ֆինանսավորման համակարգում ֆինանսական գործակալների կարևորությունն արտացոլելու համար HF.RI.1 կատեգորիան ընդգրկում է ֆինանսավորման մեխանիզմները կառավարող ֆինանսական գործակալներին: Ֆինանսական գործակալները խմբավորված են Ազգային հաշիվների համակարգի ինստիտուցիոնալ հատվածներում՝ HF.RI.1.1 կառավարություն, HF.RI.1.2 ընկերություններ, HF.RI.1.3 տնային տնտեսություններ, HF.RI.1.4 տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպություններ և HF.RI.1.5 մնացյալ աշխարհ:

Ֆինանսավորման մեխանիզմների և ֆինանսական գործակալների միջև կապը

Ֆինանսական գործակալներն ինստիտուցիոնալ միավորներ են, որոնք կառավարում են մեկ կամ ավելի ֆինանսավորման մեխանիզմներ, հավաքագրում են եկամուտներ և/կամ գնում են ծառայություններ՝ համաձայն առողջապահության ֆինանսավորման տվյալ մեխանիզմի/մեխանիզմների կանոնների: Այն ներառում է տնային տնտեսությունները որպես գրպանից դուրս վճարումների ֆինանսական գործակալներ:

5.8. Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների դասակարգումը (ICHA-FS)

Քաղաքականության վերլուծության համար առանցքային նշանակություն ունի հետևյալ տեղեկատվությունը.

- որքան եկամուտ է հավաքագրվել,
- ինչ ճանապարհով է այն հավաքագրվել,
- տնտեսության որ ինստիտուցիոնալ միավորներից են եկամուտները հավաքագրվել յուրաքանչյուր ֆինանսավորման մեխանիզմի համար,
- որ ֆինանսավորման մեխանիզմ են ուղղվել այդ եկամուտները:

Եկամուտների դասակարգումը հնարավոր է դարձնում պետական և մասնավոր ֆինանսների ճշգրիտ մեկնաբանումը: Առողջապահական համակարգի ինստիտուցիոնալ միավորների՝ պետականի և մասնավորի տարանջատման և առողջապահության ֆինանսավորման համար օգտագործվող միջոցների՝ պետականի և մասնավորի տարանջատման միջև գոյություն չունի մեկը-մեկին (one-to-one) համապատասխանություն: Տնային տնտեսությունների կողմից վճարված առողջության սոցիալական ապահովագրության վճարները համարվում են պետական ֆինանսների, իսկ տնային տնտեսությունների կողմից վճարված կամավոր բժշկական ապահովագրության վճարները՝ մասնավոր ֆինանսների տարր:

Տնտեսության յուրաքանչյուր ինստիտուցիոնալ միավորի ընդհանուր մասնակցության չափը նույնպես առանցքային տեղեկատվություն է, քանի որ այն ցույց է տալիս յուրաքանչյուր միավորի համապատասխան ֆինանսական բեռը: Այդ իսկ պատճառով առաջարկվում է ներառել ինստիտուցիոնալ հատվածները (օգտագործելով Ազգային հաշիվների համակարգի կատեգորիաները)՝ որպես FS դասակարգման արտահաշվեկշռային տարրեր:

Առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների սահմանումը

Եկամուտը որոշակի ներդրումային մեխանիզմների միջոցով առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների ֆոնդերի աճն է: Դասակարգման կատեգորիաները գործարքի որոշակի տեսակ են, որի միջոցով ֆինանսավորման մեխանիզմները ձեռք են բերում իրենց եկամուտները:

Այս դասակարգման նպատակն է խմբավորել առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտները ըստ փոխադարձաբար բացառելի դասերի: Եկամուտ կատեգորիան

ունի ենթակատեգորիաներ, որոնք որոշվում են ըստ այն բանի, թե ով (կամ որ հնաստիտուցիոնալ միավորն) է ապահովում տվյալ եկամուտը (օրինակ, կամավոր կանխավճարներ կատեգորիան ունի ենթակատեգորիաներ՝ տնային տնտեսությունների կամավոր կանխավճարներ, գործատուների կամավոր կանխավճարներ և այլն): Եկամուտները կարող են հանդես գալ նաև բնահրային փոխանցումների տեսքով (օրինակ, պետական ֆինանսավորման մեխանիզմներին բնահրային տեսքով արտաքին օժանդակություն):

ICHA-FS առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների դասակարգման բացատրություններ

Աղյուսակ 5.8.1 ICHA-FS առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտների դասակարգումը

FS.1	Կառավարության ներքին եկամուտներից փոխանցումներ (առողջապահական նպատակներով հատկացված)
FS.1.1	Ներքին փոխանցումներ և դրամաշնորհներ
FS.1.2	Կառավարության փոխանցումներ հատուկ խմբերի անունից
FS.1.3	Սուբսիդիաներ
FS.1.4	Կառավարության ներքին եկամուտներից այլ փոխանցումներ
FS.2	Օտարերկրյա ծագման կառավարության կողմից բաշխված փոխանցումներ
FS.3	Սոցիալական ապահովության վճարներ
FS.3.1	Աշխատակիցների կողմից վճարվող սոցիալական ապահովության վճարներ
FS.3.2	Գործատուների կողմից վճարվող սոցիալական ապահովության վճարներ
FS.3.3	Ինքնագրավածների կողմից վճարվող սոցիալական ապահովության վճարներ
FS.3.4	Այլ սոցիալական ապահովության վճարներ
FS.4	Պարտադիր կանխավճարներ (բացի FS.3-ից)
FS.4.1	Ֆիզիկական անձանց/տնային տնտեսությունների կողմից վճարվող պարտադիր կանխավճարներ
FS.4.2	Գործատուների կողմից վճարվող պարտադիր կանխավճարներ
FS.4.3	Այլ պարտադիր կանխավճարային եկամուտներ
FS.5	Կամավոր կանխավճարներ
FS.5.1	Ֆիզիկական անձանց/ տնային տնտեսությունների կողմից վճարվող կամավոր կանխավճարներ
FS.5.2	Գործատուների կողմից վճարվող կամավոր կանխավճարներ
FS.5.3	Այլ կամավոր կանխավճարային եկամուտներ
FS.6	Այլ ներքին եկամուտներ (այլ դասերում չդասակարգված)
FS.6.1	Այլ եկամուտներ տնային տնտեսություններից (այլ դասերում չդասակարգված)
FS.6.2	Այլ եկամուտներ ընկերություններից (այլ դասերում չդասակարգված)
FS.6.3	Այլ եկամուտներ տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպություններից (այլ դասերում չդասակարգված)
FS.7	Ուղղակի օտարերկրյա փոխանցումներ
FS.7.1	Ուղղակի օտարերկրյա ֆինանսական փոխանցումներ
FS.7.1.1	Ուղղակի երկկողմանի ֆինանսական փոխանցումներ
FS.7.1.2	Ուղղակի բազմակողմանի ֆինանսական փոխանցումներ
FS.7.1.3	Այլ ուղղակի օտարերկրյա ֆինանսական փոխանցումներ
FS.7.2	Ուղղակի բնահրային օտարերկրյա օգնություն
FS.7.2.1	Ուղղակի ապրանքային օտարերկրյա օգնություն
FS.7.2.1.1	Ուղղակի երկկողմանի ապրանքային օգնություն
FS.7.2.1.2	Ուղղակի բազմակողմանի ապրանքային օգնություն
FS.7.2.1.3	Այլ ուղղակի ապրանքային օտարերկրյա օգնություն
FS.7.2.2	Ուղղակի բնահրային օտարերկրյա օգնություն ծառայությունների տեսքով (ներառյալ տեխնիկական աջակցությունը)
FS.7.3	Այլ ուղղակի օտարերկրյա փոխանցումներ (այլ դասերում չդասակարգված)

Արտահաշվեկշռային տարրեր	
	Հաշվետու տարրեր
FS.RI.1	Ֆինանսավորման մեխանիզմներին եկամուտներ ապահովող ինստիտուցիոնալ միավորներ
FS.RI.1.1	Կառավարություն
FS.RI.1.2	Ընկերություններ
FS.RI.1.3	Տնային տնտեսություններ
FS.RI.1.4	Տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպություններ
FS.RI.1.5	Մնացյալ աշխարհ
FS.RI.2	Ընդամենը օտարերկրյա եկամուտներ (FS.2 +FS.7)
Ֆինանսավորման աղբյուրներին վերաբերող տարրեր	
FSR.1	Վարկեր
FSR.1.1	Կառավարության կողմից վերցված վարկեր
FSR.1.2	Մասնավոր կազմակերպությունների կողմից վերցված վարկեր
FSR.2	Բնաիրային օգնություն դոնորի սահմանած գնով

FS.1 Կառավարության ներքին եկամուտներից փոխանցումներ

Այս կատեգորիան վերաբերում է առողջապահական նպատակներով կառավարության ներքին եկամուտներից հատկացված միջոցներին:

FS.1.1 Ներքին փոխանցումներ և դրամաշնորհներ

Այս կատեգորիան վերաբերում է պետական կառավարման կենտրոնական մարմինների ներքին փոխանցումներին, ապակենտրոնացված հարկային համակարգ ունեցող երկրներում (որտեղ մարզային/ տեղական ինքնակառավարման մարմինները նույնպես հավաքագրում են հարկեր)՝ մարզային/տեղական ինքնակառավարման մարմինների ներքին փոխանցումներին, ինչպես նաև պետական կառավարման կենտրոնական մարմինների կողմից տեղական ինքնակառավարման մարմիններին տրամադրվող դրամաշնորհներին: Ներքին փոխանցումներն առողջապահության ֆինանսավորման պետական կառավարման մարմինների մեխանիզմների (HF.1.1) հիմնական բաղադրիչներն են:

FS.1.2 Կառավարության փոխանցումներ հատուկ խմբերի անունից

Այս կետը վերաբերում է հիմնականում առողջության սոցիալական ապահովագրության վճարներին: Մի շարք երկրներում կառավարությունը վճարում է բնակչության որոշակի խմբերի անունից (օրինակ, երեխաների, տարեցների, գործազուրկների որոշակի խմբերի և այլն)՝ նրանց համար երաշխավորելով ապահովագրական ծածկույթ:

FS.1.3 Սուբսիդիաներ

Այս կետը վերաբերում է պետական ներքին եկամուտներից ֆինանսավորման մեխանիզմներին հատկացվող այն միջոցներին, որոնք գործարկվում են ինստիտուցիոնալ միավորների կողմից՝ բացառությամբ պետական մարմինների կամ տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպությունների:

FS.1.4 Կառավարության ներքին եկամուտներից այլ փոխանցումներ

Այս կետը ներառում է պետական փոխանցումները տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպությունների ֆինանսավորման մեխանիզմներին: Այս փոխանցումները սովորաբար նախատեսված են՝ ծածկելու տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպությունների ծախսերը կամ տրամադրելու միջոցներ, որոնցից տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպությունները կարող են կատարել ընթացիկ փոխանցումները տնային տնտեսություններին (օրինակ, հիվանդ երեխաներին այլ երկրներում բուժելու համար): Այս կատեգորիան ներառում է նաև բնաիրային փոխանցումներ:

FS.2 Օտարերկրյա ծագման կառավարության կողմից բաշխված փոխանցումներ

Օտարերկրյա ծագման փոխանցումները (երկկողմ, բազմակողմ կամ այլ տեսակի օտարերկրյա ֆինանսավորում), որոնք բաշխվում են պետական կենտրոնական մարմինների միջոցով, գրառվում են այստեղ: Կառավարության միջոցով օտարերկրյա միավորներից եկամուտներ ներգրավող գործարքները կարող են ստանալ հետևյալ հիմնական ձևերը.

- Առողջապահության նպատակային օտարերկրյա ֆինանսական եկամուտներ: Այս եկամուտները սովորաբար հանդես են գալիս որպես կառավարությանը միջազգային գործակալությունների կամ օտարերկրյա կառավարությունների կողմից տրված դրամաշնորհներ:

- Ոչ նպատակային օտարերկրյա եկամուտներ: Այս եկամուտները դրամաշնորհներն ու կամավոր փոխանցումներն են (բացի դրամաշնորհներից), որոնք ստացել է կառավարությունը՝ առանց օտարերկրյա գործակալության կողմից դրանց օգտագործման վերաբերյալ մանրամասների հստակեցման:

FS.3 Սոցիալական ապահովության վճարներ

Առողջապահության սոցիալական ապահովության վճարները մուտքեր են, որոնք վճարվել են կամ գործատուների կողմից՝ նրանց աշխատակիցների անունից, կամ աշխատակիցներից, ինքնազբաղ կամ գործազուրկ անձանցից՝ իրենց անունից:

FS.4 Պարտադիր կանխավճարներ (բացի FS.3-ից)

Այս կատեգորիան ներառում է պարտադիր մասնավոր ապահովագրական հավելավճարներն ու պարտադիր բժշկական խնայողական հաշիվներին (MSA) վճարումները: Պարտադիր մասնավոր ապահովագրական հավելավճարներն այն վճարներն են, որոնք ստացվել են ապահովագրվողի կողմից կամ այլ ինստիտուցիոնալ միավորի կողմից՝ ապահովագրվողի անունից, որոնք լիազորված են կառավարության կողմից և երաշխավորում են իրավունքը՝ օգտվել առողջության պարտադիր ապահովագրության մեխանիզմներից:

FS.5 Կամավոր կանխավճարներ

Այս կատեգորիան ներառում է կամավոր մասնավոր ապահովագրական հավելավճարները: Կամավոր մասնավոր ապահովագրական հավելավճարները վճարումներ են, որոնք ստացվում են ապահովագրվողից կամ այլ կառուցվածքային միավորից՝ ապահովագրվողի անունից, որոնք երաշխավորում են իրավունքն օգտվել առողջապահության կամավոր ապահովագրության մեխանիզմներից:

FS.6 Այլ ներքին եկամուտներ (այլ դասերում չդասակարգված)

Այս կատեգորիան ներառում է FS.1-ից FS.5-ում չընդգրկված ֆինանսավորման մեխանիզմների ներքին եկամուտները: Ենթակատեգորիաները սահմանվում են ըստ կամավոր փոխանցումները իրականացնող ինստիտուցիոնալ միավորների:

FS.7 Ուղղակի օտարերկրյա/արտաքին փոխանցումներ

Հիմնական եղանակները, որոնցով օտարերկրյա միավորներից առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների միջոցով ուղղակիորեն (փոխանցումների միջոցով) ստացվում են եկամուտները, հետևյալն են.

- Առողջապահության ուղղակի օտարերկրյա ֆինանսական եկամուտներ: Այս եկամուտները սովորաբար միջազգային գործակալությունների կամ օտարերկրյա կառավարությունների դրամաշնորհներն են, կամ օտարերկրյա ՀԿ-ների և անհատների կամավոր փոխանցումները (նվիրատվությունները), որոնք ուղղակիորեն նպաստում են առողջապահության ներքին ֆինանսավորման մեխանիզմների ֆինանսավորմանը:

- Բնաիրային տեսքով ուղղակի օտարերկրյա օգնություն (առողջապահական ապրանքներ և ծառայություններ):

Արտահաշվեկշռային տարրեր

FSR.1 Վարկեր

Աղյուսակ 5.8.2 Վարկերի առաջարկվող հաշվետվությունները որպես FS դասակարգման արտահաշվեկշռային տարրեր

FSR.1	Վարկեր
FSR.1.1	Կառավարության կողմից վերցված վարկեր
FSR.1.1.1	Վարկեր միջազգային կազմակերպություններից
FSR.1.1.1.1	Արտոնյալ
FSR.1.1.1.1	Ոչ արտոնյալ
FSR.1.1.2	Կառավարության կողմից վերցված այլ վարկեր
FSR.1.2	Վարկեր վերցված մասնավոր կազմակերպությունների կողմից

Ըստ սահմանման, վարկերը ֆինանսական ակտիվների կամ պարտավորությունների փոփոխություններն են (այսինքն, վարկերը ընդգրկված չեն եկամուտների մեջ): Վարկերը հիմնականում նախատեսված են պետական բյուջեի ծախսերը ծածկելու համար, որոնք բալանսավորված չեն ներքին եկամուտներով: Կան նաև առողջապահության ոլորտի ներդրումների համար նախատեսված հատուկ վարկեր: Առաջարկվում է հաշվետու ժամանակահատվածում «օգտագործված» վարկերի չափը ներկայացնել որպես արտահաշվեկշռային տարր: Այն կարող է ակնհայտորեն տարբերվել միննույն ժամանակահատվածում «վերցված» վարկերից: Որոշ ցածր եկամուտ ունեցող երկրներում կարող է կարևորվել արտաքին վարկերի դերն առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման մեջ:

Տնային տնտեսությունները նույնպես կարող են վարկեր վերցնել առողջապահական ծառայությունների համար: Սա, սակայն, անտեսվում է և չի ընդգրկվում արտահաշվեկշռային տարրերի մեջ, քանի որ դրա գնահատումը շատ դժվար է:

Ֆինանսավորման մեխանիզմներին եկամուտներ ապահովող ինստիտուցիոնալ միավորներ Արտահաշվեկշռային տարրերի երկրորդ խումբը բաղկացած է ինստիտուցիոնալ միավորներից, որոնք ապահովում են ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտները: Ներառում են հետևյալ ենթակատեգորիաները.

- կառավարություն,
- ընկերություններ,
- տնային տնտեսություններ,
- տնային տնտեսություններին սպասարկող ոչ առևտրային կազմակերպություններ,
- մնացյալ աշխարհ:

Այս կատեգորիաները թույլ են տալիս գնահատել և վերլուծել եկամուտների հավաքագրման գործարքները տնտեսության ինստիտուցիոնալ միավորների տեսանկյունից, որոնցից առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմները ստանում են իրենց եկամուտները:

5.9. Առողջապահական ծառայությունների մատակարարման գործոնների դասակարգումը (ICHA-FP)

ԱՀՀ-ում մատակարարման գործոնները սահմանվում են որպես առողջապահական ծառայությունների մատակարարման գործընթացում օգտագործվող միջոցներ: Մատակարարումը ներառում է արտադրության գործոնները (աշխատուժ, կապիտալ և նյութեր) և արտաքին ծառայությունները (առողջապահական ապրանքներ և ծառայություններ մատակարարելու համար):

Առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների մատակարարման համար օգտագործվող առողջապահական ծառայությունների մատակարարման գործոնների հաշվի ռեսուրսների ընդհանուր արժեքը՝ կանխիկ կամ բնաիրային տեսքով, հավասար է հաշվետու ժամանակահատվածում սպառված առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների դիմաց առողջապահական ծառայությունների մատակարարներին ֆինանսավորման մեխանիզմների կողմից վճարման ենթակա գումարին:

Աղյուսակ 5.9.1-ում ներկայացված են առողջապահական ծառայությունների մատակարարման գործոններն ըստ ԱՀՀ-2011 դասակարգման:

Աղյուսակ 5.9.1 Առողջապահական ծառայությունների մատակարարման գործոնների դասակարգումը

FP.1	Աշխատողների փոխհատուցում
FP.1.1	Գործավարձ և աշխատավարձ
FP.1.2	Սոցիալական հատկացումներ
FP.1.3	Աշխատողների հետ կապված այլ ծախսեր
FP.2	Անհատ ձեռնարկատիրոջ եկամուտ կամ շահույթ
FP.3	Օգտագործված նյութեր և ծառայություններ
FP.3.1	Առողջապահական ծառայություններ
FP.3.2	Առողջապահական ապրանքներ
FP.3.2.1	Դեղամիջոցներ

FP.3.2.2	Այլ առողջապահական ապրանքներ
FP.3.3	Ոչ առողջապահական ծառայություններ
FP.3.4	Ոչ առողջապահական ապրանքներ
FP.4	Համախառն կապիտալի սպառում
FP.5	Ռեսուրսների վրա կատարվող այլ ծախսային կետեր
FP.5.1	Հարկեր
FP.5.2	Այլ ծախսային կետեր

Տնային տնտեսությունները (HP 8.1), մատակարարում են առողջապահական ծառայություններ հիմնականում սեփական սպառման համար: Առողջապահական ծառայությունների շրջանակներում այս մատակարարումը ներառվում է միայն գործարքի փաստաթղթավորված լինելու դեպքում:

ICHA-FP առողջապահական ծառայությունների մատակարարման գործոնների դասակարգման բացատրություններ

FP.1 Աշխատողներին փոխհատուցում

Աշխատողներին փոխհատուցումը վերաբերում է կազմակերպության կողմից աշխատողին կանխիկ կամ բնաիրային տեսքով վճարված ընդհանուր վարձատրությանը՝ հաշվետու ժամանակահատվածում վերջինիս կատարած աշխատանքի դիմաց: Աշխատողներին փոխհատուցում կատեգորիան չափում է առողջապահության մատակարարների կողմից աշխատանքի վերցված բոլոր աշխատողների վարձատրությունը՝ անկախ այն բանից, նրանք հանդիսանում են առողջապահության ոլորտի մասնագետներ, թե ոչ:

FP.2 Անհատ ձեռնարկատիրոջ եկամուտ/շահույթ

FP.2 դասը նախատեսված է առողջապահական գործունեություն իրականացնող ինքնազբաղված մասնագետների/բուժաշխատողների համար: Այս դասը վերաբերում է անկախ բուժաշխատողների գործունեության վարձատրությանը, ոչ հաստիքային ինքնազբաղ բուժաշխատողների եկամտին և հաստիքային բուժաշխատողների անկախ գործունեությունից լրացուցիչ եկամուտներին, ինչը հատուկ է շատ երկրների առողջապահական համակարգերին:

Ոչ հաստիքային ինքնազբաղված բուժաշխատողի եկամուտն իր աշխատանքի դիմաց վարձատրությունն է՝ հանած իր աշխատանքի ընթացքում կատարված մյուս ծախսային կետերը, ներառյալ՝ վարձակալության վճարները, տոկոսները, կապիտալ ծախսը և այլն:

FP.3 Օգտագործված նյութեր և ծառայություններ

Այս կատեգորիան ներառում է առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների մատակարարման համար օգտագործվող այլ մատակարարներից և տնտեսության այլ ոլորտներից ձեռք բերված ապրանքների և ծառայությունների ընդհանուր արժեքը: Բոլոր նյութերը և ծառայությունները պետք է լիարժեք սպառվեն արտադրական գործընթացում:

Սպառված ծառայությունները սովորաբար վերաբերում են առողջապահությունից բացի մյուս ոլորտների կողմից մատուցվող ընդհանուր ծառայություններին, ինչպիսիք են՝ անվտանգությունը, շենքերի և սարքավորումների վարձակալության վճարումները, ինչպես նաև դրանց պահպանման և մաքրության վճարները: Քաղաքականության տեսանկյունից նյութերի կարևորագույն տեսակներից մեկը դեղերն են, որի համար հատուկ ենթակատեգորիա է ստեղծվել:

FP.4 Հիմնական կապիտալի սպառում

Հիմնական կապիտալի սպառումն արտադրության ծախս է: Այն, ընդհանուր առմամբ, կարող է սահմանվել որպես հաշվետու ժամանակահատվածում ֆիզիկական վատթարացման/մաշվածության, բարոյական մաշվածության, նորմալ կամ պատահական վնասի հետևանքով արտադրողների հիմնական միջոցների պաշարի ընթացիկ արժեքի անկում: Այն բացառում է պատերազմի կամ բնական աղետների հետ կապված կորուստները:

FP.5 Մուտքերի վրա կատարվող այլ ծախսային կետեր

Այս կետը ներառում է բոլոր ֆինանսական ծախսերը, ինչպիսիք են՝ վարկերի տոկոսների վճարումները, հարկերը և այլն:

5.10. Առողջապահության ծախսերն ըստ շահառուների բնութագրերի

Շահառուները բաղկացած են անհատների իրարամերժ խմբերից, որոնցից յուրաքանչյուրը դասակարգված է որոշակի եզակի հատկանիշի հիման վրա, կամ ստացողների ոչ իրարամերժ խմբերից, որոնք շահում են իրարամերժ ծախսերից, որոնցից յուրաքանչյուրը կարող է ուղղված լինել անհատներին:

Առաջարկվում է, որ յուրաքանչյուր շահառուի ծախսերի վերլուծությունը սահմանափակված լինի ընթացիկ առողջապահական ծախսերով (HC.1-HC.9)՝ յուրաքանչյուր շահառուի կապիտալ ծախսերն առանձին վերլուծելու և ներկայացնելու հնարավորությամբ:

Շահառուների դասակարգումը

Հաշվի առնելով միջազգային համատեքստում հիվանդների բնութագրերի վերլուծությունների անհրաժեշտությունը և վերջին տարիների փորձը՝ շահառուները կարող են դասակարգվել ըստ հետևյալ հիմնական հատկանիշների.

- Տարիքը և սեռը,
- Հիվանդության տեսակը և վիճակը,
- Սոցիալ-տնտեսական կարգավիճակը,
- Աշխարհագրական շրջանը:

5.11. Կապիտալի կուտակումն առողջապահական համակարգում

«Համախառն կապիտալի կուտակումը» չափվում է որպես երեք բաղադրիչների գումար.

1. Համախառն հիմնական կապիտալի կուտակում (օրինակ, հիվանդանոցային շենքեր կամ շտապօգնության մեքենաներ):
2. Պաշարների փոփոխություն (օրինակ, պատվաստանյութերի պահպանումը պահեստում):
3. Արժեքավոր իրերի ձեռքբերումներ - հանած օտարումներ (օրինակ, արվեստի գործերը):

Համախառն հիմնական կապիտալի կուտակումն, ընդհանուր առմամբ, ամենակարևոր բաղադրիչն է: Այն սահմանվում է հետևյալ կերպ.

Առողջապահական համակարգում հիմնական կապիտալի համախառն կուտակումը չափվում է հաշվետու ժամանակահատվածում մատակարարների կողմից ձեռք բերված և առողջապահական ծառայությունների մատակարարման մեջ մեկ տարուց ավելի պարբերաբար կամ շարունակաբար օգտագործվող հիմնական միջոցների ընդհանուր արժեքով (հանած հիմնական միջոցների օտարման արժեքը):

Ակտիվները սահմանվում են որպես «արժեքի պահեստ» կամ արժեքը մի ժամանակաշրջանից մյուսը փոխանցելու միջոց: Ակտիվների սեփականատերերը կարող են ստանալ օգուտներ ակտիվների տնօրինումից կամ օգտագործումից: Ակտիվները որակվում են որպես «հիմնական միջոցներ» միայն այն դեպքում, երբ դրանք կարող են պարբերաբար կամ շարունակաբար օգտագործվել մեկ տարուց ավելի: Ապրանքները, որոնք կարող են օգտագործվել միայն մեկ անգամ (օրինակ, ածուխը), նույնիսկ, եթե ֆիզիկապես մնայուն են, չեն կարող համարվել հիմնական միջոցներ: Առողջապահության ոլորտում հիմնական միջոցների օրինակներ են հիվանդանոցային շենքերը, շտապօգնության մեքենաները և ռենտգեն-ապարատները:

Առողջապահական հաշիվներում համախառն հիմնական կապիտալի գրանցման սկզբունքն առողջապահական ծառայությունների մատակարարների կողմից ակտիվների իրավական սեփականությունն է: Կապիտալի կուտակման մեջ ներառված են միայն առողջապահական ծառայությունների մատակարարների իրավական սեփականության տակ գտնվող ակտիվները:

ԱՀՀ-2011-ը գրանցում է առողջապահական ծառայությունների բոլոր (բացի մնացյալ աշխարհի տակ դասակարգված) մատակարարների կողմից ձեռք բերված և օտարված ակտիվների արժեքը: Լնացյալ աշխարհի բացառումը թույլ է տալիս խուսափել նույն ակտիվները միաժամանակ երկու երկրներում գրանցելուց:

Համախառն կապիտալի կուտակման տարբեր բաղադրիչների արժեքը հաշվարկվում է ձեռքբերումների արժեքից հանելով օտարումների արժեքը: Ձեռքբերումները ներառում են գնված, բարտերի միջոցով ձեռք բերված կամ որպես բնաիրային կապիտալ փոխանցումներ ստացված հիմնական միջոցների ամբողջ արժեքը, զումարած առողջապահական ծառայությունների մատակարարների կողմից արտադրված և իրենց սեփական օգտագործման համար պահվող հիմնական միջոցների արժեքը: Օտարումները ներառում են վաճառված կամ բարտերի ու բնաիրային կապիտալ փոխանցումների միջոցով հանձնված առկա հիմնական միջոցների ամբողջ արժեքը:

Հիմնական կապիտալի սպառում

Ժամանակի ընթացքում կապիտալ ապրանքները կորցնում են իրենց արժեքը: Դա կարող է պայմանավորված լինել ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ բարոյական մաշվածությամբ: Կապիտալ ապրանքների արժեքի կորուստը, պայմանավորված բնական մաշվածությամբ կամ բարոյական մաշվածությամբ, կոչվում է հիմնական կապիտալի սպառում կամ կապիտալի սպառում: Կապիտալի սպառումը պայմանականորեն վերագրվող ծախս է և ոչ թե՛ փաստացի: Այլ կերպ ասած, դա ոչ կանխիկ ծախսն է:

Կապիտալի կուտակման և հիմնական կապիտալի սպառման միջև տարբերությունը

Կապիտալի կուտակումը նույնացվում է հաշվետու ժամանակահատվածում ձեռք բերված ակտիվների արժեքի հետ (օրինակ, նշված ժամանակահատվածում նոր ձեռք բերված շտապ օգնության ավտոմեքենաները կամ նոր կառուցված հիվանդանոցները), իսկ հիմնական կապիտալի սպառումը վերաբերում է ամբողջ առկա կապիտալի (որը ներառում է ոչ միայն նոր ձեռք բերված ակտիվները, այլ նաև բոլոր այն ակտիվները, որոնք դեռ առկա են՝ անկախ նրանց ձեռք բերման ժամանակահատվածից) արժեքի կորստին (բնականոն կամ բարոյական մաշվածության հետևանքով):

Համախառն և զուտ կապիտալի կուտակման միջև տարբերությունը

Հաշվետու ժամանակահատվածում առկա կապիտալի պաշարին ավելացած արժեքի չափը ճշգրիտ բնութագրող չափորոշիչը պետք է հաշվի առնի առկա կապիտալ ապրանքների արժեքի կորուստը, որն ի հայտ է եկել օգտագործման կամ բարոյական մաշվածության հետևանքով: Այսպիսի ճշգրիտ չափորոշիչը կոչվում է զուտ կապիտալի կուտակում և ստացվում է համախառն կապիտալի կուտակումից հանելով կապիտալի սպառումը:

Ներդրում

Չնայած կապիտալի համախառն կուտակումը ներդրում է, ոչ բոլոր ներդրումները կարող են դասակարգվել որպես կապիտալի համախառն կուտակում: Օրինակ, ֆինանսական ապրանքի ձեռք բերումը ներդրում է, թեև այն չի մտնում կապիտալի համախառն կուտակման մեջ:

Աղյուսակ 5.11.1 Առողջապահական համակարգերում համախառն հիմնական կապիտալի կուտակման դասակարգումն ըստ ակտիվների տեսակի

HK.1.1.1	Ենթակառուցվածքներ
HK.1.1.1.1	Բնակելի և ոչ բնակելի շենքեր
HK.1.1.1.2	Այլ կառույցներ
HK.1.1.2	Մեքենաներ և սարքավորումներ
HK.1.1.2.1	Բժշկական սարքավորումներ
HK.1.1.2.2	Տրանսպորտային միջոցներ և սարքավորումներ
HK.1.1.2.3	Տեղեկատվական, համակարգչային և հեռահաղորդակցության սարքավորումներ
HK.1.1.2.4	Մեքենաներ և սարքավորումներ (այլ դասերում չդասակարգված)
HK.1.1.3	Մտավոր սեփականության արտադրանք
HK.1.1.3.1	Համակարգչային ծրագրային փաթեթներ և տվյալների բազաներ
HK.1.1.3.2	Մտավոր սեփականության արտադրանք (այլ դասերում չդասակարգված)

Կապիտալի համախառն կուտակման և միջանկյալ սպառման միջև տարբերությունը

Առողջապահական ծառայությունների մատակարարները պահանջում են ապրանքների և ծառայությունների բազմություն, որն օգտագործում են առողջապահական ծառայությունների մատուցման համար: Որոշ ապրանքներ և ծառայություններ օգտագործվում են ամբողջությամբ (օրինակ, էլեկտրաէներգիան, ջուրը, վառելիքը, վիրաբուժական դիմակները, պաշտպանիչ հագուստը): Այլ ապրանքները փոխակերպվում կամ ներառվում են մատուցվող վերջնական ծառայության մեջ (օրինակ, վիրակապը): Ապրանքների և ծառայությունների այն կատեգորիաները, որոնց տնտեսական կյանքն ավարտվում է հաշվետու ժամանակահատվածում, դասակարգվում են որպես միջանկյալ սպառում:

Այդ ապրանքները և ծառայությունները զգալիորեն տարբերվում են մյուսներից, որոնք առողջապահական ծառայությունների արտադրության մեջ օգտագործվում են պարբերաբար կամ շարունակաբար ավելի քան մեկ տարի, օրինակ, հիվանդանոցային ենթակառուցվածքները և ճանապարհային շտապ օգնության ավտոմեքենաները: Միայն այս կատեգորիան է դասակարգվում որպես կապիտալի կուտակում:

Աղյուսակ 5.11.2 Կապիտալ հաշիվ

		Առողջապահության ծառայությունների մատակարարներ							
		HP.2	HP.3	HP.4	HP.5	HP.6	HP.7	HP.8	Ընդամենը
ԱՀՀ Կապիտալ հաշիվ HP.1 Հիվանդանոցներ		Ըստ բնավորության վայրի երկարամասկետ խնամքի կազմակերպություններ	Ամբուլատոր բժշկական ծառայությունների մատակարարներ	Օժանդակ բժշկական ծառայությունների մատակարարներ	Բժշկական ապրանքների վերավաճառողներ և այլ մատակարարներ	Կանխարգելիչ առողջապահական ծառայությունների մատակարարներ	Առողջապահության համակարգի կառավարման և ֆինանսավորման մատակարարներ	Մնացյալ տնտեսություն	
Code	Առողջապահական համակարգերում համախառն հիմնական կապիտալի կուտակման դասակարգումն ըստ ակտիվների տեսակի								
HK.1	Համախառն կապիտալի կուտակում								
HK.1.1	Համախառն հիմնական կապիտալի կուտակում								
HK.1.1.1	Ենթակառուցվածքներ								
HK.1.1.1.1	Բնակելի և ոչ բնակելի շենքեր								
HK.1.1.1.2	Այլ կառույցներ								
H K.1.1.2	Մեքենաներ և սարքավորումներ								
HK.1.1.2.1	Բժշկական սարքավորումներ								
HK.1.1.2.2	Տրանսպորտային միջոցներ և սարքավորումներ								

HK.1.1.2.3	Տեղեկատվական, համակարգչային և հեռահաղորդակցության սարքավորումներ													
HK.1.1.2.4	Մեքենաներ և սարքավորումներ (այլ դասերում չդասակարգված)													
HK.1.1.3	Մտավոր սեփականության արտադրանք													
HK.1.1.3.1	Համակարգչային ծրագրեր և տվյալների բազաներ													
HK.1.1.3.2	Մտավոր սեփականության արտադրանք (այլ դասերում չդասակարգված)													
HK.1.2	Փոփոխություն ապրանքային նյութական պաշարներում													
HK.1.3	Արժեքավոր իրերի ձեռքբերումներ հանած օտարումները													
HK.1.1.c	Հիմնական կապիտալի սպառում													
HK.1.1.n	Զուտ կապիտալի կուտակում													
HK.2	Ոչ արտադրական, ոչ ֆինանսական ակտիվներ													
HK.2.1	Հող													
HK.2.2	Այլ ոչ արտադրական, ոչ ֆինանսական ակտիվներ													
HKF.1	Զուտ խնայողություններ													
HKF.2	Կապիտալ տրանսֆերտներ													
HKF.2r	Դերբիտորական պարտք													
HKF. 2.1	Ներդրումային գրանտներ՝													
	FA.1-ից													
	FA.2-ից													
	FA.6-ից													
HKF.2.2	Այլ կապիտալ տրանսֆերտներ													
HKF.2p	Կրեդիտորական պարտք													
	Զուտ վարկավորում (+) /զուտ փոխառություններ (-)													
	Արտահաշվեկշռային տարրեր													
HKR.1	Վարկեր													
HKR.2	Կուտակված խնայողություններ													
HKR.3	Պետական-մասնավոր համագործակցություն													
HKR.4	Առողջապահության ոլորտում գիտահետազոտական և փորձարարական աշխատանքներ, ֆինանսավորված՝													
	FA.1-ի կողմից													
	FA.2-ի կողմից													
	....													
	FA.6-ի կողմից													
	Ընդամենը													
HKR.5	Առողջապահական անձնակազմի կրթություն և վերապատրաստում, ֆինանսավորված՝													
	FA.1-ի կողմից													
	FA.2-ի կողմից													
	....													
	FA.6-ի կողմից													
	Ընդամենը													

5.12. Առևտուրն առողջապահության մեջ

ԱՀՀ-ն չափում է ռեզիդենտների կողմից առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների վերջնական սպառումը՝ անկախ այն հանգամանքից, թե որտեղ է այն տեղի ունենում և ում կողմից է այն ֆինանսավորվում: Սա նշանակում է ընդհանուր առողջապահական ծախսերը որոշելու նպատակով պետք է ներառել ներմուծումը և բացառել արտահանումը:

Աղյուսակ 5.12.1 Առողջապահության գծով ներմուծումների ծախսերն ըստ գործառույթների

HC.M.1-4	Բուժական/վերականգնողական/երկարաժամկետ խնամք և օժանդակ ծառայություններ
HC.M.1.1/2.1/3.1	Ստացիոնար խնամք
HC.M.1.3/2.3/3.3	Ամբուլատոր խնամք
HC.M.1.3.2	Ատամնաբուժական ծառայություններ
HC.M.5	Բժշկական ապրանքներ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)
HC.M.6	Կանխարգելիչ խնամք
HC.M.7	Կառավարում, մենեջմենթ և առողջապահական համակարգի վարչարարություն
HC.M.9	Առողջապահական այլ ծառայություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
	Արտահաշվեկշռային տարրեր
HC.RI.M.2	Ավանդական, լրացուցիչ և այլընտրանքային բժշկություն

Աղյուսակ 5.12.2 Առողջապահության գծով արտահանման ծախսերն ըստ գործառույթների

HC.X.1-4	Բուժական/վերականգնողական/երկարաժամկետ խնամք և օժանդակ ծառայություններ
HC.X.1.1/2.1/3.1	Ստացիոնար խնամք
HC.X.1.3/2.3/3.3	Ամբուլատոր խնամք
HC.X.1.3.2	Ատամնաբուժական ծառայություններ
HC.X.5	Բժշկական պարագաներ (ըստ գործառույթի չդասակարգված)
HC.X.6	Կանխարգելիչ խնամք
HC.X.7	Կառավարում, մենեջմենթ և առողջապահական համակարգի վարչարարություն
HC.X.9	Առողջապահական այլ ծառայություններ (այլ դասերում չդասակարգված)
	Արտահաշվեկշռային տարրեր
HC.RI.X.2	Ավանդական, լրացուցիչ և այլընտրանքային բժշկություն

5.13. Արդյունքների, աղյուսակների և հիմնական ցուցանիշների ներկայացումը

Առողջապահական հաշիվների աղյուսակների տողերն ու սյուները պարունակում են տարբեր դասակարգումներ: Առողջապահական ծախսերի դասակարգումները կամ չափորոշիչները ներառում են հետևյալը.

- Գործառույթներ (HC). առողջապահական հաշիվների շրջանակներում մատուցված ապրանքների և ծառայությունների ու կատարված աշխատանքների տեսակները:
- Մատակարարներ (HP). այն միավորները, որոնք առողջապահական հաշիվների շրջանակներում առողջապահական ծառայությունների մատուցման դիմաց ստանում են գումար:
- Ֆինանսավորման մեխանիզմներ (HF). տվյալ երկրի առողջապահության ֆինանսական համակարգի բաղադրիչները, որոնք ուղղորդում են ստացված եկամուտները և օգտագործում են այդ միջոցներն առողջապահական հաշիվների շրջանակներում առողջապահական ծառայությունների մատուցման դիմաց վճարման կամ առողջապահական ապրանքների գնման համար:

- Ֆինանսական գործակալներ (FA). ինստիտուցիոնալ միավորներ, որոնք կառավարում են առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմները:
- Ֆինանսավորման աղբյուրներ (FS). առողջապահության ֆինանսավորման մեխանիզմների եկամուտները:
  - Մատակարարման գործոններ (FP). մուտքերի տեսակները, որոնք օգտագործվում են առողջապահական հաշիվների շրջանակներում ապրանքների և ծառայությունների արտադրության կամ աշխատանքների կատարման մեջ:
  - Շահառուներ. նրանց բնորոշ գծերը, ովքեր ստանում են առողջապահական ապրանքներ և ծառայություններ (շահառուները կարող են դասակարգվել՝ ըստ տարիքի, սեռի, սոցիալ-տնտեսական կարգավիճակի, առողջական վիճակի, գտնվելու վայրի և այլն):
  - Կապիտալի կուտակում (HK). ակտիվների այն տեսակները, որ առողջապահության մատակարարները ձեռք են բերել հաշվետու ժամանակահատվածի ընթացքում և որոնք պարբերաբար կամ շարունակաբար օգտագործվում են առողջապահական ծառայությունների արտադրության մեջ ավելի քան մեկ տարի:
  - Առևտուրն առողջապահության մեջ. ոչ ռեզիդենտ մատակարարների կողմից ռեզիդենտներին մատուցվող առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների ներմուծումը և ռեզիդենտ մատակարարների կողմից ոչ ռեզիդենտներին մատուցվող առողջապահական ապրանքների և ծառայությունների արտահանումը:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2.

Առողջապահության օժանդակ (սատելիտային) հաշիվներ

Առողջապահությունը, որպես տնտեսական գործունեության տեսակ, շատ երկրների տնտեսություններում ունի էական սոցիալ-տնտեսական նշանակություն, հաշվի առնելով վերջինիս շրջանառության ծավալներն ու ընդգրկած մարդկային ու նյութական ռեսուրսների քանակը: Առողջապահության ոլորտում ստեղծվող նոր տնտեսական արդյունքն իր արտացոլումն է գտնում վիճակագրական տարբեր հաշվառման համակարգերում, ինչպես օրինակ, Ազգային հաշիվների համակարգը, Առողջապահության հաշիվների համակարգը, Պետական ֆինանսների վիճակագրությունը, Վճարային հաշվեկշիռը և այլն:

Ազգային հաշիվների համակարգը երկրի տնտեսության վերաբերյալ ամբողջական և համալիր տեղեկատվություն պարունակող հաշվառման չափորոշիչ է, որը հնարավորություն է տալիս նաև մշակել օժանդակ հաշվառման համակարգեր ևս տնտեսության առանձին սեկտորների վերաբերյալ: Որպես այդպիսիք՝ Ազգային հաշիվների համակարգում նախատեսված են սատելիտային կամ օժանդակ հաշիվները:

Սատելիտային հաշիվները տնտեսության կոնկրետ ոլորտի վիճակն արտացոլող հաշիվների և աղյուսակների ամբողջություն է, որը տեղեկատվություն է պարունակում այդ ոլորտում արտադրության, եկամուտների ձևավորման, վերաբաշխման, ծախսերի, խնայողությունների, կապիտալ ներդրումների և այլ ֆինանսական հոսքերի վերաբերյալ և սերտորեն շաղկապված է Ազգային հաշիվների համակարգի կենտրոնական կառուցվածքի հետ:

Սատելիտային հաշիվները լրացուցիչ և առավել մանրամասն վիճակագրական տվյալներ են պարունակում տնտեսության առանձին սեկտորների վերաբերյալ, հանդես գալով, նախ, որպես վիճակագրական վերլուծությունների գործիք և, երկրորդ, որպես տնտեսական գործընթացների կարգավորմանն օժանդակող մեխանիզմ: Սատելիտային հաշիվները՝ որպես վերլուծական համակարգեր, օգտագործվում են այնպիսի բնագավառներում, ինչպիսիք են՝ կրթությունը, առողջապահությունը, զբոսաշրջությունը, շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը և այլն:

Ազգային հաշիվների համակարգի հետ հարաբերակցության տեսանկյունից տարբերակում են սատելիտային հաշիվների երկու տեսակ:

Առաջին խումբ սատելիտային հաշիվները հենվում են Ազգային հաշիվների համակարգի հիմնական հայեցակարգերի և սկզբունքների վրա, միաժամանակ ենթադրելով հիմնական հասկացությունների որոշակի վերակառուցում և լրացուցիչ հաշվառման տարրերի ներմուծում: Այդպիսի հաշիվները վերաբերում են առողջապահությանը, կրթությանը, մշակույթին, զբոսաշրջությանն ու շրջակա միջավայրի պաշտպանությանը, որտեղ իրականացվող գործառույթներն իրենց բնույթով որոշակիորեն առանձնանում են տնտեսական գործունեության այլ տեսակներից: Այս ոլորտներում տնտեսական գործունեության, արտադրանքի և կատարված ծախսերի հաշվառումն ու համալիր վերլուծության տարբերիչ առանձնահատկությունը պայմանավորում է հաշիվների գործառնական ուղղվածությունն ու նպատակների յուրահատկությունը: Այս ոլորտներում տնտեսական գործունեության արդյունքը դուրս է գալիս զուտ տնտեսական շրջանակներից և ընդգրկում է ավելի լայն ու համապարփակ նպատակներ:

Սատելիտային հաշիվների երկրորդ խմբում օգտագործվում են Ազգային հաշիվների համակարգի հայեցակարգերի այլընտրանքային մոտեցումներ: Այստեղ թույլատրվում է արտադրության սահմանների, սպառման և կուտակման հասկացությունների, ակտիվների ընդգրկման շրջանակի մեկնաբանությունների փոփոխությունը և այլն: Այսպիսի հաշիվների օրինակ է հանդիսանում Էկոլոգիական-տնտեսական հաշիվների համակարգը:

Առողջապահությունը ծառայությունների ոլորտի կարևորագույն ճյուղերից մեկն է, քանզի բժշկության ոլորտում տեխնոլոգիաների առաջանցիկ զարգացումը, որակյալ բժշկական ծառայությունների պահանջարկի աճը, բնակչության ծերացումն օրապահանջ խնդիր են դարձնում առողջապահության ոլորտում բարեփոխումների իրականացումը: Առողջապահության առջև ծառայած խնդիրները երկրների կառավարություններին պարտադրում են այնպիսի բարեփոխումներ, որոնք հնարավորություն կտան առավել ռացիոնալ և արդունավետ օգտագործել ռեսուրսները բնակչության բոլոր խավերին որակյալ բժշկական ծառայություններ մատուցելու նպատակով:

Այդ նպատակներին հասնելու համար պետական կառավարման մարմիններին, բժշկական ծառայությունների մատակարարներին, հետազոտողներին անհրաժեշտ է արժանահավատ և ամբողջական տեղեկատվություն առողջապահության ոլորտում առկա մարդկային, նյութական

և ֆինանսական ռեսուրսների առկայության և օգտագործման, մատուցվող ծառայությունների տեսակների, ծավալի ու արժեքի, ինչպես նաև տարբեր ինստիտուցիոնալ կառույցների գործունեության և դերակատարության վերաբերյալ:

Առողջապահության սատելիտային հաշիվներ մշակելու համար նախ անհրաժեշտ է երկրում ունենալ Առողջապահության հաշիվների համակարգ, որում պարունակվում է սատելիտային հաշիվների համար անհրաժեշտ տեղեկատվության գերակշիռ մասը: Առողջապահության հաշիվների համակարգ 2011-ը պարունակում է չորս կատեգորիայի տեղեկատվություն. առողջապահության գործառնական դասակարգում, տեղեկատվություն առողջապահական ծառայությունների մատակարարների վերաբերյալ, տեղեկատվություն առողջապահական ծախսերի և առողջապահության ֆինանսավորման վերաբերյալ:

Առողջապահության հաշիվների համակարգում ուսումնասիրության հիմնական առարկան ազգային տնտեսությունում առողջապահության վրա կատարված ծախսերն են և հաշիվները կազմելիս ստացվում են հետևյալ հարցերի պատասխանները.

- **Ո՞ր ապրանքներն ու ծառայություններն են վերաբերում առողջապահության ոլորտին:**
- **Ո՞վ է մատակարարում այդ ապրանքներն ու ծառայությունները:**
- **Ո՞վ է ֆինանսավորում այդ ապրանքների ու ծառայությունների սպառման ծախսերը:**

Առողջապահության հաշիվների համակարգը հիմնականում օգտագործում է Ազգային հաշիվների համակարգի մեթոդաբանությունը, սակայն պարտադրված չէ կիրառել նույն հայեցակարգերը, հասկացությունների մեկնաբանություններն ու գործունեության շրջանակը կամ սահմանները: Առողջապահության հաշիվներում հիմնական ուշադրությունը կենտրոնացված է առողջապահությանը բնորոշ հարցերի վրա և դիտարկում է բժշկական ծառայությունների սպառման նպատակով կատարված ընթացիկ ծախսերը: Քանի որ Առողջապահության հաշիվներում առանցքային հայեցակարգը սպառումն ու ծախսերն են, իսկ Ազգային հաշիվներում՝ արտադրությունը, ապա Առողջապահության հաշիվների համակարգն իրենով չի կարող դիտարկվել որպես սատելիտային հաշիվ և ամբողջական պատկերացում տալ առողջապահությունում արտադրությունից մինչև սպառումն ու ներդրումներն ընդգրկող տնտեսական գործընթացների վերաբերյալ:

Առողջապահության հաշիվներից առողջապահության սատելիտային հաշիվներին անցնելու համար պահանջվում է լրացուցիչ տեղեկատվություն առողջապահության ճյուղում ռեսուրսների օգտագործման, արտադրության, եկամուտների ձևավորման, բաշխման, վերաբաշխման, ներդրումների և այլ տնտեսական գործընթացների վերաբերյալ:

Առողջապահության հաշիվների համակարգից սատելիտային հաշիվներին անցնելու համար Ազգային հաշիվների համակարգի չափորոշիչը նախատեսում է հետևյալ քայլերը.

1. Պետք է հստակ սահմանել բոլոր այն ապրանքների և ծառայությունների ավարտուն ցանկը, որոնք բնութագրական և բնորոշ են առողջապահությունում ծառայությունների արտադրության համար:

2. Պետք է հստակեցնել արտադրության սահմաններն առողջապահության ընդհանուր ծախսերը որոշելու համար: Սա նշանակում է ունենալ տնտեսական գործունեության բոլոր այն տեսակների ցանկը, որոնք, ըստ սահմանման կամ հայեցակարգի, դիտարկվում են որպես առողջապահական գործունեություն:

3. Պետք է հստակեցնել գործունեության բոլոր տեսակները, որոնց մասով հաշվարկվելու են կուտակումները (ներդրումները):

4. Պետք է սահմանել բնութագրական կամ հիմնական գործառույթները:

5. Պետք է իրականացնել տրանսֆերտների մանրամասն վերլուծություն, ինչն անհրաժեշտ է առողջապահական ծառայությունների վերջնական սպառման ծախսերի և փաստացի վերջնական սպառման ծավալների հաշվարկման ժամանակ:

6. Պետք է հստակեցնել առողջապահությունում ծախսեր կատարող վերջնական օգտագործողներին (սպառողներին) ու վերջնական միավորները:

Միաժամանակ, Առողջապահության հաշիվների համակարգից սատելիտային հաշիվներին անցնելու համար անհրաժեշտ է ունենալ լրացուցիչ չորս հաշիվներ.

1. Առողջապահության ճյուղերում արտադրության և ավելացված արժեքի հաշիվ:
2. Առողջապահության ճյուղերում, ըստ ծախսերի տեսակների արտադրության, միջանկյալ ծախսերի (սպառման) հաշիվ:
3. Առողջապահության ճյուղերում կապիտալի համախառն պաշարների հաշիվ:
4. «Ծախսեր - թողարկում» աղյուսակներ:

Առողջապահության սատելիտային հաշիվների աղյուսակների օրինակները բերվում են ստորև.

Աղյուսակ 1. Առողջապահության վրա ազգային տնտեսության ծախսերն ըստ օգտագործողների կատեգորիաների

Օգտագործողներ Ծախսերի բաղադրիչներ	Շուկայական արտադրողներ	Ոչ շուկայական արտադրողներ	Պետական կառավարում	Տնային տնտեսություններ	Արտաքին աշխարհ	Ընդամենը
1. Ռեզիդենտների կողմից առողջապահությանը բնորոշ ապրանքների և ծառայությունների սպառում						
1.1 Փաստացի վերջնական սպառում						
1.1.1 Շուկայական արտադրանք						
1.1.2 Ոչ շուկայական արտադրանք						
1.1.2.1 Անհատական սպառում						
1.1.2.2 Կոլեկտիվ սպառում						
1.2 Միջանկյալ սպառում						
1.2.1 Ազգային հաշիվների կառուցվածքում հաշվառվող						
1.2.2 Ազգային հաշիվների կառուցվածքում չհաշվառվող						
2. Կապիտալի կուտակում առողջապահության ոլորտին բնութագրական ապրանքներում և ծառայություններում						
3. Կապիտալի կուտակում առողջապահության ոլորտին ոչ բնութագրական ապրանքներում						
4. Առողջապահության ոլորտում ոչ արտադրական ոչ ֆինանսական ակտիվների զուտ ձեռքբերում						
5. Բնութագրական ընթացիկ տրանսֆերտներ (հոդված 1-ի հետ չթղթակցող)						
6. Բնութագրական կապիտալ տրանսֆերտներ (հոդվածներ 2 և 3-ի հետ չթղթակցող)						
7. Ռեզիդենտների ընդամենը առողջապահական ծախսեր (1+2+3+4+5)						
8. Ռեզիդենտների ընթացիկ ծախսեր՝ ֆինանսավորված արտաքին աշխարհի կողմից						
9. Ռեզիդենտների կապիտալ ծախսեր՝ ֆինանսավորված արտաքին աշխարհի կողմից						
10. Ազգային տնտեսության ծախսեր առողջապահության վրա (7-8-9)						

Աղյուսակ 2. Առողջապահության վրա ազգային տնտեսության ծախսերն ըստ ֆինանսավորող սեկտորների

Ֆինանսավորող սեկտորներ Ծախսերի բաղադրիչներ	SSUNԱԿ	Տնային տնտեսություններ	Ֆինանսական կազմակերպություններ	Արտաքին աշխարհ
1. Ռեզիդենտների կողմից առողջապահությանը բնորոշ ապրանքների և ծառայությունների սպառում				
1.1 Փաստացի վերջնական սպառում				
1.1.1 Շուկայական արտադրանք				
1.1.2 Ոչ շուկայական արտադրանք				
1.1.2.1 Անհատական սպառում				
1.1.2.2 Կոլեկտիվ սպառում				
1.2 Միջանկյալ սպառում				
1.2.1 Ազգային հաշիվների կառուցվածքում հաշվառվող				
1.2.2 Ազգային հաշիվների կառուցվածքում չհաշվառվող				
2. Կապիտալի կուտակում առողջապահության ոլորտին բնութագրական ապրանքներում և ծառայություններում				
3. Կապիտալի կուտակում առողջապահության ոլորտին ոչ բնութագրական ապրանքներում				
4. Առողջապահության ոլորտում ոչ արտադրական ոչ ֆինանսական ակտիվների զուտ ձեռքբերում				
5. Բնութագրական ընթացիկ տրանսֆերտներ (հոդված 1-ի հետ չթղթակցող)				
6. Բնութագրական կապիտալ տրանսֆերտներ (հոդվածներ 2 և 3-ի հետ չթղթակցող)				
7. Ռեզիդենտների ընդամենը առողջապահական ծախսեր (1+2+3+4+5)				
8. Ռեզիդենտների ընթացիկ ծախսեր՝ ֆինանսավորված արտաքին աշխարհի կողմից				
9. Ռեզիդենտների կապիտալ ծախսեր՝ ֆինանսավորված արտաքին աշխարհի կողմից				
10. Ազգային տնտեսության ծախսեր առողջապահության վրա (7-8-9)				

Աղյուսակ 3. Տիպական արտադրողի առողջապահության հաշիվների օրինակ.
Արտադրության և եկամուտների ձևավորման հաշիվ

Օգտագործում	Ռեսուրսներ
<p>Միջանկյալ սպառում.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ըստ հիմնական գործունեության տեսակների, • ըստ այլ գործունեության տեսակների: <p>Վարձու աշխատողների աշխատանքի վարձատրություն.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ըստ հիմնական գործունեության տեսակների, • ըստ այլ գործունեության տեսակների: <p>Արտադրության այլ հարկեր</p> <p>Արտադրության այլ սուբսիդիաներ (-)</p> <p>Համախառն շահույթ և խառը եկամուտ.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ըստ հիմնական գործունեության տեսակների, • ըստ այլ գործունեության տեսակների: 	<p>Արտադրանքի թողարկում.</p> <ul style="list-style-type: none"> • հիմնական արտադրանք • այլ արտադրանք

Ընթացիկ գործառույթների այլ հաշիվներ

Օգտագործում	Ռեսուրսներ
<p>Սեփականությունից վճարված եկամուտներ Եկամուտների, գույքի և այլ ընթացիկ հարկեր Սոցիալական հատկացումներ Այլ ընթացիկ տրանսֆերտներ Կոլեկտիվ սպառում Համախառն խնայողություն</p>	<p>Համախառն շահույթ և խառը եկամուտ Սեփականությունից ստացված եկամուտներ Սոցիալական ապահովության մասհանումներ Այլ ընթացիկ տրանսֆերտներ</p>

Կուտակման հաշիվներ

Ակտիվների փոփոխություն	Փոփոխություններ պարտավորություններում և կապիտալի զուտ արժեքում
<p>Հիմնական կապիտալի համախառն կուտակում.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ըստ հիմնական գործունեության տեսակների, • ըստ այլ գործունեության տեսակների: <p>Հիմնական կապիտալի սպառում (-)</p> <p>Նյութական շրջանառու միջոցների պաշարների փոփոխություն</p> <p>Արժեքների զուտ ձեռքբերում</p> <p>Ոչ արտադրական ոչ ֆինանսական ակտիվների զուտ ձեռքբերում</p> <p>Ֆինանսական ակտիվների զուտ ձեռքբերում</p> <p>Այլ փոփոխություններ ակտիվներում</p>	<p>Համախառն խնայողություն Ստացված կապիտալ տրանսֆերտներ Վճարված կապիտալ տրանսֆերտներ (-)</p> <p>Ֆինանսական պարտավորությունների զուտ ընդունում.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ըստ հիմնական գործունեության տեսակների ֆինանսավորման նպատակով, • այլ <p>Այլ փոփոխություններ պարտավորություններում Փոփոխություններ կապիտալի զուտ արժեքում</p>

Աղյուսակ 4. Առողջապահության համար ռեսուրսների և օգտագործման աղյուսակ

Ռեսուրսներ	Ռեսուրսները գնորդի գներով	Առևտրատրանսպորտային վերադիր	Արտադրանքի հարկեր	Արտադրանքի սուբսիդիաներ (-)
Հիմնական արտադրանք				
1.				
2.				
...				
Նմանատիպ արտադրանք				
1.				
2.				
...				
Այլ արտադրանք				
Ընդամենը ռեսուրսներ				

Աղյուսակ 4. Առողջապահության համար ռեսուրսների և օգտագործման աղյուսակ (շարունակություն)

Օգտագործում	Օգտագործում գնորդի գներով	Հիմնական արտադրողներ			Այլ արտադրողներ	Ընդամենը միջանկյալ սպառում
		Շուկայական	Ոչ շուկայական	Ընդամենը		
Հիմնական արտադրանք						
1.						
2.						
...						
Նմանատիպ արտադրանք						
1.						
2.						
...						
Այլ արտադրանք						
Ընդամենը օգտագործում						

Աղյուսակ 4. Առողջապահության համար ռեսուրսների և օգտագործման աղյուսակ (շարունակություն)

	Հիմնական արտադրողներ			Այլ արտադրողներ	Ընդամենը
	Շուկայական	Ոչ շուկայական	Ընդամենը		
Աշխատանքի վարձատրություն					
Արտադրության այլ հարկեր					
Արտադրության այլ սուբսիդիաներ (-)					
Համախառն շահույթ և խառը եկամուտ					
Համախառն ավելացված արժեք					
Աշխատանքի ծախսումներ					
Հիմնական կապիտալի համախառն կուտակում					
Հիմնական միջոցներ					

Հիմնական արտադրողներ			Այլ արտադրողներ	Ընդամենը թողարկում	Ապրանքների և ծառայությունների ներմուծում
Շուկայական	Ոչ շուկայական	Ընդամենը			

Վերջնական սպառման ծախսեր			Համախառն կուտակում	Ապրանքների և ծառայությունների արտահա նում
Տնային տնտեսություններ	Պետական կառավարման մարմիններ	ՏՏՈՍԱԿ		

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Guide to producing National Health Accounts, WB, WHO, USAID
2. A System of Health Accounts 2011 EDITION, OECD, Eurostat, WHO (2011),
A System of Health Accounts, OECD Publishing. European Union Catalogue number KS-30-11-270-EN-C, ISBN 978-92-79-21159-1
3. The World Bank Indicators <http://data.worldbank.org/indicator>.
4. Global Health Expenditure Database
<http://apps.who.int/nha/database/DataExplorerRegime.aspx>.
5. National Health Accounts in Developing Countries: Improving the Foundation.
Peter Berman, Associate Professor of International Health Economics, Department of Population and International Health, Harvard School of Public Health.
6. World Health Statistics. WHO's annual World Health Statistics reports.
7. Հայաստանի սոցիալական պատկերը և աղքատությունը.
Վիճակագրական- վերլուծական զեկույց, ըստ 2014-2019թթ-ի տնային տնտեսությունների կենսամակարդակի ամբողջացված հետազոտության արդյունքների, ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե, Ե. 2015-2020:
8. Հայաստանի ժողովրդագրական ժողովածուներ 2014-2020,
ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե, Ե. 2015-2020
9. Հայաստանի ֆինանսների վիճակագրություն 2015-2020,
Վիճակագրական ժողովածուներ, ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե, Ե. 2015-2020
10. Հայաստանի ազգային հաշիվներ 2015-2020, Վիճակագրական ժողովածուներ,
ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե, Ե. 2015-2020
11. Հայաստանի սոցիալական վիճակը 2015-2020, Վիճակագրական ժողովածուներ,
ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե, Ե. 2015-2020
12. Հայաստանի արտաքին հաշիվներ 2020, ՀՀ Վիճակագրական կոմիտե, Ե. 2020